

***Buletinul Științific
al Universității de Stat
„B. P. Hasdeu” din Cahul:
Științe sociale***

***The Scientific Journal
of Cahul State University
“B.P. Hasdeu”: Social Sciences***

Piața Independenței 1,
Cahul, MD-3909
Republica Moldova

tel: (373 299) 2.54.85
<http://jss.usch.md>

***2(14)
2021***

***Buletinul Științific
al Universității de Stat
„B.P. Hasdeu” din Cahul:
Științe sociale
Ediție semestrială***

***The Scientific Journal
of Cahul State University
"B. P. Hasdeu":
Social Sciences
Semestrial edition***

***2 (14)
2021***

Buletinul Științific al Universității de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul: Științe Sociale este indexat în următoarele baze de date:

- Directory of Open Access Journals (DOAJ)

<https://doaj.org/toc/2345-1890>

- Central and Eastern European Online Library (CEEOL)

<https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=2503>

- Instrumentul Bibliometric Național (IBN)

<https://ibn.idsi.md/buletinul-usbphc-ss>

The Scientific Journal of Cahul State University "B. P. Hasdeu": Social Sciences is indexed in the following Databases:

- Directory of Open Access Journals (DOAJ)

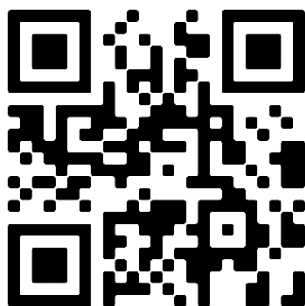
<https://doaj.org/toc/2345-1890>

- Central and Eastern European Online Library (CEEOL)

<https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=2503>

- National Bibliometric Instrument (IBN)

<https://ibn.idsi.md/buletinul-usbphc-ss>

EDITORIAL BOARD

SCIENTIFIC COMMITTEE:

Ion Guceac, Academy of Sciences of Moldova
Victor Juc, The Institute of Legal, Political and Sociological Research
Constantin Solomon, Moldova State University
Aurel Sîmboteanu, Academy of Public Administration
Florin Tudor, „Dunarea de Jos” University of Galati
Elena Bulatova, Mariupol State University, Ukraine
Maria Ureche, „1 Decembrie 1918” University of Alba Iulia
Valentina Cornea, „Dunarea de Jos” University of Galati
Maria Orlov, Institute of Administrative Sciences of the Republic of Moldova
Nicolai Trofimenco, Mariupol State University, Ukraine
Ludmila Coadă, Free International University of Moldova
Svetlana Cebotari, Moldova State University
Ion Rusandu, The Institute of Legal, Political and Sociological Research
Lilia Tsiganenko, Izmail State Humanities University
Mirela Paula Costache, „Dunarea de Jos” University of Galati
Luminița Iosif, „Dunarea de Jos” University of Galati
Oleg Bercu, Cahul State University „Bogdan Petriceicu Hasdeu”
Natalia Saitarlî, Cahul State University „Bogdan Petriceicu Hasdeu”
Filipov Ina, Cahul State University „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

EDITOR:

Sergiu Cornea, Cahul State University „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

DEPUTY EDITOR:

Polina Lungu, Cahul State University „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

EDITORIAL TEAM:

Irina Pușnei, Cahul State University „Bogdan Petriceicu Hasdeu”
Daniela Șeremet, Cahul State University „Bogdan Petriceicu Hasdeu”
Elena Mandaji, Cahul State University „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

COLEGIUL EDITORIAL

COMITETUL ȘTIINȚIFIC:

Ion Guceac, Academia de Științe a Moldovei

Victor Juc, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

Constantin Solomon, Universitatea de Stat din Moldova

Aurel Sîmboteanu, Academia de Administrare Publică

Florin Tudor, Universitatea „Dunarea de Jos” din Galați

Elena Bulatova, Universitatea de Stat din Mariupol, Ucraina

Maria Ureche, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Valentina Cornea, Universitatea „Dunarea de Jos” din Galați

Maria Orlov, Institutul de Științe Administrative din Moldova

Nicolai Trofimenko, Universitatea de Stat din Mariupol, Ucraina

Ludmila Coadă, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Svetlana Cebotari, Universitatea de Stat din Moldova

Ion Rusandu, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

Lilia Tsiganenko, Universitatea de Stat Umanista din Izmail

Mirela Paula Costache, Universitatea „Dunarea de Jos” din Galați

Luminița Iosif, Universitatea „Dunarea de Jos” din Galați

Oleg Bercu, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

Natalia Saitarli, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

Filipov Ina, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

REDACTOR:

Sergiu Cornea, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

REDACTOR ADJUNCT:

Polina Lungu, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

ECHIPA EDITORIALĂ:

Irina Pușnei, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

Daniela Șeremet, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

Elena Mandaji, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

Cuprins

Polina LUNGU

ASPECTE PRIVIND CONTRIBUȚIA ISTORICULUI ȘI PROFESORULUI BASARABEAN ALEXANDRU BOLDUR LA ORGANIZAREA ACTIVITĂȚII INSTITUTULUI DE ISTORIE NAȚIONALĂ „A. D. XENOPOL” DIN IAȘI ÎN PERIOADA ANILOR 1943-1948	7

Sergiu CORNEA, Elena MANDAJI

PARTICULARITĂȚI ALE PROCESULUI DE INTERNAȚIONALIZARE A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR ÎN UNIVERSITĂȚILE REGIONALE: CAZUL UNIVERSITĂȚII DE STAT „B. P. HASDEU” DIN CAHUL	22

Valentina CORNEA

VIGNETA CA INSTRUMENT DE PREDARE ȘI ÎNȚELEGERE A TEORIILOR UTILIZATE ÎN EXPLICAREA FENOMENLOR ADMINISTRATIVE	31

Ilie GÎRNET

EVOLUȚIA RELAȚIILOR BILATERALE DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI UCRAINA (1991-2009)	39

Adeola Olufunke KEHINDE, Abifarin OLUFEMI

GARANTAREA DREPTULUI FIECĂRUI CETĂȚEAN DE A TRĂI ȘI MUNCII ÎN ORICE PARTE A NIGERIEI	72

Ina FILIPOV

IMPLICAȚIILE FENOMENULUI MIGRAȚIEI ASUPRA COEZIUNII SOCIALE	87

Vitalie JITARIUC

METODICA COLECTĂRII ȘI SISTEMATIZĂRII INFORMAȚIILOR OPERATIV-INVESTIGATIVE PRIVIND ACTIVITATEA GRUPĂRIILOR CRIMINALE ORGANIZATE	97

Iulia BRIA

APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA PREZUMȚIEI DE NEVINOVĂȚIE ÎN PROCESUL PENAL	110

Summary

Polina LUNGU

ASPECTS REGARDING THE CONTRIBUTION OF HISTORIAN AND BESARABEAN PROFESSOR ALEXANDRU BOLDUR TO THE ORGANIZATION OF THE ACTIVITY OF THE INSTITUTE OF NATIONAL HISTORY "A. D. XENOPOL" FROM IAȘI DURING THE YEARS 1943-1948

7

Sergiu CORNEA, Elena MANDAJI

PARTICULARITIES OF THE PROCESS OF INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION IN REGIONAL UNIVERSITIES: CASE OF THE CAHUL STATE UNIVERSITY „B. P. HASDEU”

22

Valentina CORNEA

VIGNETTE AS A TOOL IN TEACHING AND UNDERSTANDING THE THEORIES USED IN EXPLAINING ADMINISTRATIVE PHENOMENA

31

Ilie GÎRNET

THE EVOLUTION OF BILATERAL RELATIONS BETWEEN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND UKRAINE IN THE PERIOD 1991-2009

39

Adeola Olufunke KEHINDE, Abifarin OLUFEMI

THE GUARANTEE OF THE RIGHT OF EVERY CITIZEN TO LIVE AND WORK IN ANY PART OF NIGERIA

72

Ina FILIPOV

IMPLICATIONS OF THE MIGRATION PHENOMENON ON SOCIAL COHESION

87

Vitalie JITARIUC

METHODOLOGY FOR COLLECTING AND SYSTEMATIZING OPERATIVE AND INVESTIGATIVE INFORMATION REGARDING THE ACTIVITY OF ORGANIZED CRIMINAL GROUPS

97

Iulia BRIA

THE EMERGENCE AND EVOLUTION OF THE PRESUMPTION OF INNOCENCE IN CRIMINAL TRIAL

110

**ASPECTE PRIVIND CONTRIBUȚIA ISTORICULUI ȘI
PROFESORULUI BASARABEAN ALEXANDRU BOLDUR LA
ORGANIZAREA ACTIVITĂȚII INSTITUTULUI DE ISTORIE
NAȚIONALĂ „A. D. XENOPOL” DIN IAȘI ÎN PERIOADA ANILOR
1943-1948**

**ASPECTS REGARDING THE CONTRIBUTION OF HISTORIAN AND
BESARABEAN PROFESSOR ALEXANDRU BOLDUR TO THE
ORGANIZATION OF THE ACTIVITY OF THE INSTITUTE OF
NATIONAL HISTORY “A. D. XENOPOL” FROM IAȘI DURING THE
YEARS 1943-1948**

DOI: 10.5281/zenodo.6044096

Polina LUNGU

Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul

E-mail: lungu.polina@usch.md

ORCID iD: 0000-0001-8581-2523

Rezumat. *Alexandru Boldur rămâne a fi o personalitate reprezentativă a neamului românesc, care s-a manifestat activ în mediul academic din România. Referindu-ne la subiectul propus spre cercetare, precizăm că memoriile lui Alexandru Boldur și documentele de arhivă consultate ne oferă posibilitatea să conturăm aspectele privind contribuția istoricului și profesorului basarabean la organizarea activității Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași în intervalul de timp 1943-1948. În literatura de specialitate există mai multe aprecieri privind această perioadă în care Alexandru Boldur a deținut funcția de director, demonstrând spirit organizatoric, devotament, interes continuu pentru cercetarea științifică, consecvență în realizarea obiectivelor Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași, promovarea acestuia pe plan național și internațional. Formarea sa personală și profesională i-au servit lui Alexandru Boldur pentru a îmbina perfect activitatea științifico-didactică cu cea managerială, fapt dovedit prin colaborarea cu colegii de muncă și alte instituții de învățământ superior.*

Suportul metodologic aplicat în investigarea subiectului a înlesnit obținerea rezultatelor preconizate, pe care urmează să le relatăm în continuare.

Cuvinte cheie: *Ilie Minea, Alexandru Boldur, Institutul de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași, învățământ superior, activitate didactică, cercetare științifică.*

Abstract. *Alexandru Boldur is a representative personality of the Romanian people, who has actively participated in the academic environment of Romania. Turning to the subject proposed for research, we point out that Alexandru Boldur's memoirs and the consulted archive documents give us the possibility to underline the aspects regarding the contribution of the historian and Bessarabian professor to the organization of the activity of the Institute of National History “A. D. Xenopol” from*

Iași between 1943-1948. According to the official sources and to the several assessments, regarding the time when Alexandru Boldur has held the position of a director, he showed organizational spirit, dedication, constant interest in scientific research, consistency in achieving the goals of the Institute of National History "A. D. Xenopol" from Iași, promoting it nationally and internationally. His personal and professional development allowed Alexandru Boldur to perfectly combine the scientific-didactic activity with the managerial one, a fact proved by the collaboration with his colleagues and other higher education institutions.

The methodological support used in the investigation of the subject facilitated the obtaining of the expected results, which we will be further reported.

Key words: *Ilie Minea, Alexandru Boldur, the Institute of National History „A. D. Xenopol” from Iași, higher education, teaching activity, scientific research.*

Introducere

Ideea de bază a studiului de față este de a prezenta aportul istoricului și profesorului basarabean Alexandru Boldur la organizarea activității Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași în perioada anilor 1943-1948, continuând cele implementate de către predecesorul său – istoricul Ilie Minea.

Perioada examinată, în mare parte, se referă la anii 1943-1948, dar pentru prezentarea mai amplă a faptelor și evenimentelor descrise, pe alocuri se depășește perioada enunțată anterior.

Limita inferioară a cercetării se referă la începutul activității lui Alexandru Boldur în postul de director al Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași, iar limita superioară semnifică încheierea perioadei directoratului lui Alexandru Boldur în cadrul aceleiași instituții.

Tema de cercetare este actuală, având în vedere că pentru a cunoaște evoluția Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași este necesar să aflăm cine sunt cei care au contribuit la întemeierea și funcționarea instituției respective, care a fost implicarea conducătorilor ei pentru ca această instituție să existe și să activeze în timp.

Pentru a evidenția anumite aspecte cu privire la subiectul propus spre cercetare, am consultat memoriile lui Alexandru Boldur și, în mare parte, documentele de arhivă depozitate la Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale București, fond personal Boldur Alexandru și la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași, fond Rectorat, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași.

Metodologia cercetării

Având în vedere că unele momente prezentate de noi, inclusiv formarea personală și profesională a istoricului basarabean, precedă perioada investigată și că fără explicarea lor nu ar fi suficient de clară motivația cercetării noastre, am coborâm pe scara cronologică până la anul 1886, anul de naștere a lui Alexandru Boldur, utilizând metoda retrospectivă.

Pentru a păstra consecutivitatea în prezentarea faptelor și evenimentelor descrise, am apelat la metoda cronologică.

În scopul de a întreprinde o perspectivă comparată pentru a surprinde cum a evoluat Institutul de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași, am recurs la metoda comparativ-istorică.

Cercetând memoriile lui Alexandru Boldur, dar și documentele de arhivă, am apelat la analiza de conținut a documentelor.

Rezultatele cercetării

Pentru a dezvolta subiectul înaintat spre cercetare, amintim scurte repere biografice privind formarea personală și profesională a istoricului și profesorului basarabean Alexandru Boldur.

Alexandru Boldur s-a născut la Chișinău pe 25 februarie 1886 (stil vechi) din părinți români-moldoveni: Vasile Grigorie Boldur din Zăhăicani, județul Orhei și Elena Leontie Hâncu din Secăreni, județul Lăpușna.

La vârsta de opt ani a fost înscris de către tatăl său la Școala Spirituală din Chișinău (Boldur, 2006, p. 15). După absolvirea Școlii Spirituale din Chișinău, și-a continuat studiile la Seminarul Teologic în orașul de baștină. În perioada anilor 1906-1910 este student al Universității din Petersburg, Facultatea de Drept (SANICB, D. II/13, f. 1). În anul 1910 devine licențiat al Facultății de Drept, iar în anul 1912 – licențiat al Institutului de Arheologie din același oraș. Debutază în cariera didactică în anul 1911 în calitate de asistent universitar la Facultatea de Drept a Universității din Petersburg (SANICB, D. I/4, f. 1). După o perioadă mai îndelungată, în anul 1927, s-a reîntors în țară. Astfel, în perioada anilor 1927-1938 activează în calitate de cadru didactic la Facultatea de Teologie a Universității din Iași, cu sediul la Chișinău, predând istoria românilor și parcurgând toate etapele profesoratului (SANICB, D. I/4, f. 2-3).

În anul 1938, drept rezultat al reformei învățământului superior, implementată de către Armand Călinescu, catedrele laice urmau să fie desființate. Prin urmare, titularii catedrelor respective au fost transferați în cadrul altor facultăți din țară. Astfel, profesorul titular Alexandru Boldur a fost transferat la Facultatea de Litere din Iași, încheindu-și activitatea didactică la Chișinău și devenind în continuare coleg de catedră cu istoricul Ilie Minea (Boldur, 2006, p. 245).

În perioada anilor 1938-1947, Alexandru Boldur a activat în calitate de profesor titular la Facultatea de Litere din Iași, catedra de Istoria Românilor, îmbinând cu succes activitatea didactică cu cercetarea științifică.

În perioada anilor 1943-1948, după decesul din 20 februarie 1943 al istoricului Ilie Minea, Alexandru Boldur a deținut postul de director al Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași (SANICB, D. II/13, f. 2).

În memoriile sale, Alexandru Boldur menționează că ideea creării

Institutului de Istorie îi aparține lui Ilie Minea. În opinia sa, Ilie Minea, probabil, a pornit de la premisa că dacă exista Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” la București și Institutul de Istorie la Cluj, ar putea exista un Institut de Istorie și la Iași (SANICB, D. II/12, f. 12). Prin urmare, Ilie Minea a solicitat transformarea seminarului său în Institutul de Istorie. Alexandru Boldur considera că dacă în cadrul facultății activau doi profesori de istorie națională, fiecare cu seminarul său, ar fi fost corect ca cele două seminare să se alăture și să formeze Institutul de Istorie. Din punctul său de vedere, n-ar fi pretins la funcția de director al Institutului, ar fi fost de acord cu numirea sa în calitate de vice-director sau secretar al noului institut creat (Boldur, 2006, p. 252).

Potrivit memoriilor lui Alexandru Boldur, transformarea seminarului lui Ilie Minea în Institut a condus la apariția inegalității între cei doi profesori de istorie, deoarece Alexandru Boldur continua să profeseze în cadrul seminarului. Cu toate acestea, Alexandru Boldur nu a obiectat nimic din următoarele motive: Ilie Minea era mai în vârstă și mai de demult la catedră, și repartizarea studenților în mod egal rămăsese valabilă. Totuși, din cele relatate de către Alexandru Boldur în memoriile sale, modul în care a fost creat Institutul nu era unul legal, deoarece problema cu privire la crearea acestuia a fost înaintată către Facultatea de Litere și Filozofie. Astfel, în ședința din 13.02.1941, Facultatea de Litere și Filozofie aprobă cererea lui Ilie Minea de a ridica seminarul său la rangul de Institut de Istoria Românilor „A. D. Xenopol”. În următoarea etapă, decizia Facultății a fost aprobată și de către Senatul universitar, iar Ilie Minea a devenit director al Institutului. Prin urmare, Institutul de Istoria Românilor „A. D. Xenopol” din Iași rămânea a fi o anexă a Facultății de Litere și Filozofie, implicarea căreia era inevitabilă în activitatea acestuia. Mai mult decât atât, Facultatea de Litere și Filozofie și Senatul universitar, nefiind foruri legislative, nu aveau dreptul să fondeze o instituție nouă (SANICB, D. II/12, f. 12-15).

Potrivit memoriilor lui Alexandru Boldur, spre mirarea sa, după decesul lui Ilie Minea, la funcția de director al Institutului de Istoria Românilor „A. D. Xenopol” din Iași pretindea și profesorul de istorie universală Andrei Oțetea. Atunci, Alexandru Boldur, gândindu-se că el este titularul catedrei de istoria românilor, a întocmit un memoriu către Ministerul Culturii Naționale prin care, în baza argumentelor enumerate, solicita crearea bazei legale pentru Institutul de Istoria Românilor „A. D. Xenopol” și funcționarea acestuia ca instituție de sine stătătoare pe lângă Universitatea din Iași, și s-a prezentat în audiență la Ministerul Culturii Naționale, descriind situația creată. Ministrul, Ion Petrovici, a încuviințat solicitarea profesorului Alexandru Boldur, urmând să implementeze acțiuni concrete în acest sens (Boldur, 2006, pp. 253-254; SANICB, D. II/12, f. 16-17).

Analizând documentele de arhivă, identificăm un memoriu conținutul căruia ar coincide cu solicitarea lui Alexandru Boldur către Ministerul Culturii

Naționale și perioada după decesul istoricului Ilie Minea în care Alexandru Boldur ar fi înaintat acest memoriu (Anexa 1).

Astfel, în urma întrevederii dintre Alexandru Boldur și Ion Petrovici, la 25 mai 1943 a apărut legea nr. 333 privind organizarea și funcționarea Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” de pe lângă Universitatea din Iași, iar Alexandru Boldur, în calitate de titular al catedrei de istoria românilor, a fost numit director al acestui Institut (SANICB, D. II/12, f. 31).

În *Memorii ...* Alexandru Boldur nota: „(...) Chiar din primul articol (al decretului-lege) se putea constata că Institutul nu mai funcționa pe lângă Facultatea de Litere, ci pe lângă Universitatea din Iași. Singura legătură ce se mai păstra cu facultatea era desemnarea titularului catedrei de Istoria românilor de la Universitatea din Iași pentru postul de director al Institutului (art. 4).

Prin urmare, prin actul de creare legală a Institutului, orice amestec al Facultății de Litere în mersul afacerilor Institutului a fost înlăturat și astfel i s-a asigurat o bază sănătoasă de funcționare (...). A. Oțetea a suferit un eșec și mi-a păstrat pentru totdeauna un sentiment de ranchiună” (Boldur, 2006, pp. 254-255).

În postul de director al Institutul de Istorie Națională „A. D. Xenopol” de pe lângă Universitatea din Iași, Alexandru Boldur a fost numit pe data de 5 septembrie 1943, fapt confirmat prin adresa nr. 177.579/1943 a Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor, expediată Rectorului Universității din Iași, primită la 27 septembrie 1943, număr de înregistrare 2444 (DJANI, D. 2252/1943, vol. 3, f. 647). Ulterior, la data de 30 septembrie 1943, Alexandru Boldur primește înștiințare din partea Facultății de Litere și Filozofie, număr de înregistrare 764, precum că prin adresa nr. 177.579/1943 a Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor, a fost numit în postul de director al Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” de pe lângă Universitatea din Iași, grupa A 20, tip de salariu 18, conform art. 4 din Decretul Lege nr. 1472/1943 privind organizarea și funcționarea Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” de pe lângă Universitatea din Iași (SANICB, D. IV/1, f. 13).

În unul dintre manuscrisele sale, Alexandru Boldur afirma că în „Enciclopedia istoriografiei românești”, București, 1978, este omis numele său și perioada în care a fost directorul acestei instituții, menționând următoarele: „Acum nu există Institutul lui Ilie Minea, ca anexă a Facultății de Litere, ci Institutul în faza lui de independență pe care l-am creat subsemnatul. Toate schimbările ce s-au produs ulterior în existența Institutului nu schimbă caracterul de independență pe care l-am imprimat Institutului eu. Am ținut să fac precizările de mai sus pentru a restabili adevărul, lipsit de Enciclopedie” (SANICB, D. II/12, f. 21).

În ultimele luni de viață, Alexandru Boldur a dictat fiicei sale Nina Boldur un text intitulat „Înființarea Institutului de Istorie Națională «A. D.

Xenopol» din Iași” în care atenționează lacunele din „Enciclopedia istoriografiei românești” și descrie etapele înființării și modul de organizare al instituției respective. În aceeași măsură, Alexandru Boldur a apreciat aportul predecesorului său Ilie Minea la completarea fondului de carte prin donația făcută bibliotecii Institutului (SANICB, D. II/12, f. 28-34) (Anexa 2). De asemenea, îi recunoaște meritele în domeniul istoriei românilor în vol. XVIII „Studii și cercetări istorice”, publicat în primul an de activitate al Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași, și la postul de Radio Iași (Boldur, 2006, p. 253).

Discuții

Organizarea eficientă a activității Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași necesită devotament, efort, timp suficient, dar nu numai.

Printre colaboratorii din cadrul Institutului, în perioada studiată, au fost Dumitru Constantinescu, Alexandru Andronic, Alexandru Gonța, Nicolae Grigoraș, Nicolae Corivan, Nicolae Iordăchescu, Mihai Spănu. Pentru buna funcționare a instituției, Alexandru Boldur a valorificat potențialul intelectual al fiecăruia în parte, încurajându-i să activeze în funcție de domeniu.

Într-o perioadă destul de dificilă, Alexandru Boldur reușește să publice trei volume cu genericul „Studii și cercetări istorice”, serie nouă, denumirea veche fiind „Cercetări istorice”. Modificarea titlului marca publicarea seriei noi sub coordonarea lui Alexandru Boldur.

Pentru popularizarea Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași și pentru consolidarea parteneriatului de colaborare, Alexandru Boldur, împreună cu colegii săi, în anul 1943 a întreprins o vizită de lucru la Universitatea din Odessa unde au prezentat două sesiuni de comunicări științifice. În scopul obținerii unui feedback constructiv, s-a apelat la traducerea în limba rusă prin intermediul lui Condrat Ivanenco, asistent al Universității din Odessa, de origine basarabean, care cunoștea limba română. De asemenea, traducerea comunicărilor i-a revenit și lui Alexandru Boldur, cunosător al limbii ruse. „A fost din partea mea un act de curaj. Dar eram sigur de puterile mele și chiar de succes”, menționează Alexandru Boldur în memoriile sale, prezentând mai pe larg colaborarea dintre cele două instituții de învățământ superior (Boldur, 2006, pp. 255-259).

A urmat activitatea arhivistică, schimbul de cărți, acțiuni utile pentru Institutul de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași, despre care relatează însuși Alexandru Boldur (Boldur, 2006, pp. 262-264).

O situație care dovedește colaborarea dintre Institutul de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași și Universitatea din Odessa este expusă de către Alexandru Boldur într-un manuscris. Aflându-se la Odessa, un tânăr asistent universitar l-a rugat pe Alexandru Boldur să-i propună o temă de cercetare,

deoarece voia să scrie o lucrare în folosul României. Alexandru Boldur i-a recomandat tema „Bibliografia rusă cu privire la Petru Movilă”. Tânărul asistent universitar a elaborat lucrarea și a înmănat-o lui Alexandru Boldur. Ulterior, la inițiativa lui Alexandru Boldur, Mihai Spănu a tradus lucrarea în limba română, care apoi a fost depozitată la Arhivele Statului.

Prin astfel de activități s-a reușit manifestarea Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași la nivel național, dar și internațional.

Conform documentelor de arhivă, Alexandru Boldur a fost pensionat din învățământ la 1 septembrie 1947, dar a condus Institutul de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași până în anul 1948 (SANICB, D. I/3, f. 2). Conform decretului de organizare al Institutului, în funcția de director putea fi numit numai titularul catedrei de istoria românilor. Prin urmare, dacă Alexandru Boldur nu mai activa în calitate de profesor titular, nu mai putea fi nici în postul de director, dar Ministerul nu emisese ordinul de demitere a sa. Din această cauză au început tertipurile și subminările la adresa lui Alexandru Boldur. Potrivit memoriilor, Nicolae Grigoraș, cel care pretindea la postul de director, i-a scris lui Alexandru Boldur că „un oarecare inspector financiar local s-a informat privitor la gestiunea Institutului”. De fapt, în cadrul Ministerului existau contabili și inspectori care aveau atribuții speciale și, dacă ar fi fost cazul, ar fi ținut de competența lor să verifice gestiunea Institutului aflat în subordine directă. Mai degrabă, această situație era o intimidare la adresa lui Alexandru Boldur, despre care și-a dat seama rapid. În realitate, nu a existat nici un inspector financiar preocupat de problemele Institutului (Boldur, 2006, pp. 283-284). Cu toate acestea, Alexandru Boldur a întocmit darea de seamă privind veniturile și cheltuielile pentru perioada mandatului său și a transmis-o lui Nicolae Grigoraș care, în absența lui Alexandru Boldur, administra afacerile Institutului.

În luna mai 1948 Alexandru Boldur și-a prezentat demisia din funcția de director al Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași către Minister, care a și fost acceptată (SANICB, D. II/12, f. 20).

Concluzii

Analizând memoriile lui Alexandru Boldur și documentele de arhivă am răspuns afirmației precum că istoricul și profesorul basarabean a contribuit major la organizarea activității Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași.

Fiind în postul de director, Alexandru Boldur a valorificat cele moștenite de la predecesorul său Ilie Minea și i-a recunoscut meritele, trecând peste faptul că la un moment dat s-a creat acea inegalitate între ei; a urmărit realizarea obiectivelor instituției de a promova știința istorică, cercetarea științifică, publicarea lucrărilor de specialitate, în special a seriei „Studii și cercetări

istorice”; a demonstrat spirit organizatoric și competență în conducerea Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași, imprimându-i acel caracter de independență.

În perioada examinată, destul de esențială devine colaborarea Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași cu Universitatea din Odessa, fapt care a înlesnit comunicarea dintre istoricii români și istoricii vorbitori de limbă rusă și a demonstrat că știința istorică nu trebuie limitată sau constrânsă. În acest context, constatăm că este o afirmare a Institutului la nivel național, dar și internațional. Chiar dacă vorbim despre perioada celui de-al Doilea Război Mondial, istoricii din Odessa au descoperit, datorită unei împrejurări prielnice, că alături de ei se află un popor, poporul român, despre care nu știau prea multe. Responsabilitatea de a vizita Odessa a fost una destul de considerabilă din partea colectivului de istorici ieșeni.

Istoricul și profesorul Alexandru Boldur, datorită formării personale și profesionale, etapizat și prin efort continuu, a reușit să devină o personalitate reprezentativă a perioadei în care a trăit și a activat, meritele căruia sunt evocate astăzi de către istoricii contemporani preocupați de studierea vieții și activității sale.

Referințe bibliografice:

Monografii:

1. Boldur, A. (2006). *Memorii. Viața mea. Lumini și umbre*. București: Editura Albatros.

Fonduri arhivistice:

1. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași, fond Rectorat, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, dosar 2252/1943, vol. 3. (DJANI, D. 2252/1943, vol. 3.).
2. Serviciul Arhivelor Naționale Istoric Centrle București, fond Boldur Alexandru, dosar I/3. (SANICB, D. I/3).
3. Serviciul Arhivelor Naționale Istoric Centrle București, fond Boldur Alexandru, dosar I/4. (SANICB, D. I/4).
4. Serviciul Arhivelor Naționale Istoric Centrle București, fond Boldur Alexandru, dosar II/12. (SANICB, D. II/12).
5. Serviciul Arhivelor Naționale Istoric Centrle București, fond Boldur Alexandru, dosar II/13. (SANICB, D. II/13).
6. Serviciul Arhivelor Naționale Istoric Centrle București, fond Boldur Alexandru, dosar IV/1. (SANICB, D. IV/1).
7. Serviciul Arhivelor Naționale Istoric Centrle București, fond Boldur Alexandru, dosar IV/10. (SANICB, D. IV/10).

ANEXE

Anexa 1

MEMORIU

DOMNULE MINISTRU,

Moartea prematură a profesorului universitar I. Minea, care a condus Institutul de Istoria Românilor „A. D. Xenopol”, ridică chestiunea organizării și conducerii acestui Institut. Rămânând eu singur la catedra de Istoria Românilor din Iași, în mod firesc îmi revine sarcina de a conduce mai departe acest Institut.

Cu toată râvna, pe care o depunea răposatul spre a-i asigura acestei instituții universitare o existență prosperă, nu s-a reușit a așeza Institutul pe unele baze solide. Institutul nu are la temeiul său nici o lege specială, care i-ar preciza competența, însemnătatea și modul de funcționare. El nu are o altă bază, decât bugetul Ministerului Culturii și numără trei posturi: câte unul de asistent, secretar ajutor și preparator.

În afară de aceasta, Institutul în activitatea sa nu a avut nici o sferă de preferință. În mod egal l-au interesat toate ramurile istoriei noastre naționale. Cred, însă, că Facultatea de Litere din Iași are o menire științifică a sa proprie în răsăritul Statului Român: stând în apropiere de lumea slavilor răsăriteni, printre care s-au întâlnit numeroși români, în unele regiuni într-un număr foarte considerabil, această Facultate ar trebui să aibă o preocupare specială în a studia Istoria Românilor de Est și, printre altele, Istoria Transnistriei din punct de vedere românesc.

Fiind vara și toamna trecută la Odessa, am putut constata că printre moldovenii de dincolo de Nistru lipsesc persoane pregătite pentru cercetări în domeniul Istoriei Românilor de Est și a Transnistriei. Spre regret și în țară starea unor asemenea cercetări nu este prea îmbucurătoare. Ceea ce se face, se face insuficient sau greșit și uneori chiar foarte greșit. Voi avea în curând prilejul să demonstrez aceasta prin publicarea unui studiu critico-bibliografic.

Se înțelege de ce nu izbutim să punem opera de cunoaștere a acestei ramuri de Istorie a Românilor pe baze solide și serioase. E la mijloc lipsa unui centru științific, unde s-ar face studii și cercetări istorice în această direcție și, totodată, s-ar controla materialul cu acest caracter.

Cred că nu poate să existe nici o îndoială cu privire la marea utilitate a unui asemenea centru din punct de vedere al interesului neamului. Momentul pe care îl trăim, ne-a făcut să simțim mai acut faptul împrăstierii românești. În interiorul conștiinței noastre am simțit dureros că prea mulți români se află în

afară de hotarele Statului Român și unirea prezintă o parte din problema progresului națiunii în general, o problemă care merită să fie odată rezolvată.

Conștienți de existența acestei probleme, avem datoria să studiem Istoria Românilor în totalitatea lor, inclusiv a acelor ce sunt așezați în afara de hotarele Statului. În concordanță cu această chemare a științei istorice române avem acum la București un „Institut de Studii și Cercetări Balcanice cu privire la Românii din Sudul Dunării”, iar la Sibiu o catedră de „Istoria Transilvaniei și a Europei Centrale”. Ca o completare a acestui ciclu de preocupări istorice, vine să se impună și un Institut de istorie românească la Iași care, în afară de Istoria Națională în general, s-ar ocupa în special de Istoria Românilor de Est în afară de hotarele Statului Român. Indiferent de soarta definitivă a Transnistriei de după război, românii din Rusia, Ucraina, Galiția și Polonia vor trebui să ne intereseze în mod special și constant.

Pentru a urmări sistematic acest scop, este nevoie de o reorganizare radicală a Institutului de Istoria Românilor „A. D. Xenopol” din Iași, pentru a-i deschide posibilitatea unei activități științifice intense. Printr-o lege specială trebuie să fie prevăzute atât personalul de studii și cercetări, care în momentul de față este insuficient și nu cunoaște limbile slave orientale, cât și mijloacele materiale pentru publicații.

În sfârșit, mai e nevoie să existe o legătură științifică cu Odessa prin posibilitatea înființării în acest oraș a filialei Institutului, în dependență directă de Institut.

Institutul astfel conceput ar trebui să fie așezat pe următoarele baze:

1. Institutul de Istoria Românilor „A. D. Xenopol” din Iași se reorganizează după cum urmează. Acest Institut va purta denumirea „Institutul de Istorie Națională și în special a Românilor de Est”. El este persoana juridică de drept publică, funcționând pe lângă Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor și având sediul la Facultatea de Litere din Iași.
2. Scopurile Institutului sunt:
  - a) Să contribuie la cercetarea și studierea trecutului Românilor în general și, în special, a Românilor de Est.
  - b) Să contribuie la răspândirea cunoștințelor de istorie națională în marele public și să demonstreze adevărul cu privire la istoria română în străinătate pentru a combate unele tendințe de denaturare a ei.
  - c) Să încurajeze cercetarea Istoriei Românilor.
  - d) Să încurajeze în special cercetarea Istoriei Românilor de Est atât în țară, cât și dincolo de Nistru.
  - e) Să coopereze cu instituțiile științifice dincolo de hotarele Statului.

3. Pentru atingerea scopurilor sale Institutul:
  - a) Publică un buletin periodic al Institutului și anuar sub denumirea de „Studii și Cercetări Istorice”.
  - b) Publică lucrări istorice, culegeri de documente, opere de popularizare și traduceri românești ale autorilor transnistreni.
  - c) Se îngrijește de completarea bibliotecii și de alcătuirea bibliografiei istorice.
  - d) Organizează ședințe publice ale Institutului, adunări generale cu participarea tuturor membrilor corespondenți, cursuri pentru studiul istoriei popoarelor vecine.
  - e) Ia parte prin delegații săi la diferite manifestări științifice din țară și străinătate.
4. Titularul catedrei de Istoria Românilor de la Facultatea de Litere din Iași este de drept Directorul Institutului, fiind numit în acest post de Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor. Directorul reprezintă Instituția în Justiție și față de autorități și particulari.
5. Institutul are două secții:
  - a) Secția Istoriei Românilor în general.
  - b) Secția Românilor de Est.

Institutul va putea organiza pe baza Deciziei Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor, cu asentimentul Guvernământului Transnistriei, și o secție-filială a Istoriei Românilor de Est la Odessa, în cadrul Universității din Odessa sau în afara de ea.

Numărul secțiilor poate să fie sporit prin deciziunea Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor.

6. Fiecare secțiune va avea câte un membru permanent, un șef de lucrări și un asistent. Membrii permanenți sunt asimilați cu Directori de secție de la Institutele de Cercetări Științifice și se recrutează din profesori universitari sau conferențieri universitari definitiv. Șefii de lucrări se recrutează din asistenții universitari definitiv sau dintre profesorii secundari definitiv, care au titlul de doctor în litere. Asistenții se recrutează dintre asistenții universitari sau dintre doctori în litere cu pregătire specială în domeniul istoriei.
7. Institutul are în afară de personalul științific intern și un personal științific extern: membrii corespondenți. Membrii corespondenți se recrutează din persoane care s-au distins prin cercetarea trecutului Românilor. Funcția membrilor corespondenți este onorifică. La adunarea generală a tuturor membrilor corespondenți din țară la sediul Institutului ei primesc cheltuieli de deplasare și un jeton de prezență pentru participare la ședințe, fixat de Ministerul Culturii la prezentarea Directorului Institutului.

8. Personalul administrativ al Institutului se compune dintr-un secretar și bibliotecar, recrutați potrivit legii învățământului superior. Institutul are un om de serviciu.
9. Numirea personalului se face după propunerea Directorului Institutului de Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor.
10. Personalul Institutului va fi retribuit conform tabelelor de salarizare ale Codului Funcționarilor Publici și anume: a) conform tablei A 20, director – tip de salariu 18, membrii permanenți – tip de salariu 20, șefii de lucrări – tip de salariu 26 și asistenții – tip de salariu 28; b) conform tablei A 33, secretar – tip de salariu 27; c) conform tablei A 34, bibliotecar – tip de salariu 29; d) conform tablei D.1, om de serviciu clasa V.
11. Cheltuielile de personal și material, necesare funcționării Institutului, vor fi înscrise în bugetul Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor.
12. La punerea în aplicare a acestui Decret și timp de un an de la intrarea lui în vigoare completarea locurilor de membri permanenți, de șefi de lucrări, de asistenți, se va putea face și dintre doctori în filozofie și litere cu o remarcabilă activitate în domeniul specialității respective și dintre membrii corespondenți ai Academiei Române, Secția Istorică, pe temeiul recomandării directorului.
13. Institutul ia ființă de la 1 aprilie 1943.
14. Posturile personalului Institutului de Istoria Românilor „A. D. Xenopol” se desființează pe data de 1 aprilie 1943. Pe cât titularii acestor posturi nu vor primi numiri noi în „Institutul de Istorie Națională și în special a Istoriei Românilor de Est”, ei vor fi trecuți în cadrul disponibil sau retribuiți conform normelor de lichidare a Instituției.
15. În caz de organizare a Secției – Filială la Odessa, un regulament special va determina modul de organizare și funcționare a acestei Secții, pe bază de înțelegere dintre Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor și Guvernământul Transnistriei.

După ce am expus principiile de organizare ale Institutului, mă simt dator, Domnule Ministru, a vă informa cu privire la unele lucrări începute și neterminate la Institutul răposatului I. Minea.

S-au făcut săpături la Cetatea Neamțului și s-a reușit să se degajeze vechea capelă a Cetății. E nevoie de a continua aceste săpături spre a le duce la bun sfârșit.

Apoi sunt sub tipar două buletine ale Institutului dintre care unul are tipărite circa 180 pagini. În afară de aceasta, e sub tipar și ultimul număr din

Revista „Cercetări Istorice”, din care sunt tipărite circa 300 pagini. E nevoie de a termina aceste tipărituri.

Pentru toate aceste nevoi vechi, precum și pentru dezvoltarea activității noi a Institutului în viitor, e necesar un fond global de 1.500.000 lei la material.

Având în vedere că D. Voastră ați arătat cât de largă este înțelegerea pentru nevoile Institutelor de Istorie din București și Sibiu, pe care le-ați înzestrat cu personal și cu fonduri frumoase de cheltuieli materiale, nădăjduiesc că, apreciind însemnătatea unui Institut de Istorie Românească bine înjghebat în Răsăritul Țării, veți binevoi să aprobați propunerile mele și, astfel, veți pune baze solide pentru o instituție nouă și foarte utilă la Iași.

Primiți vă rog, Domnule Ministru, asigurarea deosebitului meu respect.

A. Boldur
(A. Boldur, prof. univ.)

București, 3 martie 1943

Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale București, fond Boldur Alexandru, dosar IV/10, f. 108-111.

* * *

Anexa 2

Înființarea Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași

În „Enciclopedia istoriografiei românești”, București, 1978, se afirmă că Institutul de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași a fost înființat de Ilie Minea, iar numele meu nu figurează pe lista directorilor care s-au succedat la conducerea acestui Institut. Autoarea Georgeta Penelea trece direct de la Ilie Minea (1941-1943) la Jean Livescu (1949-1952), perioada dintre 1943-1948 fiind omisă (p. 366).

În cele ce urmează, voi prezenta câteva date privitoare la înființarea și organizarea Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” din Iași.

Ideea înființării Institutului îi aparține profesorului Ilie Minea, care în ședința Facultății de Litere și Filosofie din 13.02.1941, în absența mea, a propus ca seminarul său să fie înălțat la Institut de Istoria Românilor „A. D. Xenopol”. Facultatea a probat cererea sa prin decizia nr. 36752/941, iar ulterior hotărârea Facultății a fost aprobată și de senatul universitar.

În felul acesta s-a creat o situație nefirească din următoarele motive. Seminarul urmărește scopuri didactice, pe când Institutul are ca scop promovarea cercetării științifice. Institutul înființat în aceste condițiuni nu avea o existență de sine stătătoare fiind, de fapt, o anexă a Facultății care avea tot

dreptul să se amestece în conducerea sa. Din punct de vedere legal, era o greșeală, deoarece Facultatea și Senatul, nefiind foruri legislative, nu erau abilitate să înființeze instituții noi.

În acea perioadă, Ilie Minea era suferind și, probabil, din motive de sănătate nu s-a adresat Ministerului, calea legislativă fiind relativ lungă și mai complicată.

Universitatea a pus la dispoziția Institutului nou înființat două camere folosite în trecut de Facultatea de Teologie.

Profesorul Ilie Minea a donat Institutului biblioteca sa personală care cuprindea 3980 cărți, iar împreună cu colecțiile de reviste numărul de ordine se ridica la 4049. Acest act de mărinimie îi conferea Institutului o bază de existență reală.

Biblioteca Institutului mai cuprindea cărți provenite de la vechiul seminar de istoria românilor, cărți cumpărate de Institut din subvențiile acordate de Minister după 13.02.1941 și cărți provenite de la diferiți autori sau instituții culturale, fie prin schimburi de lucrări, fie prin donații.

La crearea Institutului, pe lângă postul de asistent deținut de N. Grigoraș, s-a înființat și un post de preparator în care a fost numit D. Constantinescu.

Subsemnatul am fost numit la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași la 01.11.1938, fiind transferat de la Facultatea de Teologie din Chișinău, unde catedra de istoria românilor a fost desființată în urma reformei lui Armand Călinescu. Am stabilit de comun acord cu Ilie Minea ca numărul studenților să fie împărțit în mod egal între noi. În momentul înălțării seminarului lui Ilie Minea la rangul de Institut, între noi s-a creat o inegalitate, fapt pe care l-am considerat lipsit de importanță, întrucât profesorul Minea era mai vechi la catedră decât mine.

La 28.02.1943 Ilie Minea a decedat. Am plecat la București și am înaintat Ministerului Educației Naționale un proiect de înființare și organizare a Institutului ca instituție de sine stătătoare pe lângă Universitatea din Iași, având un buget propriu. Ministerul a aprobat proiectul prezentat de mine și, astfel, la 25 mai 1943 a apărut legea nr. 333 pentru organizarea și funcționarea Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol” de pe lângă Universitatea din Iași, iar eu, în calitate de titular al catedrei de istoria românilor, am fost numit director al acestui Institut.

Prin apariția legii menționate mai sus, s-a inaugurat o nouă fază în existența Institutului care din acel moment a devenit o instituție independentă de Facultatea de Litere și Filosofie. Seminarul meu s-a întregit, dar nu făcea parte din Institut.

Legea prevedea un tabel al personalului necesar acestei instituții noi. De la Institutul lui Ilie Minea am moștenit încăperile și biblioteca. Primele măsuri organizatorice luate de mine a fost avansarea postului de preparator, înființat de

Facultate pentru Institutul lui Ilie Minea și ocupat de D. Constantinescu, la postul de asistent și avansarea postului de asistent al Facultății deținut de N. Grigoraș la rangul de șef de lucrări. Ulterior, la propunerea mea, Ministerul a numit în calitate de subdirector al Institutului pe N. Corivan, conferențiar al Facultății de Litere și Filosofie. Pe parcurs, am mai colaborat cu asistenții N. Iordăchescu și M. Spînu.

Institutul lui Ilie Minea nu a publicat nici un volum de cercetări, întrucât ultimul volum al revistei „Cercetări istorice” (nr. XVI) a fost publicat înainte de înființarea Institutului. Am adunat unele studii rămase de la Ilie Minea și le-am publicat, împreună cu o prefață scrisă de mine, sub titlul de „Studii și cercetări istorice”, volum XVII, păstrând, astfel, numerotarea volumelor de cercetări publicate de defunct.

În cursul primului an de existență a Institutului nou, am publicat volumul XVIII de „Studii și cercetări istorice”, seria nouă. În afară de un omagiu adus memoriei profesorului Ilie Minea, volumul cuprinde studiul meu intitulat „Politica externă a lui Ștefan cel Mare într-o lumină nouă” și numeroase alte studii. În afara acestui prim volum, am mai publicat încă două volume: vol. XIX în 1946 și vol. XX în 1947. Ultimul conține, printre altele, studiul meu privitor la necesitatea aplicării metodei comparative în istorie.

Am condus Institutul timp de șase ani (1943-1948). În 1947 am fost scos la pensie din postul de profesor de istoria românilor, iar în mai 1948 am înaintat Ministerului demisia mea din postul de director al Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol”. Am întocmit un tabel de gestiune pe întreaga perioadă a activității mele de conducere a Institutului și l-am trimis lui N. Grigoraș care administra în absența mea afacerile Institutului.

Am ținut să fac precizările de mai sus pentru a sublinia rolul meu în evoluția acestui Institut.

Țin să adaug câteva rânduri despre cercetătorul Dumitru Constantinescu, omis de „Enciclopedia istoriografiei românești”. Născut la 2 iulie 1899 în comuna Trușești, jud. Botoșani, a deținut postul de preparator – unicul post creat pentru Institutul lui I. Minea. În 1943, cu prilejul apariției legii 333, a fost avansat în postul de asistent pe lângă Institutul de Istorie Națională „A. D. Xenopol”. Principalele sale lucrări: „Cehoslovacia” (monografie epuizată în două săptămâni), „Lucruri noi despre arhitectura și pictura mănăstirii Golia”, „Răscoala tătarășenilor”, „Ștefan Mîzgă Voievod și vremea sa”, „Ctitorii mănăstirii Răducanu”, „Mormântul domnesc din mănăstirea Neamțului”, „Efemeridele de la Cetatea Neamțului” etc.

A înființat Muzeul Cetății Neamțului de la Târgul Neamț.

Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale București, fond Boldur Alexandru, dosar II/12, f. 29-34.

**PARTICULARITIES OF THE INTERNATIONALIZATION PROCESS
OF HIGHER EDUCATION IN
REGIONAL UNIVERSITIES: THE CASE OF CAHUL STATE
UNIVERSITY "B. P. HASDEU"**

**PARTICULARITĂȚI ALE PROCESULUI DE
INTERNAȚIONALIZARE A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR ÎN
UNIVERSITĂȚILE REGIONALE: CAZUL UNIVERSITĂȚII DE STAT
„B. P. HASDEU” DIN CAHUL**

DOI: 10.5281/zenodo.6044156

Sergiu CORNEA

Universitatea de Stat "B. P. Hasdeu" din Cahul

E-mail: cornea.sergiu@usch.md

ORCID ID: 0000-0002-0888-5902

Elena MANDAJI

Universitatea de Stat "B. P. Hasdeu" din Cahul

E-mail: emandaji@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0003-0924-4602

Abstract. Nowadays, it is customary to talk about globalization and internationalization almost everywhere, and in almost all the fields of human activity. This natural tendency of development also applies to the sphere of higher education, where, due to the specificities of the higher education system itself, internationalization has acquired its special features and characteristics. There is no universal model of internationalization. The existing regional and cross-country differences in internationalization are constantly changing, as well as the differences between the approaches to internationalization used in different universities. Thus, it becomes obvious that – despite some existing skepticism in educational circles about the processes of internationalization – these processes become an integral part of the universities' life. And, most importantly, such processes contribute to the development of the university, increasing its competitiveness in the national and international markets of educational services and scientific research. Awareness of this fact, in our opinion, happened quite quickly, and internationalization become an effective tool for the development of educational institutions.

Keywords: internationalization, particularities, higher education, mobility, university.

Rezumat. În zilele noastre, se vorbește despre globalizare și internaționalizare aproape peste tot și aproape în toate ramurile activității umane. Aceasta tendința naturală de dezvoltare nu a ocolit sfera învățământului superior, unde

internaționalizare, datorită specificului propriu-zis al sistemului de învățământului superior, și-a dobândit trăsăturile și caracteristicile sale. Nu există un model universal de internaționalizare. Diferențele existente la nivel regional și între țări în ceea ce privește internaționalizare se schimbă constant, la fel ca și diferențele dintre abordările de internaționalizare, utilizate în diferite universități. Astfel, devine evident că – în ciuda unui scepticism din cercurile educaționale cu privire la procesele de internaționalizare – aceste procese au devenit parte integrantă a vieții universităților. Astfel de procese contribuie cu adevărat la dezvoltarea universității, sporind competitivitatea acesteia pe piețele interne și externe de servicii educaționale și cercetare științifică. Conștientizarea acestui fapt, în opinia noastră, se întâmplă foarte rapid, iar internaționalizarea devine un instrument eficient pentru dezvoltarea instituțiilor de învățământ.

Cuvinte cheie: *internaționalizare, particularitățile, învățământ superior, mobilitate, universitate.*

Introduction

In the contemporary world, both private and public organizations are concerned about the internationalization of their activity that would allow them to have a competitive advantage and improve their situation on multiple levels.

In the last decades, the process of internationalization of the study process has become one of the most important topics debated in the academic environment. In general, higher education institutions treat the problem of internationalization of the study process as vital for their existence. In addition, internationalization is viewed as a continuous process that involves reforms and changes. According to B. Wachter, the understanding of internationalization has become widespread (Wächter B., 2004). This includes not only the mobility of students and staff but also deals with joint international efforts related to the structural and regulatory issues of the higher education systems as such. In recent times, Universities recognize internationalization not as a final goal, but as a process of development, a way of thinking, and an innovative understanding of the educational process. Internationalization is perceived as an innovative tool for increasing competitiveness in the global market (Altbach P.G., 2007).

All the higher education institutions (public or private), without exception, act in a global perspective and implement strategies and actions regarding internationalization. The number of international students has increased enormously. The European Commission states that the number of students from abroad will quadruple by 2030 (Global Trends to 2030: Challenges and Choices for Europe).

Methods applied

In the process of research and article elaboration, we tried to use a series of principles and rules for conducting the investigations, working tools for data

collection and analysis, theoretical research of specialists in the field from abroad and from the Republic of Moldova.

The institutional method allowed us to perform an analysis of the researched problem in the light of the activity of such institutions like higher education institutions, states, governments, etc.

The historical method was the basis for researching the process of internationalization of higher education in the Republic of Moldova in the context of historical evolution, which allowed us to reveal the interconnection between past, present, and future.

The behaviorist and structural-functional method helped us to investigate the detection of the behavior and reaction of the government, ministries, universities, society in the issue of internationalization of higher education of the Republic of Moldova, both internally and externally.

Results

At the national level, many efforts are being made to ensure an upward process of internationalization. The universities of the Republic of Moldova deal with the internationalization processes in the context of the Bologna process, starting with 1999. However, the need to deal with internationalization as a need to provide broader and strategic perspectives emerged later.

Universities in the Republic of Moldova still face a challenge of thinking, understanding, and presenting themselves as part of the internationalization process. In this context, it is required the problem of encouraging and stimulating the activities aimed to increase the competitiveness of the universities in the Republic of Moldova or even in European Union markets, where internationalization appears as one of the main preconditions for its achievement.

De Witt expanded his previous understanding of the internationalization process. According to him, higher education institutions should be perceived as global actors and think globally. Such strategic thinking should be implemented in all actions of the universities (from research and studies to management processes) (De Wit H., 2010).

Internationalization, as a result of globalization, particularly affects small states (De Wit H., 2015). The integration into international markets becomes crucial not only for the private sector but also for the higher education institutions, it is a natural tendency to be competitive. Although internationalization has always been an important issue for universities, now it becomes a strategic objective at the global, regional, national and local level. Due to this fact, countries choose to implement the process of internationalization through different strategies, depending on the set objectives and their geographical location.

The small states, such as the Republic of Moldova, treat internationalization as a challenge. The higher education institutions in the Republic of Moldova after joining the Bologna process have responded proactively to the internationalization process (Cornea V., 2019). Understanding the importance of internationalization, the higher education institutions, in their strategic and development documents, have allocated sufficient space dedicated to the internationalization process and the development objectives in this direction. In addition, from the initiative of the universities were elaborated concrete documents and guides to deepen the internationalization of all aspects of the activity of the higher education institutions.

We can say that the synergy of the combination of three identities - regionalism, nationalism, and internationalism - is a challenge for all universities of the Republic of Moldova. J. Enders considers internationalization as a universal trend in higher education (Enders J., 2004). Some universities have a clear regional tendency, the Cahul State University "B. P. Hasdeu" or "Alecu Russo" State University of Balti, or even a local focus as identification, for example, Comrat State University. These universities serve the region's interests from an economic and cultural point of view and have their specificity in the orientation of the fields of study. Such universities focus their activity on the closest localities, where potential students can be accessed. But the universities based in the capital of Moldova - Chisinau - are heading towards cosmopolitanism and are implementing the quality assessment for excellence (Trifonova L., 2019).

Modern changes in the field of higher education institutions are considered by experts to be revolutionary. As a result, the main task of a modern higher education institution, together with educational and scientific activities, has been and is to contribute to the economic development of a knowledge-based society. The reduction of the state funding has led universities to market their activities, which was reflected in the increase of the number of attracted foreign students, participations, as partners, in international research projects (Cornea V., 2015), inter-university teaching activities (Cornea V., 2017) in the desire to receive additional funds, etc. In the context of these changes, international education is now seen as a commodity, but it is held as a blessing, not a public obligation.

In the modern world, when the universities are seen as companies, forced to compete in the educational services market, the image of the university has particular importance. The image of the university is understood as the public perception of the organization, resulting from the experience of personal communication with an educational institution, as well as from the media.

The image of the university depends largely on the relationships with

different groups of the target audience: with the society as a whole, with students acting as consumers of educational services, with industry that expects university knowledge from a commercial and government point of view, which demands more economic independence.

Due to the fact that in the field of higher education, the geographical boundaries are erased and the academic flows between the countries increase, the international image has particular importance for the university. The formation of an international image is presented as the most complex process, due to the level of integration of the university in the international educational space, the quality of the offered education, the availability of high-level scientific developments, the level of infrastructure development, etc. (European Commission, 2013).

The main directions for forming a positive image of the university in the international educational environment are:

- Establishing long-term direct contacts of mutual benefits with foreign educational institutions, as well as international organizations, foundations, non-profit organizations;
- Development of the academic mobility system of the faculty, students and managerial staff of the higher education institution;
- Intensifying the work on processing the applications for international projects and grants;
- Extending and intensifying the international research and innovation activities of the higher education institution;
- Maintaining cooperation with the higher education institutions from other countries related to the creation of international common scientific and educational structures within the institution;
- Development of joint study programs, that involves the issuing of a double diploma as the most important means of increasing the competitiveness of a higher education institution in the market of educational services;
- Development of postgraduate education for foreign students, development of short-term programs, summer schools; providing the opportunity for internships (Naletova I., 2009).

The image becomes important in the current competition also for the regional universities. To increase the level of competitiveness and to amplify the internationalization process of the study process within the Cahul State University "B. P. Hasdeu" were carried out several actions and activities. Within the ERASMUS + project, 10 agreements were signed with the universities from Romania, 4 with the universities from Ukraine, 4 with the universities from Poland, 5 with the universities from Turkey, an agreement with the University of Lithuania, and an agreement with the University of Spain. Currently, the university has signed collaboration and partnership

agreements with 10 universities from the Republic of Moldova. Since 2007, within the project “Erasmus Mundus Action 2 - Strand 1 LOT7: for Belarus, Moldova and Ukraine”, USC has received 75 mobilities for students and staff. Starting with 2015, there were carried out 27 mobilities within the Erasmus + Project. In the context of modernization and internationalization of the teaching act, the Cahul State University “B. P. Hasdeu” is actively involved in the realization of European projects in the field of education. Since 1999, Cahul State University has been involved in 26 TEMPUS projects. Currently, the university is a partner of the 3 Erasmus + projects (Avansare instituțională și academică prin internaționalizare., 2017).

One of these Erasmus + projects has played a vital role in increasing the degree of internationalization and in increasing the international image of the universities of Moldova - „Elevating the Internationalization of Higher Education in Moldova” (ELEVATE) - the project focuses on three main objectives: the development and promotion of national legislation that will enhance the internationalization process of the Moldovan higher education and research; the creation of the university integration function through the institutional policies for the internationalization of education, research, mobility, and services; enhancing the institutional capacities for effective participation in large-scale international collaborations (ELEVATE, 2019).

Based on this project, the Cahul State University has approved the *Internationalization Strategy* and *Action Plan* according to the priority areas of internationalization. Also, was approved the *Action Plan for the integration into the European Research Area*.

Along with internationalization, arose the issue of the quality of higher education. There is not a single country that could ensure a civilized level of its progress and existence, its political and economic independence without a well-functioning system of higher education and organization of scientific research. For this reason, all countries are interested in the processes of building and adequate national systems of higher education. However, global economic transformations lead to the emergence of new international ties in the system of higher education and direct dependence on world processes. In the 21st century, along with trends in the development of higher education systems at the national level, there have been quite clearly pronounced global trends characteristic of many countries. Among these trends, the following have been noted: an increase number of the students; the education’ openness; the rise of the cost and expenditure of higher education; an increase number of higher education staff; development of distance learning; the growth of students’ age; the growing role of the English language; expansion of the quality control system base (Zapriagaev C., Caravaeva E., Carelina I., Salethci A., 2007, p. 277).

The numerous transformations and changes in the nature of the activity of

the higher education system have led to the need for a close study of quality issues in the field of activity. Comparability of the educational programs, levels of education, qualifications, an increase of students' mobility on an international scale have led to the development of processes of mutual recognition of both educational documents and expressions of confidence in educational systems. The accreditation system based on the quality criteria for various aspects of the university activities is recognized as a tool that makes it possible to compare educational programs. And although in higher education there are no unambiguous, generally accepted criteria and methods for assessing the quality of education, issues related to the concept of quality come to the fore in educational services.

The quality of higher education in the country, its assessment, and monitoring is not only crucial for its socio-economic well-being but are also a factor, determining the international status of this system of higher education. The creation of quality assurance systems is gaining relevance in terms of not only control over the quality of higher education in the country but also the provision of higher education services at the international level. This is why the number of institutions for quality assurance and accreditation of higher education has grown so significantly over the past decades. At the same, the existing national capacity for quality assurance in a number of cases is realized only in relation to the services, provided in the country by its own educational institutions. To meet all the mentioned challenges was elaborated and won an Erasmus+ project "Enhancement of Quality Assurance in Higher Education System in Moldova" that would seek to ensure that university policies are taken into consideration at national-level policy discussions on internal and external quality assurance. It will also support its members in developing internal quality assurance systems and aims to promote the institutional quality culture (QFORTE, 2021).

The universities of the Republic of Moldova adapt their strategies for their new potential students, especially regarding increasing the number of courses taught in English or another foreign language, moving to electronic learning and teaching (e-learning and e-teaching). Sometimes, such actions are more useful to foreign students, and native students suffer inconveniences related to the lack of knowledge of foreign languages or they may not even adapt to multicultural groups. In these cases, applied management is important as a means of efficient implementation of the internationalization strategy.

For every university in the Republic of Moldova, the internationalization strategy is developed adapting to its uniqueness and main goals. But we should mention that the most common is regionalism versus internationalism or something intermediate, which is a challenge and depends mainly on the quality of efficient implementation and management.

According to the analysis that was done, the internationalization of the higher education institutions is of indisputable actuality and a complex and long-lasting process, which integrates international, intercultural, and global aspects. The concept of internationalization has different interpretations based on different approaches and reasons. In order to correctly implement the internationalization process in the higher education institutions and for a better position on the national, regional, and global market it is important to broadly and deeply understand the concept of internationalization (Knight J., 2005, p.37).

Conclusions

It is quite obvious that higher education, which itself acts as the driving force behind the globalization of society and, at the same time, experiences its consequences, opens up new prospects, and, at the same time, faces new tasks and problems. More often than not, highly specialized regional universities find themselves in these situations, solving for the most part (and often successfully) regional problems. And the scattering of efforts on the implementation of internationalization indicators that do not take into account one or another specificity of the university can lead to a negative effect.

In general, it can be stated that, despite some costs, internationalization is becoming a necessary and essential resource for the development of institutions of higher education, improving the quality of educational activities and scientific research.

Thus, the inclusion of any modern university in the process of internationalization of education, as well as quality improvement, is not only a condition for its innovative development but also a factor of survival in a changing socio-economic development. The prospects of modern Moldovan universities in the educational services market largely depend on how successfully they fit into the global processes of internationalization. A successful international strategy of a regional university is a resource for increasing its competitiveness, an additional source of funding, and a factor in increasing the prestige on a national and international scale.

Bibliography:

1. Altbach, P.G. (2007). The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities. *Journal of Studies in International Education*. Vol 3/4. No. 11. p. 291-305.
2. Avansare instituțională și academică prin internaționalizare. http://www.usch.md/wp-content/uploads/2017/06/Strategia_Internationalizare_2017-21-1.pdf
3. Cornea, V. (2015) The innovating triangle in teaching European Studies: trends, legal regulations, vocations. *Journal of Danubian Studies and Research*, Vol 5, No 1, pp. 25-33.

4. Cornea, V. (2017) Tentația Studiilor Europene în Republica Moldova, Buletinul Științific al Universității de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul №. 1 (5), 2017, p. 5-11. http://www.usch.md/wp-content/uploads/2016/02/Buletin-USC_- Stiinte-sociale_-2017_-1-1.pdf
5. Cornea, V. (2019) The identity and legitimacy of the PhD in administrative sciences. Méndez-Pinedo M. Elvira (ed.) Handrlica Jakub (ed.) Săraru Cătălin-Silviu (ed.). Practical Aspects Regarding the Role of Administrative Law in the Modernization of Public Administration. București: ADJURIS, pp.112-123.
6. De Wit, H. (2010). Internationalisation of Higher Education in Europe and its assessment, trends and issues. Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie, p. 1-30.
7. De Wit, H. (2015) Quality Assurance and Internationalization. Trends, challenges and opportunities INQAAHE conference, Chicago, U.S.
8. ELEVATE project. http://elevate-project.md/wp-content/uploads/2019/04/proiect_Strategie_internationalizare_ELEVATE1.pdf
9. Enders, J. (2004). Higher education, internationalisation, and the nation-state: recent developments and challenges to governance theory. Higher education, 47, 361-382.
[http://dx.doi.org/10.1023/B: HIGH.0000016461.98676.30](http://dx.doi.org/10.1023/B:HIGH.0000016461.98676.30)
10. European Commission (2013). European higher education in the world. COM (2013) 499 final.
11. Global Trends to 2030: Challenges and Choices for Europe. <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2019/04/ESPASReport2019V15.pdf>
12. Knight, J. (2005). An Internationalization Model: Responding to New Realities and Challenges, Higher Education in Latin America: The International Dimension, World Bank, p. 1-39.
13. Naletova, I. (2009) Modern sociocultural models of universities, Socio and humanitarian problems of our time: Interuniversity scientific collection, Vol. 2 Tambov: Publishing House Pershina R. V. p. 191-203.
14. QFORTE project <https://qforte.usm.md>
15. Trifonova, Larisa. (2019) Preconditions for perfecting the process of internationalization of the higher education of the Republic of Moldova in the context of European integration. <http://oaji.net/articles/2019/1425-1559202222.pdf>
16. Wächter, B. (ed.). (2004). Higher Education in a Changing Environment. Internationalisation of Higher Education Policy in Europe. Bonn: Lemmens, p. 8-12.
17. Zapriagaev, C., Caravaeva E., Carelina I., Salethci A. (2007) Globalization and quality assurance systems in higher education. <https://www.umo.msu.ru/docs/projects/Globalization.pdf>

VIGNETA CA INSTRUMENT DE PREDARE ȘI ÎNȚELEGERE A TEORIILOR UTILIZATE ÎN EXPLICAREA FENOMENLOR ADMINISTRATIVE

VIGNETTE AS A TOOL IN TEACHING AND UNDERSTANDING THE THEORIES USED IN EXPLAINING ADMINISTRATIVE PHENOMENA

DOI: 10.5281/zenodo.6044205

Valentina CORNEA

Universitatea „Dunărea de Jos” Galați

E-mail: valentina.cornea@ugal.ro

ORCID ID: 0000-0001-6469-1283

Rezumat. În domeniul administrației publice multe dintre conceptele și circumstanțele academice avute în vedere sunt percepute ca fiind abstracte, complexe și dificile. Având la bază acest considerent, lucrarea analizează aspectele semnificative ale vinietei, ca instrument metodologic în predarea și înțelegerea teoriilor utilizate în explicarea fenomenelor administrative. Susținem că formatul academic în care este afișat conținutul teoretic este crucial pentru înțelegerea unei teorii. Utilizarea adecvată a vinietei în cadrul procesului instructiv-educativ poate produce schimbări măsurabile și semnificative în comportamentul absolvenților ce urmează specialitatea administrației publice, contribuind în egală măsură și la acumulare de cunoștințe, și dezvoltare de competențe. Valoarea semnificativă a instrumentului este dată de faptul că facilitează înțelegerea teoriei și aplicarea acesteia în contexte practice, desprinse din realitatea administrației publice. Exemplu de vinietă și modul concret de utilizare a acesteia este prezentat pentru a ilustra argumentul.

Cuvinte cheie: teorie, vinietă, cunoștințe, competențe

Abstract. In the public administration field, many of the concepts and academic circumstances that are taken into account are perceived as being abstract, complex, and difficult. Considering this, this paper analyses the significant aspects of the vignette, as a methodological instrument in teaching and understanding the utilised theories in the explanation of administrative phenomena. We endorse the idea that the academic format in which the theoretic content is presented, is crucial for understanding a theory. Adequate usage of the vignette in the instructive-educative process can produce measurable and significant changes in the behaviour of the graduates enrolled in the public administration specialisation, this contributes equally, to both knowledge gathering and competence development. The significant value of the instrument is given by the fact that it facilitates the understanding of public administration theory and how it is applied in practical situations, which is derived from the reality of public administration. An example of a vignette and a practical way

---

of its implementation is presented to depict the argument.

Keywords: *theory, vignette, knowledge, skills.*

Introducere

Orice știință are menirea să producă cunoștințe care să permită explicarea, înțelegerea și predicția fenomenelor. Explicarea și înțelegerea științifică a realității presupune punerea simțului comun sub semnul întrebării și căutarea de noi răspunsuri la realități în schimbare. Acest exercițiu intelectual se realizează într-un cadru oferit de teorii construite în mod constant. În acest sens, teoria funcționează ca un model mental care încearcă să explice cum funcționează aspectele realității sociale. Știința administrației, deși este bănuită că ar suferi de „tulburare de personalitate multiplă” (Pollitt (2010, p.292) adoptă diverse tradiții și abordări teoretice, împrumutând foarte mult de la discipline adiacente sau de referință cum ar fi sociologia, științe politice, economie și drept. Toate aceste abordări și teorii sunt considerate de către oamenii de știință utile pentru studiul fenomenelor administrative. În pofida faptului că este o știință relativ tânără a dezvoltat un bogat corp de cunoștințe (Frederickson & Smith, 2003; Riccucci, 2010), ce ar trebui să ajute practicienii să rezolve probleme din „lumea reală” sau aplicat într-un context administrativ ipotetic, imaginar sau real” (Catlaw, 2008, p. 518). Așa cum teoriile, conceptele sunt de multe foarte abstracte, înțelegerea lor devine dificilă, cu atât mai mult organizarea și reorganizarea cunoștințelor pentru a oferi un ghid de acțiune în alte contexte. Fără o înțelegere clară a teoriei, studenții, dar și practicienii rămân consumatori rezervați ai afirmațiilor teoretice (Stout & Husar Holmes, 2013, p.189). În uzul de zi cu zi, teoriei îi lipsește uneori prestigiul pe care îl posedă în disciplinele științifice. De exemplu, expresia comună, „Asta poate funcționa în teorie, dar nu în practică” tinde să respingă teoriile ca fiind excesiv de idealiste, speculative sau abstracte. Elementul lipsă în achiziționarea de cunoștințe teoretice și valorificarea lor îl constituie "transinformația didactică" (Neacșu, 1990, p. 200), exprimată în forme particulare de înțelegere a aspectelor teoretice. Acest fapt impune o mai mare atenție dimensiunii predare – învățare. Rolul crucial revine mediului academic, care trebuie să fie pregătit să își asume un rol activ în facilitarea procesului de înțelegere teoretică și să nu presupună că studenții vor fi capabili să facă singuri legăturile dintre teorie și practică” (Bushouse et al. (2011, p.106). Modul în care se realizează acest lucru ține de repertoriul pedagogic al cadrului didactic și capacitatea acestuia de a-l adapta contextului sau altfel spus, de cunoașterea pedagogică a conținutului, despre care Lee S. Schulman, profesor emerit la Stanford Graduate School of Education și fost președinte al Fundației Carnegie pentru Avansarea Predării, spune că reprezintă un „amalgam de conținut științific și pedagogie”, constituit din cele mai utile forme de reprezentare a ideilor, cele mai puternice analogii, ilustrații, exemple, explicații și demonstrații - într-un cuvânt, modalități de

reprezentare și formulare a unui subiect teoretic, care să devină inteligibil pentru studenți (Schulman, 1987, p.9).

În acest studiu analizăm vinieta ca instrument de predare și înțelegere a teoriilor utilizate în explicarea fenomenelor administrative. Accentul este pus pe definirea vignetei, caracteristici esențiale ale acesteia.

Metodologie

Pentru a pune în valoare vinieta ca instrument de predare-învățare se procedează la revizuirea literaturii de specialitate. Sunt urmărite două subiecte: 1) rolul teoriilor în cunoașterea domeniului administrației publice și dezvoltarea competențelor profesionale; 2) caracteristici esențiale ale vignetei ca instrument pedagogic și modul de construcție a acesteia. Aplicând tehnica unghiurilor de abordare s-a urmărit cu predilecție istoria intelectuală a termenului și varietatea ideilor referitor la utilizarea și valoarea vignetei. Luând ca bază un model idealizat de înțelegere a fenomenelor prin intermediul aparatului conceptual al teoriei (Vorms 2007), este elaborat un exemplu de vinieta și modul concret de utilizare a acesteia.

Vinieta: definire și caracteristici esențiale

Termenul *vignette* provine din cuvântul francez *vigne* și înseamnă viță de vie. Gama de definiții și aplicabilitate variază, vinieta fiind confundată cu alte instrumente educaționale (Jeffries & Maeder, 2004, p. 17). Confuzia se datorează faptului că vinietele, asemeni scenariilor, studiilor de caz sau descrierilor narative, fac parte din categoria poveștilor, definite de Cambridge Advanced Learner's Dictionary ca descrieri, fie adevărate, fie imaginare, a unei serii conectate de evenimente și, adesea, a personajelor implicate în acestea. (Cambridge University Press, 2003).

Carolyn Jeffries & Dale W. Maeder (2004, p. 17) definesc vinietele ca fiind nuvele incomplete, care sunt scrise pentru a reflecta, într-un mod mai puțin complex, situații din viața reală pentru a încuraja discuțiile și potențiale soluții la problemele în care sunt posibile soluții multiple. Sunt relativ ușor de construit, oferă o focalizare utilă și un stimul pentru discuții, sunt valoroase în abordarea subiectelor dificil de explorat și sensibile, pot fi aplicate atât individual cât și în grup (Jeffries & Maeder, 2004, p. 20). Pentru Campbell (2003) vinieta este „o nuvelă fără final. Este scurtă, dar nu prea scurtă pentru a prezenta o problemă. Este detaliată, dar nu atât de detaliată încât problema de bază să se piardă. O vinieta prezintă o problemă, spre exemplu subreprezentarea fetelor la cursurile avansate de matematică, într-un context în care indivizii se pot identifica. O vinieta bună este mai puțin complexă și are mai puține personaje decât în viața reală. Stabilește o situație în care nu există un răspuns „corect”. Este suficient de flexibilă pentru ca indivizii din diferite grupuri

(profesor/administrator, femei/bărbați, liberali/conservatori) să se poată identifica cu povestea și să-și aducă perspectiva în discuțiile privind soluțiile. Scopul principal al unei vignete este de a servi drept trambulină pentru discuții. Laurel Richardson (1997, p. 35) apreciază că vinieta oferă o „cristalizare” a înțelegerii atât pentru cititor, cât și pentru autor.

Din aceste definiții pot fi desprinse caracteristicile esențiale ale acestui instrument: 1) Este o poveste, o narațiune, nu un dialog, un studiu de caz, sau un scenariu; (2) Este scurtă; (3) Este relevantă. Simplifică o situație din viața reală care este relevantă pentru participanți, dar una în care participanții este probabil să nu aibă expertiză; (4) Permite soluții/răspunsuri multiple și este menită să încurajeze gândirea independentă și răspunsuri unice. Include instrucțiuni și un set de sarcini, adică probleme specifice care trebuie abordate în răspunsul solicitat (Jeffries & Maeder, 2004, p. 20).

Vinietele sunt considerate instrumente ce „iluminează experiențele pedagogice” (Hunter, 2012, 92) din următoarele motive: 1) oferă o focalizare și un stimul util pentru discuție; 2) pot fi construite din evenimente imaginare și evenimente din viața reală; 3) sunt valoroase în detectarea subtilităților și nuanțelor; 4) sunt utile în abordarea subiectelor sensibile și dificil de explorat; 5) pot genera rapid cantități de date considerabile de la participanți sau grupuri; 6) pot fi standardizate, permițând participanților să răspundă aceluiași tip de stimuli; 7) nu necesită neapărat cunoștințe aprofundate despre subiectele incluse în narațiune.

Ca tip de poveste, vinieta, este folosită în științele sociale și mai recent în domeniile sănătății și educației ca instrument de reflecție, de cercetare (Finch, 1987; Herman, 1998; Hainmueller et al, 2015; Richman and Mercer's 2002; Oana et al 2021), dar și metodă de modelare comportamentală (Parker și colab., 2001; Jenkins et al, 2010). Jeffries C., Maeder D. W (2004) arată că vinietele sunt corelate semnificativ și cu forme mai tradiționale de evaluare și sunt predictive pentru evaluarea unui curs. Vinietele oferă avantajul imediat al reflecției și deciziei rapide, care pot fi apoi urmate de investigații și analize mai profunde, mai degrabă decât invers (Straussman, 2018, p. 95).

În pofida conciziei lor, Menzel (2009) identifică patru abilități pe care vignetele le consolidează: 1) abilități de raționament, 2) gândire clară la situații complexe, 3) identificarea informațiilor lipsă care ar îmbunătăți o recomandare sau o decizie și 4) dezvoltarea abilităților de comunicare orală și scrisă.

Utilizarea vinietei în predarea / înțelegerea teoriilor

Suportul pentru cunoașterea științifică a proceselor sociale, precum și a comportamentelor individuale și de grup este dat de un cadru teoretic, constituit din teorii recunoscute adevărate de către comunitatea cercetărilor la un moment

dat. „Virtuțile” acestora depind de standardele istorice, de inteligibilitate și de „abilitățile” particulare ale utilizatorilor lor (De Regt și Dieks, 2005).

Vorms (2007) sugerează că pentru a înțelege o teorie, trebuie să înțelegem atât ce spune sau înseamnă teoria, cât și cum funcționează. Cu alte cuvinte, trebuie să se înțeleagă fenomenele prin intermediul aparatului conceptual al teoriei (aspectul reprezentativ) și să existe capacitatea de manipulare a acestui aparat conceptual pentru a se potrivi cu fenomenele reale. (aspectul computațional), aspect înfricoșător, la prima vedere, dar care nu presupune altceva decât capacitatea de a gândi algoritmic, în termeni de descompunere, generalizare, abstractizare și evaluare.

Fisher (1978, p. 37) susține că înțelegerea teoriilor științifice ale unei discipline date este posibilă când disciplina dezvoltă un corp substanțial de cunoștințe sub formă de generalizări empirice și principii de bază. În absența unor teorii bine articulate, nici datele de cercetare calitative și nici cantitative nu au o semnificație reală.

Pentru exemplificare, propunem un algoritm de construcție a unei viniete în doi pași simpli, prin care se urmărește înțelegerea teoriilor ce explică variațiile aplicării principiului autonomiei locale. Pasul 1 îl reprezintă prezentarea narațiunii, ce dezvăluie faptul că autonomia locală și componentele acesteia se manifestă diferit în statele unde a fost adoptată ca principiu de organizare a sistemului administrativ. Congresul autorităților locale al Consiliul Europei în calitate de gardian și susținător al autonomiei locale, au promovat intens principiul, cu toate acestea, variațiile încă persistă. În căutarea potențialelor explicații ale acestei variații cercetătorii domeniului au apelat la cel puțin șase tradiții teoretice diferite: teoriile gestionării preferințelor raționale, „teoria” reformei, două versiuni ale teoriei instituționale (logica evolutivă și dependența de cale evidențiată de instituționalismul istoric), guvernarea pe mai multe niveluri și, în cele din urmă, ceea ce se notează, din lipsa unui termen mai bun, un model de logică politică (Ladner, 2019, p.303).

Pentru pasul 2, studenților li se va sugera să imagineze fiecare dintre teorii asemeni unei hărți de metrou. De o hartă de metrou? Pentru că o hartă de metrou nu reprezintă o imagine foarte exactă a ceea ce arată de fapt orașul în realitate, nici măcar o portretizare exactă a aspectului real al metroului. Totuși ea este utilă, pentru că ajută la identificarea traseului pentru destinația finală. O hartă de metrou este o simplificare a lumii reale care atrage atenția asupra tuturor lucrurilor cheie ce trebuie făcute pentru realiza practic deplasarea din punctul A în punctul B. Logica hărții se potrivește exact cu logica lumii reale. În ciuda faptului că harta nu reprezintă o imagine foarte exactă a ceea ce arată de fapt un oraș în realitate, este totuși foarte convenabilă. Harta nu este adevărată sau falsă, este doar utilă. Cele șase seturi de teorii pot fi gândite în mod similar. Lumea este foarte complexă și se întâmplă o mulțime de lucruri la

un moment dat. Realizarea unei hărți intelectuale, prin bifarea „bifarea stațiilor și liniilor esențiale” se poate dovedi foarte utilă în demersul înțelegerii teoriilor.

Discuții și concluzii

Tehnicile pentru studiul propriu-zis al teoriilor sunt variate. Predarea, explicarea și înțelegerea lor nu este cu siguranță uniformă. Identificarea de noi tehnici este determinată de faptul că însăși imperativele sociale nu sunt uniforme. Mediul constrânge procesele cognitive sociale, motivația cognitivă fiind determinată social (Klaus Fiedler, p.92).

Paradigma dominantă actuală în învățământul superior este centrarea pe student. Gândită pe fundamentele teoriei constructiviste, paradigma reconciliează rolurile atât a profesorilor, cât și a studenților. Predarea-învățarea urmând această paradigmă presupune luarea în considerare a cel puțin trei factori: 1) voluntarism: studentul își poate alege subiectele de instruire; 2) existența unei baze de cunoștințe deținută de student pentru a face judecăți despre conținutul și calitatea instrucțiunilor primite. Aceste judecăți influențează alegerile voluntare făcute; (3) complexul de așteptări și comportamente derivate din punct de vedere cultural, adică motivația de a învăța (Dubin & Taveggia, 1968, p. 7). Decizia de a utiliza un instrument sau altul în predare, evaluare ține de repertoriul pedagogic al cadrului didactic și capacitatea acestuia de a-l adapta contextului. Cert este că sistemul de învățământ centrat pe student se fundamentează pe activarea responsabilității studentului în realizarea procesului de învățare, în contrast cu rolul dominant al cadrului didactic (Cornea, 2018, p. 8). În această ordine de idei, rolul vinietelor scurte nu este să înlocuiască alte instrumente pedagogice. Fiind prin însăși natura lor simplificări intenționate ale provocărilor complexe de management și politici, mai degrabă pot fi complementare, facilitând înțelegerea complexității (Straussman, 2018, p. 95). Vinietele pot îngloba cele trei ingrediente pentru construcția realității sociale: input din situație, input sub formă de cunoștințe anterioare și procese care operează pe input (Klaus Fiedler, p.92).

Includerea vinietelor în repertoriul pedagogic al unui cadru didactic poate fi o soluție la problema „cum să învățăm eficient”. Vineta permite schimbarea perspectivei experienței de învățare de la livrarea conținutului (cu alte cuvinte, narațiuni la persoana a treia întreșute cu întrebări de înțelegere) la euristică la persoana întâi, în care studentul este angajat în testarea ipotezelor și rezolvarea problemelor la persoana întâi. Acest lucru are ca scop încurajarea studenților să caute sensul activității prin accesarea intenționată a resurselor sau a materialelor de conținut (Chaloupka & Koppi, 1988, p.44).

Describe în general ca povestiri scurte, descrieri de situații, relatări folosind imagini și amintiri vinietele vinetele își vor dovedi utilitatea instrumentală în măsura în care va rezona cu procesele cognitive și afective ale

celu învăță, dar și ale celui ce gestionează procesul de instruire și învățare.

Referințe bibliografice:

1. Bushouse, B. K, Jacobson, W.S, Lambright, K.T, et al. (2011). Crossing the divide: building bridges between public administration practitioners and scholars. *Journal of Public Administration Research and Theory* 21(suppl 1), i99–i112.
2. Cambridge Advanced Learner's Dictionary (2003). Cambridge Cambridge University Press. UK: Cambridge University Press
3. Campbell, P. B. (2003). Collaboration for equity: How would I handle that? Using vignettes to promote good math and science education. (2003). *American Association for the Advancement of Science*. Disponibil: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED413170.pdf>
4. Catlaw, T. J. (2008). What's the use in being practical? *Administrative Theory & Praxis*, 30 (4), 515–529.
5. Chaloupka M.& and Kopp T. (1998). A vignette model for distributed teaching and learning. *Research in Learning Technology*, 6 (1), 41-49.
6. Cornea V. (2018). Studentul despre învățământul centrat pe student: percepția unei paradigme. *Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați, Fascicula XX, Sociologie*, 13, 5-14.
7. De Regt, H. W., & Dieks, D. (2005). A Contextual Approach to Scientific Understanding. *Synthese*, 144 (1), 137–170. doi: 10.1007/s11229-005-5000-4.
8. Dubin, R., Taveggia, T.C. (1968). *Teaching-Learning Paradox: a Comparative Analysis of College Teaching Methods*. Eugene, Oregon: University of Oregon Press.
9. Finch, J. (1987). The Vignette Technique in Survey Research. *Sociology*, 21(1), 105–114. doi:10.1177/0038038587021001008.
10. Frederickson G. H. and Smith K. B. (2003). *The Public Administration Theory Primer*. Boulder, CO: Westview Press.
11. Hainmueller, J., Hangartner, D., Yamamoto T. (2015) Validating vignette and conjoint survey experiments against real-world behavior. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 112 (8). 2395-2400. doi: 10.1073/pnas.1416587112.
12. Herman, W. E. (1998). Promoting pedagogical reasoning as preservice teachers analyze case vignettes. *Journal of Teacher Education*, 49 (5), 391–397.
13. Hunter, P. (2012). Using Vignettes as Self-Reflexivity in Narrative Research of Problematised History Pedagogy. *Policy Futures in Education*, 10(1), 90–102. doi:10.2304/pfie.2012.10.1.90
14. Jeffries C., Maeder D. W. (2004). Using Vignettes to Build and Assess

- Teacher Understanding of Instructional Strategies. *The Professional Educator*, 27 (1,2), 17-28.
15. Jenkins, N., Bloor, M., Fischer, J., Berney, L., & Neale, J. (2010). Putting it in context: the use of vignettes in qualitative interviewing. *Qualitative Research*, 10 (2), 175–198. doi: 10.1177/1468794109356737.
  16. Ladner, A., Keuffer, N., Baldersheim, H., Hlepas, N., Swianiewicz, P., Steyvers, K., & Navarro, C. (2019). *Patterns of Local Autonomy in Europe. Governance and Public Management*. Cham: Palgrave Macmillan. doi:10.1007/978-3-319-95642-8
  17. Menzel, D. (2009). Teaching and learning ethical reasoning with cases. *Public Integrity*, 11(3), 239–250.
  18. Neacșu I. (1990). *Metode și tehnici de învățare eficientă*. București: Editura Militară, 1990.
  19. Oana I. E., Pellegata A., & Wanga Ch. (2021). A cure worse than the disease? Exploring the health-economy trade-off during COVID-19. *West European Politics*, 44 (5-6), 1232-1257, doi: 10.1080/01402382.2021.1933310.
  20. Parker, E., Hubbard, J., Ramsden, S., Relyea, N., Dearing, K., Smithmyer, C. and Schimmel, K. (2001). Children's Use and Knowledge of Display Rules for Anger Following Hypothetical Vignettes Versus Following Live Peer Interaction. *Social Development*. 10 (4), 528–557.
  21. Pollitt, C. 2010. Envisioning Public Administration as a scholarly field in 2020. *Public Administration Review*. Special Issue. S292-S294.
  22. Riccucci, N. M. (2010). *Public administration: Traditions of inquiry and philosophies of knowledge*. Washington, DC: Georgetown University Press.
  23. Richardson, L. (1997). *Fields of Play: constructing an academic life*. Piscataway, NJ: Rutgers University Press.
  24. Richman, J., & Mercer, D. (2002). The vignette revisited: Evil and the forensic nurse. *Nurse Researcher*, 9(4), 70–82.
  25. Shulman L.S. (1986). Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching. *Educational Researcher*, 15 (2), 4-14.
  26. Stout M., Husar Holmes M. (2013). From theory to practice: utilizing integrative seminars as bookends to the Master of Public Administration program of study. *Teaching Public Administration*. 31 (2), 186–203.
  27. Straussman, J. D. (2018). Complexity made simple. *Teaching Public Administration*. 36(2), 93–109. doi:10.1177/0144739418769464
  28. Vorms M. (2007). Understanding Theories: Formats Matter. *European Philosophy of Science Association ((EPSA)*. Madrid, Spain. Disponibil: halshs-00791329.

EVOLUȚIA RELAȚIILOR BILATERALE DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI UCRAINA (1991-2009)

THE EVOLUTION OF BILATERAL RELATIONS BETWEEN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND UKRAINE IN THE PERIOD 1991-2009

DOI: 10.5281/zenodo.6044239

Ilie GÎRNET

Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul

E-mail: iliegirnet@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5133-9571

Rezumat. *Articolul tratează evoluția relațiilor bilaterale dintre Republica Moldova și Ucraina în perioada 1991-2009 pe mai multe dimensiuni: politic, economic și teritorial. Relațiile care s-au stabilit între cele două state de la obținerea independenței lor, după destrămarea URSS, reprezintă un fundament pentru buna colaborare în ziua de azi.*

Evoluția relațiilor bilaterale moldo-ucrainene s-a desfășurat sub amprenta mai multor probleme, unele moștenite din perioada sovietică, altele dictate de interesele geostrategice din zonă, precum problema transnistreană.

Cu toate că relațiile dintre Republica Moldova și Ucraina au la moment ca bază juridică peste 200 de tratate bilaterale, nu putem afirma că a fost găsit compromis și înțelegere pe toate dimensiunile. O serie de probleme nerezolvate se regăsesc și astăzi pe agenda comună a ambelor state.

Cuvinte cheie: *relații bilaterale, cooperare transfrontalieră, Republica Moldova, Ucraina, conflictul transnistrean.*

Abstract. *The article deals with the evolution of bilateral relations between the Republic of Moldova and Ukraine in the period 1991-2009 on several dimensions: political, economic, and territorial. The already established relations between the two states since gaining their independence, after the disintegration of the Soviet Union, represent a foundation for good cooperation today.*

The evolution of the Moldovan-Ukrainian bilateral relations has been marked by several problems, some inherited from the Soviet period, others influenced by the geostrategic interests in the area, such as the Transnistrian problem.

Although the relations between the Republic of Moldova and Ukraine currently have more than 200 bilateral treaties as their legal basis, which cover a wide range of issues between states, we cannot say that compromise and understanding have been found on all subjects. There is a number of unresolved concerns that remain on the common agenda of both states today.

Keywords: *bilateral relations, cross-border cooperation, Republic of Moldova, Ukraine, the Transnistrian conflict.*

Introducere

Investigarea relațiilor bilaterale dintre Republica Moldova și Ucraina reprezintă un interes deosebit. Pe parcursul istoriei, colaborarea dintre cele două țări vecine au evoluat diferit, stabilind între ele un șir de relații, care au fost și vor continua să fie influențate de un set de factori, atât politici, cât și geopolitici.

Odată cu destrămarea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, Republica Moldova și Ucraina au căpătat un nou statut pe arena internațională ceea ce a dus la apariția și instituționalizarea unor noi relații diplomatice dintre cele două state. Unul dintre elementele primordiale ale noilor state era stabilirea relațiilor de bună vecinătate și aderarea la principalele organizații internaționale care le-ar permite dezvoltarea democratică a acestora și afirmarea pe arena politică internațională ca subiecți independenți.

Ambele state și-au proclamat independența în august 1991, la o diferență de trei zile. La 10 martie 1992 au fost stabilite noile relațiile diplomatice dintre Republica Moldova și Ucraina, odată cu acestea a început o etapă nouă în istoria contemporană a celor două state independente. Relațiile moldo-ucrainene, au avut la bază „Tratatul de bună vecinătate, prietenie și colaborare între Republica Moldova și Ucraina”, semnat la 23 octombrie 1992, ratificat la 1 noiembrie 1996 de Rada Supremă a Ucrainei, iar la 3 decembrie 1996 de Parlamentul Republicii Moldova și a intrat în vigoare la 5 ianuarie 1997. Acesta cuprinde mai multe direcții de cooperare. Printre acestea pot fi evidențiate colaborarea în domeniul integrării europene obiectiv promovat atât de Chișinău cât și de Kiev; cooperarea la frontiera de stat comună, în special în contextul acțiunilor de securizare a hotarului; problematica ecologică, inclusiv asigurarea protecției și dezvoltării durabile a bazinului râului Nistru; recunoașterea reciprocă a drepturilor de proprietate; volumul comerțului bilateral; sfera energetică și cea a transporturilor; realizarea unor proiecte de infrastructură de interes comun, inclusiv cu atragerea în aceste scopuri a fondurilor europene; consolidarea contactelor interumane.

Republica Moldova și Ucraina, pe parcursul anilor, au devenit membre în comun a unor serii de organizații internaționale. Astăzi, relațiile bilaterale dintre Republica Moldova și Ucraina au la bază peste 200 de tratate bilaterale.

Metodologia cercetării

Scopul prezentei lucrări constă în analiza evoluției relațiilor bilaterale dintre Republica Moldova și Ucraina. Punerea în valoare a celor mai importante aspecte ale colaborării dintre cele două state, pentru a înțelege cauzele unor disensiuni care nu și-au găsit rezolvarea pe o perioadă lungă de timp. Pentru colectarea datelor, am folosit metoda analizei de conținut, valorificând cadrul juridico-legislativ al relațiilor bilaterale moldo-ucrainene. De asemenea, au fost

utilizate ca metode de cercetare: metoda deductivă și metoda comparativă.

Rezultate

Perioada 1991-2001

În primul deceniu de independență, relațiile dintre cele două state nu au fost prea armonioase.

Politic

După cum menționează Bîzgu (2007), pentru perioada de început a colaborării Republicii Moldova cu Ucraina, o importanță majoră are semnarea la 13 decembrie 1993, la Kiev, a Tratatului privind asistența juridică și relațiile juridice în materie civilă și penală, între Republica Moldova și Ucraina, ratificat la 4 noiembrie 1994. Acest act a contribuit la menținerea unor relații de prietenie între cele două state, precum și la extinderea colaborării în sfera juridică.

Un alt document dintre cele două părți din acea perioadă este Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la folosirea în comun și protecția apelor de frontieră, semnat la Chișinău la 23 noiembrie 1994.

Pe lângă încercările de a stabili niște relații de bună vecinătate între cele două state au apărut anumite disensiuni teritoriale, legate de disputarea proprietăților rămase pe teritoriul vecin. În perioada anilor 1992-1999, mai multe grupuri de experți au lucrat la soluționarea acestor probleme. În condiții destul de grele pentru ambele state s-au continuat negocierile privitor la linia viitoare a frontierei. Grație unor compromisuri reciproce, s-a ajuns la o variantă finală, și au fost aprobate materialele cartografice respective. Tratatul cu privire la frontiera de stat a fost semnat la 18 august 1999, în timpul vizitei oficiale a Președintelui Republicii Moldova, P. Lucinschi, la Kiev. Tratatul a intrat în vigoare la 18 noiembrie 2001.

Problema delimitării frontierelor dintre cele două state s-a dovedit a fi unul dintre aspectele dificile ale relațiilor moldo-ucrainene. Bîzgu (2007) afirmă că au existat ecouri acuzatorii de „trădare a intereselor naționale”, de ambele părți, prin care Ucraina a cedat, în raionul Basarabeasca, proprietăți în jur de 50 mln. dolari, iar Moldova a primit aproape 200 ha de teren la Giurgiulești. Valoarea financiară a terenului de la Giurgiulești nu este mare, dar valoarea sa strategică este greu de estimat, datorită faptului că, odată cu construirea terminalului, Moldova va avea acces liber la Marea Neagră.

Dintre toate formele de colaborare, de cel mai mare succes s-a bucurat cea regională, prin intermediul euroregiunilor.

Ideea creării euroregiunilor „Prutul de Sus” și „Dunărea de Jos” a fost discutată la întâlnirea dintre președinții Ucrainei, Moldovei și României, din 3-4 mai 1997. Discuțiile s-au soldat cu luarea deciziei de a include în cadrul acestor

euoregiuni unitățile administrativ-teritoriale corespunzătoare. Această decizie și-a găsit expresia în Declarația comună a celor trei președinți, privind colaborarea trilaterală din 4 iulie 1997. În art. 5 se stipula: „A susține inițiativele și proiectele desfășurate cu participarea celor trei state, în special dezvoltarea colaborării transfrontaliere și a legăturilor directe între unitățile administrativ-teritoriale, crearea euoregiunilor Dunărea de Jos și Prutul de Sus, precum și a unei zone economice libere în regiunea Reni–Galați–Giurgiulești”.

La 22 octombrie 1998, la Chișinău, are loc o nouă întâlnire trilaterală a celor trei state, care a asigurat continuarea procesului de colaborare regională prin Declarația privind colaborarea dintre Moldova, România și Ucraina. Acest act accentua necesitatea de a sprijini organele administrației publice locale în eforturile de creare a euoregiunilor. (Moldova, 2000)

Pe lângă întâlnirile de la nivel înalt și documentele sus-numite, baza juridică a creării euoregiunilor „Prutul de Sus” și „Dunărea de Jos” este asigurată de Tratatul de bună vecinătate, prietenie și colaborare dintre Ucraina și Republica Moldova, semnat în octombrie 1992, și de Acordul încheiat între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la punctele de trecere la frontiera de stat moldo-ucraineană și simplificarea formalităților la trecerea frontierei de către cetățenii care locuiesc în raioanele de frontieră, semnat la 11 martie 1997.

Un interes sporit pentru fondarea euoregiunilor l-au avut organele administrative centrale și locale, considerând că acestea vor contribui la ridicarea capacității concurențiale a producției, atragerea investițiilor și crearea unui climat sigur de dezvoltare social-economică în regiune.

În anul 2000, la 9 iunie, în Ucraina, regiunea Odesa, și-a desfășurat lucrările Summit-ul Belarus–Republica Moldova–Ucraina. În cadrul lui, oficialii Republicii Moldova și ai Ucrainei au discutat probleme de asigurare a unor condiții favorabile pentru tranzitul de mărfuri pe teritoriul Ucrainei pentru toate tipurile de transport. În cadrul întâlnirii a fost abordată și problema aprovizionării cu energie electrică, Bîzgu (2007).

La 16 iulie 2001, a fost încheiat Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei, cu privire la regimul de utilizare a sectorului de autostradă ucraineană Odesa-Reni, care traversează teritoriul Republicii Moldova.

Economic

Conform datelor prezentate de Bîzgu (2007) se denotă faptul că parteneri prioritari în comerțul exterior al Republicii Moldova în perioada 1991-2001 rămân a fi statele din cadrul CSI, României și țărilor din Uniunea Europeană revenindu-le partea mai mică a exportului. În ce privește importul din țările CSI, acesta, începând cu anul 1998, a început să scadă, iar din țările Uniunii Europene și România să crească, ceea ce vorbește despre o relativă apropiere a

mărfurilor țării noastre de standardele europene.

În ceea ce privește relațiile economice ale Republicii Moldova cu Ucraina, autoarea menționează că în acest sens deja au fost semnate peste 100 de acorduri, tratate, convenții și protocoale de colaborare, ce acoperă tot spectrul de probleme de interes comun. Valoarea comerțului cu Ucraina a înregistrat o creștere de la 175,5 mln. dolari în 1992 la 308,4 mln. dolari în 1996, după care a urmat o scădere până la 11,7 mln. dolari în 1999, ca apoi să crească la 265,0 mln. dolari în 2002. Ponderea Ucrainei în totalul comerțului exterior a înregistrat o fluctuație între 10,6% (în 1999) și 18,1% (în 1995), iar ponderea în comerțul cu țările CSI s-a situat între 21,5% și 26,1% în anii 1992-2000. Valoarea exportului s-a redus de la 8,5 mln. dolari în anul 1992 la 32,6 mln. dolari în anul 1999, înregistrând o creștere mai accelerată în ultimii doi ani, ajungând la valoarea de 61,4 mln. dolari în anul 2002. Valoarea importurilor a înregistrat oscilații între 104,6 mln. dolari (în anul 2000) și 261,9 mln. dolari (în anul 1996), excepție fiind anii 1992 cu o valoare de 94,0 mln. dolari și 1999 cu o valoare de 79,1 mln. dolari. Soldul balanței comerciale cu Ucraina este cronic deficitar, având un grad de acoperire al exporturilor cu importuri de 86,7% în anul 1992 și de doar 17,8% în anul 1996. În anul 1998 Ucraina a devenit al doilea partener la importuri cu Republica Moldova (de exemplu, în 1998 toată energia electrică importată de către Moldova – 1869,6 mln. kWh – provenea din această țară). În plus, în 1998 Moldova importa din Ucraina: 86,2% din cantitatea totală de cărbune; 97,8% din cantitatea totală de cimenturi hidraulice etc. Drept consecință, ponderea exportului României a trecut, de pe locul doi pe locul cinci, iar al Ucrainei, invers – de pe locul cinci s-a plasat către anul 2000 pe locul doi. În ce privește derularea importului, în anii 2000-2001 România și Ucraina, de asemenea, s-au schimbat cu locurile: în anul 2001 pe locul întâi s-a plasat Ucraina.

Problema transnistreană

Dezvoltarea dialogului politic a fost adesea imposibil de asigurat datorită diferitelor poziții din cadrul formulei de negociere a conflictului transnistrean. Procesul de dezmembrare a URSS (1990-1991) a generat redeschiderea unor tensiuni istorice dintre Republica Moldova și Ucraina, un exemplu în acest sens constituindu-l conflictul transnistrean.

Părțile implicate, nu au atins numitorul comun de rezolvare pașnică a menținerii Transnistriei în cadrul noului stat independent cu capitala la Chișinău, consecința fiind războiul din 1992.

Gămadă (f.d.) menționează că Ucraina este un participant activ în cadrul procesului de soluționare a conflictului încă de la declanșarea acestuia, la 2 martie 1992. Ucraina a susținut întotdeauna că soluționarea acestui conflict trebuie făcută, ținând cont de principiul suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova. Deși nu a avut experiență personală în gestionarea unor

astfel de conflicte (până la agresiunea din estul Ucrainei), prezența Kievului în formatul de negociere, din momentul în care a izbucnit, a permis Ucrainei să participe la toate etapele negocierilor și chiar să vină cu propuneri și planuri de soluționare a conflictului, care au fost mai mult sau mai puțin acceptate de către părțile implicate.

Din păcate, intențiile Ucrainei au avut o mai mică credibilitate în comparație cu cele ale Federației Ruse și aceasta doar pentru că Ucraina rareori a încercat în această perioadă să se implice profund în soluționarea acestei crize. Trupele de menținere a păcii din Transnistria și armele din depozitul de la Colbasna au permis Rusiei să controleze deciziile de politică internă și externă din Moldova. În ceea ce privește participarea Ucrainei la formatul de negociere, autoarea menționează că aici, autoritățile de la Kiev, au ales în trecut să adopte o strategie de neutralitate în ceea ce privește Rusia și alte părți ale negocierilor. Acest lucru se datorează prezenței armatei a 14-a și a intereselor speciale pe care le au în Transnistria unii oameni. Rusia a folosit armata a 14-a și misiunea de menținere a păcii pentru a convinge Ucraina să nu acționeze în sensul rezolvării conflictului, dar și pentru a menține această situație de incertitudine. Atitudinea Ucrainei a contribuit la creșterea neîncrederii și, uneori, a complicat dialogul bilateral dintre Kiev și Chișinău, evidențiază Grămadă (f.d.).

Nantoi (f.d.), unul dintre cei mai versați specialiști din Republica Moldova în problema tranistreană, menționează că frontiera moldo-ucraineană este extrem de importantă pentru supraviețuirea regimului separatist. Comisia moldo-ucraineană de delimitare a frontierei s-a constituit în 1995. În 1999, în rezultatul mai multor compromisuri, a fost semnat Tratatul cu privire la frontiera de stat, care a fost ratificat de Parlamentul Republicii Moldova în anul 2001. Frontiera moldo-ucraineană este una relativ lungă - 1222 de kilometri. Ea se împarte în trei sectoare. Sectorul "Nord" - 300 kilometri, sectorul "Centru" - 442 kilometri, care se află sub controlul autorităților neconstituționale din regiunea transnistreană și sectorul "Sud" - 480 kilometri. Transnistria (teritoriul din stânga râului Nistru aflat sub controlul autorităților autoproclamate din „Republica Moldovenească Nistreană” (RMN)), constituie o fâșie îngustă de pământ între teritoriul Ucrainei și restul teritoriului Republicii Moldova. Transnistria nu are ieșire la mare și toate căile de acces în regiune trec prin teritoriul și frontiera controlate de Ucraina. Astfel administrația de la Tiraspol a reacționat negativ de fiecare dată la procesul de demarcare a frontierei moldo-ucrainene, temându-se că finalizarea acestuia va duce la o blocadă a RMN.

Până în 1996 Kievul s-a implicat într-o manieră pasivă în procesul de soluționare a problemei transnistrene, deși din 1992 făcea parte, alături de Rusia, România și Moldova, din „Comisia Cvadripartită pentru soluționarea conflictului transnistrean”

La 8 mai 1997, la Moscova a fost semnat Memorandumul cu privire la

normalizarea relațiilor dintre Republica Moldova și Transnistria, Acest document a pus temelia formatului de negocieri dintre Republica Moldova și RMN care sunt considerate „părți” în conflict, pe când Federația Rusă, Ucraina și OSCE au obținut statutul de „mediatori” între aceste „părți”. Ucraina a susținut consecvent suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova. Totodată, comportamentul Ucrainei în relație cu conflictul Transnistrean a fost și continuă să fie determinat de propriile ei interese. Ucraina este conștientă de faptul că adoptarea unei poziții active în raport cu regimul din RMN ar putea deranja Federația Rusă. Drept urmare, poziția și activismul Ucrainei în problema Transnistreană în mare parte depinde de starea relațiilor dintre Ucraina și Federația Rusă pe de o parte și Ucraina și Uniunea Europeană pe de altă parte, menținează Nantoi (f.d.).

Cercetătorul Pop (f.d.), referindu-se la problema transnistrenă din perspectivă geopolitică, ajunge să menționeze următoarele aspecte:

- Prezența pe teritoriul transnistrean a trupelor ruse sub conducerea generalului Aleksandr Lebed, implicarea efectivelor și arsenalului acesteia în conflict, au înclinat decisiv balanța în favoarea liderilor separatiști de la Tiraspol. Iar o justificare rațională, conform normelor de drept internațional, din partea Rusiei privind implicarea sa de partea regimului separatist lipsește.

- În pofida angajamentelor internaționale asumate de Federația Rusă în cadrul summit-ului OSCE de la Istanbul (decembrie 1999) și reiterate la Porto în decembrie 2002, de retragere a efectivelor și a arsenalului rusesc din Transnistria, acestea nu au fost încă îndeplinite decât parțial.

- Rusia tinde în continuare spre păstrarea controlului la granița comună a NATO și UE, înfăptuită prin integrarea României în cele două organizații occidentale. Astfel, conceptul geopolitic de străinătate apropiată, elaborat în cercurile de putere de la Moscova în perioada 1992-1993, este încă un instrument în încercarea de stopare a expansiunii intereselor politice, economice și militare vestice în zonă. Caracterul extrateritorial al acestui concept, de preservare a drepturilor cetățenilor ruși din afara granițelor Federației Ruse, a avut drept consecință negativă faptul că CSI trebuia să însemne un conglomerat de sateliți post-sovietici, controlabili în ultimă instanță prin forță, grație prezenței militare rusești propriu-zise și a unor conflicte înghețate (Nagorno-Karabach între armeni și azeri, Osetia de Sud, Abhazia și Adjaria în Georgia).

Pop (f.d.) identifică și unele greșeli ale autorităților de la Chișinău în perpetuarea separatismului transnistrean, întrucât au conferit acestui regim, în perioada 1996-2001, prerogative ale suveranității de stat în aria productiv-comercială. Astfel, prin Decizia protocolară cu privire la soluționarea problemelor apărute în domeniul funcționării serviciilor vamale ale Republicii Moldova și Transnistriei (document bilateral semnat de Mircea Snegur, președintele Republicii Moldova, și de Igor Smirnov) separatiștilor li s-a

acordat dreptul de a utiliza propria ștampilă vamală cu inscripția "Republica Moldova. Vama Tiraspol". Aici trebuie precizat că încă din anul 1991, nici un agent economic din zona controlată de regimul de la Tiraspol nu plătește impozite la bugetul statului moldovenesc. Semnarea acestui document a legalizat fluxul imens de contrabandă ce trecea prin Transnistria, permițând supraviețuirea și consolidarea economică a RMN.

Abia din septembrie 2001, politica Chișinăului față de regimul separatist se schimbă prin introducerea unor noi ștampile vamale. Totodată Chișinăului adresează țărilor din regiune să nu mai accepte ștampilele de tip vechi utilizate de RNM, făcând propunerea de instituire a posturilor vamale mixte moldo-ucrainene de-a lungul frontierei. Partea ucraineană, însă, ia din nou o poziție ambiguă, declarând prin Ambasadorul Ucrainei în Republica Moldova, la 6 septembrie 2001, că „Kievul nu va lua unilateral decizii privind dislocarea posturilor vamale mixte la frontiera cu Moldova, ci va accepta ca pe teritoriul ucrainean să se desfășoare consultații trilaterale”, având în vedere participarea Tiraspolului. Făcând această declarație favorabilă separatiștilor, ambasadorul ucrainean demonstra o dată în plus că țara sa promovează o politică inconsecventă vizavi de conflictul transnistrean.

Poziția ambiguă a Ucrainei demonstrează că aceasta nu era hotărâtă să rezolve problema transnistrenă. În același timp, Ucraina dorea să rămână în relații bune și cu Moldova, care, într-un fel ar putea limita posibilitățile de desfacere a mărfurilor ucrainene în Europa.

În acest context se înscrie și vizita din octombrie 2001 a liderului separatist I. Smirnov la Kiev, la invitația oficială a președintelui L. Kucima. În timpul întâlnirii dintre cei doi, a fost reiterat că soluționarea problemei posturilor vamale se va face luându-se în calcul poziția tuturor părților implicate. Aceasta înseamnă că amplasarea posturilor vamale mixte la frontiera moldo-ucraineană va fi „înghețată” pe o perioadă de timp nedeterminată. Deși vizita lui I. Smirnov la Kiev nu generase reacții dure la Chișinău, acest eveniment, alături de multiplele cazuri de acceptare de către autoritățile ucrainene a vechilor ștampile vamale în tranzacțiile economice cu agenții economici din zona separatistă au determinat de fapt „răcirea” relațiilor moldo-ucrainene.

Astfel, perioada 1991-2001 pentru relațiile bilaterale moldo-ucrainene a fost una de început. În această perioadă au avut loc mai multe întâlniri dintre oficiali ai Republicii Moldova și Ucrainei:

La nivel de conducători ai statului:

- 1992, 23 octombrie - vizita în Republica Moldova a Președintelui Ucrainei L. Kravciuk;

- 1993, decembrie - vizita în Ucraina a Președintelui Republicii Moldova M. Snegur;

- 1994, 7-8 octombrie - vizita în Ucraina a Președintelui Republicii Moldova M. Snegur;

- 1997, 11 martie - vizita în Republica Moldova a Președintelui Ucrainei L. Kucima;

- 1999, 18-19 august - vizita în Ucraina a Președintelui Republicii Moldova P. Lucinschi;

La nivel de Prim-miniștri:

- 1994, 11 august - vizita în Ucraina a Prim-ministrului Republicii Moldova A. Sangheli;

- 1995, 28 august - vizita în Republica Moldova a Prim-ministrului Ucrainei E. Marciuk;

- 1998, 4 august - vizita în Ucraina a Prim-ministrului Republicii Moldova I. Ciubuc;

La nivel de conducători ai parlamentului:

- 1995, 22-23 iunie - vizita la Chișinău a Președintelui Radei Supreme a Ucrainei A. Moroz;

- 1997, ianuarie - vizita la Kiev a Președintelui Parlamentului Republicii Moldova D. Moțpan; (Vizite bilaterale (f.d))

În această perioadă cadrul juridic dintre Republică Moldova și Ucraina este reglementat de 90 de documente oficiale (tratate, acorduri, memorandumuri, protocoale, regulamente) (vezi anexa 1) care au contribuit la dezvoltarea relațiilor dintre cele două state. Însă, după cum am văzut mai sus, nu întodeauna multitudinea de acte oficiale semnate între părți mărturisește și existența relațiilor de bună prietenie. De multe ori prevederile documentelor nu erau aplicate în practică și rămâneau doar pe hârtie.

Perioada 2001-2009

Politic

După cum am demonstrat, în primul deceniu de independență, relațiile dintre Ucraina și Republica Moldova au fost sub amprenta mai multor probleme de ordin teritorial, economic, geostrategic. De altfel, nici una dintre părți nu a dat dovadă de eforturi semnificative în direcția intensificării și consolidării relațiilor bilaterale.

Referindu-ne la interesele Ucrainei față de Republica Moldova, trebuie să pornim de la faptul că politică externă ucraineană este în mare parte dictată de geografia sa. Chiar de la obținerea independenței, Ucraina a promovat un mesaj prooccidental, încercând să-și intensifice relațiile cu țările din Europa și cu SUA. Dar realitatea a obligat Ucraina să păstreze legături economice și politice strânse cu Rusia, care au făcut ca Kievul să-și modereze discursul prooccidental.

Ținând cont de importanța minoră pe care o are Moldova în relațiile

Ucrainei cu Federația Rusă, trebuie de remarcat că, dincolo de retorica diplomatică, Moldova rămâne, pentru Ucraina, după cum a fost și în timpul URSS, unul dintre principalii concurenți în ceea ce privește furnizarea mărfurilor agricole, a produselor alimentare pe piața rusă. Dacă în perioada sovietică Ucraina trebuia să respecte deciziile Moscovei în promovarea intereselor sale, acum Ucraina independentă este cea care în orice moment poate bloca accesul mărfurilor moldovenești pe piața rusească. În pofida nenumăratelor acorduri multilaterale încheiate în cadrul CSI, dar și a celor bilaterale dintre Republica Moldova și Ucraina, Kievul a utilizat deja de mai multe ori mecanismul barierei vamale tarifare sau nontarifare pentru exportul produselor din Republica Moldova.

În anul 2001 în Republica Moldova au loc alegeri parlamentare în urma cărora se formează o majoritate parlamentară ce îl alege în calitate de Președinte al țării pe Vladimir Voronin, acest lucru urma să influențeze și evoluția relațiilor moldo-ucrainene.

Vladimir Voronin a efectuat o vizită oficială în Ucraina (18-19 mai 2001), unde a făcut declarații că noua conducere a Republicii Moldova este gata să dezvolte relații de parteneriat strategic cu țările vecine, menționează Cimpoeșu (2010).

Semnificativ era faptul că dialogul dintre Chișinău și Kiev s-a desfășurat în contextul evoluțiilor din spațiul C.S.I., dominate de creșterea influenței capitalului rusesc în economia țărilor membre. Atât Republica Moldova, cât și Ucraina erau nevoite să țină seama de „pragmatismul” Moscovei în planificarea unor eventuale proiecte economice comune în domeniul energetic. Prioritățile celor două state pe plan bilateral erau reprezentate de necesitatea dezvoltării relațiilor economice, rezolvarea problemei frontierei de stat, situația proprietăților Republicii Moldova pe teritoriul Ucrainei și conlucrarea pentru rezolvarea diferendului transnistrean.

Ucraina reprezenta al doilea partener comercial al Republicii Moldova, după Federația Rusă, specifică Cimpoeșu (2010). În vederea sporirii volumului comerțului exterior, s-a convenit impulsionarea unor activități adiacente, precum: dezvoltarea legăturilor dintre structurile financiar-bancare, realizarea unor proiecte de investiții, crearea de întreprinderi mixte, eficientizarea transportului de mărfuri. Vladimir Voronin s-a arătat interesat de restabilirea sistemului energetic unic între Federația Rusă, Ucraina și Republica Moldova. Șeful statului a arătat că nu existau impedimente pentru ratificarea Tratatului de frontieră moldo-ucrainean de către Parlamentul de la Chișinău. Neoficial, însă, partea moldoveană condiționa această procedură de ratificarea de către Rada Supremă a Acordului privind proprietățile Republicii Moldova de pe teritoriul Ucrainei.

Problema transnistriană a fost abordată în contextul rolului pe care îl juca

Ucraina în procesul de negocieri. Kievul și-a reiterat sprijinul pentru menținerea Republicii Moldova ca stat unitar, independent și suveran.

În 2004, după cum menționează Boian (2009), relațiile dintre Chișinău și Kiev se tensionează din nou. Ca urmare a unor speculații din presă, precum că Ucraina ar permite mărfurilor transnistrene să ajungă pe teritoriul său fără să dețină certificate de proveniență din partea autorităților de la Chișinău. Ucraina ia decizia să modifice procedurile de export și tranzit a mărfurilor din Republica Moldova la frontiera comună. Astfel, prin intermediul unei scrisori a Serviciului Vamal de Stat al Ucrainei, expediată posturilor vamale ucrainene de la hotarul cu Republica Moldova, s-au produs următoarele schimbări: toate loturile de mărfuri declarate în regimurile vamale de export sau tranzit și care urmau să fie deplasate peste frontiera de stat a Ucrainei prin punctele de trecere «Bolgan-Hrustovaia» (Vama Moghiliiv-Podolsk), «Platonovo-Goianul Nou», «Timkovo-Brosteni», «Stanislavka-Varancau», «Iosipovka-Colosovo», «Timkovo-Colbasnaia» (Vama Kotovsk), «Cuciurgan-Pervomaisk», «Velicoploskoie-Malaesti», «Slaveanoserbka-Blijni Hutor», «Gradinti-Nezavertailovca», «Cuciurgan-Novosavitcoie» (Vama Razdelnaia) urmau să fie reorientate pentru a ieși din teritoriul vamal al Ucrainei la punctele de trecere aflate în gestiunea vămilor «Moghiliiv-Podolsk», «Kelimenti», «Belgorod-Dnestrovsk» și «Pridunaiskaia»

De la 1 august 2004 autoritățile moldovenești au refuzat să mai perfecteze acte vamale pentru agenții economici din Transnistria care nu activează în conformitate cu legislația Republicii Moldova, instaurând un gen de blocadă economică. Partea ucraineană reacționează negativ la acțiunile Chișinăului, și vine cu noi amenințări la adresa Republicii Moldova, avertizând-o că îi va cere compensații pentru pierderile ce le-ar fi suportat de pe urma sancțiunilor economice impuse de autoritățile de la Chișinău Transnistriei, menționează Boian (2009).

Litigiul a fost soluționat cu ajutorul Uniunii Europene, care a recomandat de nenumărate ori autorităților de la Chișinău să instituie un control la frontiera de est a Republicii Moldova, necontrolată în mare parte de Chișinău, ci de cele ale autoproclamatei Republici Transnistrene. Securizarea frontierelor de stat era unul din angajamentele statelor membre ale Pactului de stabilitate pentru Europa de Sud-Est. Pentru a depăși problematica controlului comun al frontierei de stat, Republica Moldova și Ucraina, în iunie 2005, au expediat o scrisoare comună secretarului general al Uniunii Europene. În scrisoare, Chișinăul și Kievul solicitau asistență din partea UE în monitorizarea sectorului transnistrean al frontierei moldo-ucrainene (lungimea totală a hotarului este de 1 222 km, din care 452 km revin segmentului transnistrean), precum și crearea bazei tehnico-materiale pentru o monitorizare permanentă a întregului hotar moldo-ucrainean.

Astfel, la 7 octombrie 2005, a fost semnat la Palanca Memorandumul dintre cele trei părți de asistență a Misiunii Uniunii Europene la frontiera moldo-ucraineană (EUBAM), activitatea ei fiind lansată pe 30 noiembrie 2005, Boian (2009). Misiunea este un organ de consultanță și un organ tehnic și nu are putere executivă. Printre obiectivele Misiunii am putea enumera:

- colaborarea cu Moldova și Ucraina în scopul armonizării standardelor și procedurilor lor de gestionare a frontierei cu cele în vigoare în statele membre ale UE;

- asistarea la întărirea capacităților profesionale ale serviciilor vamale și de frontieră ale Moldovei și Ucrainei la nivel operațional;

- dezvoltarea capacităților de analiză a riscurilor;

- perfecționarea cooperării și a complementării reciproce a serviciilor vamale și de frontieră cu alte agenții de executare a legilor;

- promovarea cooperării transfrontaliere.

În 2006, trecerea mărfurilor la frontiera moldo-ucraineană a început să se efectueze conform prevederilor Protocolului dintre Serviciul Vamal de Stat din Ucraina și Departamentul Vamal al Republicii Moldova privind recunoașterea reciprocă a documentelor vamale, comerciale și de transport, semnat la 15 mai 2003 la Kiev.

Analizând evoluția politicilor ucrainene față de Moldova după 1991, putem observa că perioadă în care Ucraina a avut politici mai apropiate față de interesele Republica Moldova, în corespundere cu modelele europene, a fost perioada anilor 2004-2009, în care s-a produs o schimbare generată de „Revoluția Oranj”, ce a stimulat o apropiere de Uniunea Europeană și NATO. Kievul a renunțat atunci într-o oarecare măsură la politica multivectorială și procesele de integrare în CSI, optând deschis pentru intrarea în structurile euro-atlantice. Ucraina a devenit în această perioadă un centru de gravitate politică în regiune, susținut de Occident. Diplomația ucraineană și-a făcut clare interesele în Transnistria, aspirând să devină un mediator activ între spațiul post-sovietic și UE.

Boian (2009) menționează, de asemenea, că Republica Moldova a resimțit din plin avantajele democratizării și europenizării Ucrainei după 2004: Ucraina devine mediator activ în formatul de negocieri reformatat „5 plus 2”; președintele ucrainean V. Iușcenko înaintează în anul 2005 un plan de reglementare a problemei transnistrene (planul Iușcenko), care va servi drept reper pentru adoptarea proiectului de lege privind prevederile de bază ale statutului juridic pentru localitățile din stânga Nistrului, cât și a acelor două apeluri privind democratizarea și demilitarizarea regiunii; cele două state au cunoscut o nouă dimensiune a colaborării transfrontaliere prin intermediul fondurilor europene, în special prin intermediul proiectelor europene pentru euroregiuni care au oferit un nou cadru de colaborare pentru cele trei state,

România, Ucraina și R. Moldova.

Unul dintre proiectele finanțate prin intermediul IEPV în perioada 2007-2013 este „Programul Operațional Comun România – Ucraina – Republica Moldova 2007-2013”, privind cooperarea transfrontalieră. Programul își propune crearea unei punți de legătură între cele trei state partenere, cu scopul susținerii comunităților din zonele de frontieră în găsirea unor soluții comune la problemele similare cu care acestea se confruntă. Prin intermediul acestui Program autoritățile locale și alte organizații din zonele de frontieră vor fi încurajate să colaboreze în vederea dezvoltării economiei locale, rezolvării anumitor probleme legate de mediul înconjurător și pentru întărirea pregătirii pentru situații de urgență. Programul va promova, de asemenea, o mai bună interacțiune între comunitățile din zonele de graniță. Finanțarea Comisiei Europene pentru Programul în cauză este de € 126,72 mln. pentru perioada 2007-2013. La aceste fonduri se va adăuga cofinanțarea celor trei state partenere.

GUAM – o altă organizație la care cele două state au aderat. Această organizație, care este o inițiativă venită și susținută din exterior, este o alianță strategică cu probleme comune și percepții de pericol comun. Fiind sprijinită de SUA, GUAM dispune deocamdată mai mult de o perspectivă decât de un rol semnificativ în rezolvarea conflictelor regionale și în asigurarea securității.

În 2008, reprezentantul special al Uniunii Europene în Moldova, Kalman Mizsei, a declarat că Uniunea Europeană așteaptă o implicare mai activă a Ucrainei în reglementarea diferendului transnistrean.

După revenirea la putere a Partidului Regiunilor și a victoriei în alegerile prezidențiale ale lui V. Ianukovici în 2010, drumul european și euro-atlantic al Ucrainei a fost în mare parte abandonat, iar încercările autorităților de la Kiev de a convinge partenerii occidentali în menținerea cursului de integrare europeană sunt privite cu neîncredere de oficialii europeni. Restabilirea influenței Rusiei, a practicilor de conducere autoritară, limitarea libertății de exprimare, intimidarea opoziției politice, chiar până la arestarea liderilor, folosirea resurselor administrative, presiunile asupra agenților economici, în vederea determinării izolării forțelor politice de opoziție, sunt doar câteva din manifestările acestor schimbări produse după 2010.

Scurta perioadă de democratizare și occidentalizare a Ucrainei, pentru R. Moldova a fost una benefică, oferindu-ne șansă de consolidare politică și menținerea cursului de integrare europeană, continuarea procesului de reformare internă mai ales după 2007, când în urma aderării României la Uniunea Europeană, Moldova devine vecina celei din urmă. Totodată, perioada Iușcenko a arătat că o Ucraină europeană, liberă și democratică este binevenită pentru stabilitatea regională.

Economic

În mai 2001 Republica Moldova aderă la Organizația Mondială a Comerțului, introducând noi ștampile vamale și anulându-le pe cele vechi. În acel moment, după cum am menționat mai sus, relațiile s-au tensionat nu doar cu autoritățile autoproclamatei RMN, dar și cu cele din Ucraina. Deși autoritățile de la Kiev recunoșteau în mod necondiționat dreptul Republicii Moldova de a stabili noi reguli vamale, ea considera că, acestea nu sunt coordonate cu autoritățile transnistrene (cu toate că aceste autorități nu erau recunoscute de nimeni). Ucraina a reacționat prin amplificarea problemei zahărului – produs care, în opinia sa, trebuia exclus din regimul comerțului liber cu Moldova, pentru că avea un preț mai mic și făcea concurență zahărului ucrainean. În mod paradoxal, în 2003 guvernul Republicii Moldova a exclus zahărul din regimul de liber schimb cu Ucraina, motivul fiind mărirea importului pe acest produs în Ucraina. Acest fapt a creat probleme întreprinderilor de zahăr din Moldova și a perturbat piața autohtonă.

Această situație s-a perindat până în 2003, când a fost parafat un protocol moldo-ucrainean care stabilea că transportul mărfurilor la frontiera moldo-ucraineană, inclusiv Transnistria, se va desfășura doar în baza actelor comerciale și vamale oficiale emise de Chișinău. Existența acestui acord nu a oprit însă Ucraina să sisteze importul de carne și mezeluri din Republica Moldova în 2006, invocând același motiv ca și Federația Rusă în 2005, și anume exportul de către producătorii moldoveni a cărnii de proveniență străină.

În primul semestru al anului 2003, menționează Boian (2009), valoarea comerțului exterior cu Ucraina a fost de 188,8 mln. dolari, fiind deci în creștere cu 62,9 mln. dolari față de aceeași perioadă a anului 2002; exporturile s-au micșorat cu 2,6 mln. dolari, iar importurile s-au majorat cu 65,5 mln. dolari, sau cu 171,7%, ceea ce a dus la mărirea deficitului balanței comerciale de la 56,7 mln. dolari la 124,8 mln. dolari.

În 2005 Republica Moldova și Ucraina revin la negocieri privind energia electrică după ce au fost sistate livrările de la Centrala Cuciurgan, a cărei conducere insistă asupra majorării tarifului. Astfel, importurile de energie din Ucraina au crescut, ele acoperind aproape 70% din necesitățile interne ale Moldovei. În 2006 concernul rus Gazprom sistează livrările de gaze, deoarece nu s-a ajuns la un acord privind prețul. Republica Moldova începe să importe gaze din Ucraina, astfel încât crește dependența sa față de aceasta. În 2006-2008 au fost purtate repetate negocieri privind prețul la energia livrată, Ucraina fiind permanent nemulțumită de prețul energiei exportate în Republica Moldova, specifică Boian (2009).

Relațiile comercial-economice dintre Republica Moldova și Ucraina s-au dezvoltat dinamic, deși uneori au fost folosite drept mijloc de presiune în dialogul politic dintre autoritățile celor două state. După volumul schimburilor

comerciale externe din 2008 Ucraina deține unul din primele locuri printre partenerii comerciali ai Moldovei. Pe parcursul anului 2008 volumul total al schimburilor comerciale dintre Republica Moldova și Ucraina a constituit 1 463,502 mln USD și a crescut față de 2007 cu 25,9%.

Relațiile de colaborare interregionale dintre Republica Moldova și Ucraina se desfășoară în cadrul euroregiunii „Dunărea de Jos”, care are drept scop crearea legăturilor directe între regiuni și comunitățile aflate de o parte și de alta a frontierelor de stat, în virtutea competențelor autorităților locale. Proiectele UE pentru euroregiuni sunt finanțate din fondurile structurale, precum și din fondurile publice ale comunităților locale și fonduri private. Prin intermediul euroregiunii „Dunărea de Jos” sunt implementate proiecte transfrontaliere, care contribuie la fortificarea relațiilor dintre cele trei state partenere (Republica Moldova, România și Ucraina).

Problema transnistreană

În pofida eforturilor (mai mult sau mai puțin formale) depuse de părțile implicate – Ucraina, Federația Rusă, Republica Moldova și separatiștii de la Tiraspol – perspectivele soluționării problemei transnistrene rămâneau sub semnul întrebării. În procesul de negociere privind reglementarea problematicii transnistrene, Ucraina, alături de Rusia și OSCE, a avut întotdeauna rolul de mediator.

Transnistria reprezenta, în continuare, „capul de pod” al Federației Ruse în regiune. Starea conflictuală existentă între Chișinău și Kiev pe problema transnistreană nu avea perspective de rezolvare, permițând prezența militarilor ruși în zonă și asigurarea unui control al Moscovei asupra acestei zone. Ca urmare a slăbirii pozițiilor Kremlinului pe plan internațional și a presiunilor internaționale vizând retragerea Armatei a XIV-a, liderul separatiștilor de la Tiraspol, Igor Smirnov, a fost nevoit să renunțe parțial la intransigență, fiind obligat să participe la relansarea negocierilor privind soluționarea pașnică a diferendului.

Noua conducere de la Chișinău formată în 2001 a întreprins o serie întreagă de măsuri menite să demonstreze o voință politică mai hotărâtă și mai pragmatică, decât cea din trecut, în scopul urgentării soluționării problemei Transnistriei. Este format Ministerul Reintegrării, care a substituit Comisia interdepartamentală de resort care activase anterior. În urma a două întâlniri ale președintelui V. Voronin cu liderul transnistrean I. Smirnov, în aprilie-mai 2001, au fost semnate o declarație comună și patru protocoale privind armonizarea legislației vamale, garantarea investițiilor, stimularea activității massmedia. Dar, în scurt timp, atitudinea stăruitoare a autorităților de la Chișinău s-a lovit de nedorința liderilor regimului de la Tiraspol de a găsi compromisuri comune, ambiția cărora era de a obține recunoașterea independenței Transnistriei. Deja în vara lui 2001, dialogul și contactele directe

între Chișinău și Tiraspol au fost întrerupte pe o perioadă lungă de timp.

În dorința fermă de a rezolva cât mai repede problema separatismului transnistrean cu o implicare mai activă a factorilor bilaterali și internaționali, V. Voronin inițiază în vara lui 2002 discuții largi pe marginea unor proiecte, la baza cărora urma să fie pusă așa-zisa concepție de „federație asimetrică”. Potrivit proiectului în cauză, la pregătirea căruia au fost antrenați experți din partea Chișinăului, Tiraspolului, OSCE, Federației Ruse și Ucrainei, regiunea separatistă urma să obțină prerogative caracteristice subiecților unor federații, dar nu în baza unui acord cu alți subiecți federali, ci a unui act constituțional care urma să fie aprobat în cadrul unui referendum. Ca rezultat, un proiect de statut pentru Transnistria de acest gen a fost elaborat de un grup de experți internaționali sub egida OSCE și a fost prezentat în iulie 2002 la Kiev. Din cauza abordărilor politice diametral opuse, curând, au eșuat și tentativele Chișinăului care tindea spre „reintegrarea țării”, și ale Tiraspolului care doreau independență.

În aceste circumstanțe, în noiembrie 2003 a apărut „Memorandumul cu privire la principiile de bază ale construcției de stat a statului unificat”. Cunoscut bine și ca „Memorandumul Kozak”, după numele principalului său autor – Dmitri Kozak, persoana a doua în administrația președintelui rus V. Putin. Conform prevederilor din documentul în cauză, care, în esență, constituia o materializare a ideii „statului comun” lansată de Primakov, problema transnistreană urma să fie soluționată definitiv prin „transformarea organizării de stat a Republicii Moldova în vederea edificării pe principii federative a unui stat unic, independent și democratic, definit în teritoriul frontierelor RSS Moldovenești la situația din 1 ianuarie 1990”.

Acest Memorandum nu a fost semnat, însă, datorită unor prevederi apărute în ultima noapte la insistența Federației Ruse, dar și datorită protestelor venite din partea partenerilor internaționali și a opoziției locale.

Nici internaționalizarea problemei, prin organizarea unor misiuni speciale ale Inițiativei Central Europene (I.C.E.) în Republica Moldova și Transnistria, nici angajamentele asumate de Rusia la Summitul O.S.C.E. de la Istanbul (noiembrie 1999) nu au produs vreo schimbare majoră în poziția Rusiei sau în evoluția negocierilor vizând reglementarea definitivă a conflictului transnistrean.

Anul 2005 a devenit un an de răscruce în procesul de reglementare a problemei transnistrene, pentru că se modifică formatul de negocieri: formatul „3 plus 2” se transformă în „5 plus 2”. La vechiul format de negocieri se alătură doi observatori – Uniunea Europeană și Statele Unite, iar Rusia, OSCE și Ucraina își mențin rolul de mediatori.

În mai 2005, președintele ucrainean vine cu un plan de reglementare a problemei transnistrene, cunoscut ca Planul Iușcenko. Inițiativa lui Victor

Iușcenko se concentrează asupra democratizării raioanelor estice ale Republicii Moldova ca obiectiv principal pentru o reintegrare ulterioară mai ușoară în Republica Moldova. Planul Iușcenko a servit drept cadru pentru elaborarea unor documente relevante pentru Moldova. Astfel, în iulie 2005 este adoptat proiectul de lege „Cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria)”, precum și două apeluri privind democratizarea și demilitarizarea regiunii transnistrene. De fapt, deși a servit drept bază pentru adoptarea legii susmenționate, Planul Iușcenko a fost respins după cum a menționat Vrabie, R. (2010).

Pe acest fundal, în anul 2005, în procesul de reglementare a diferendului transnistrean au început să se manifeste mai activ Uniunea Europeană și Ucraina. Extinderea UE și instalarea frontierelor sale de Est pe Prut, a contribuit esențial la sporirea interesului Bruxelles-ului față de Republica Moldova și, implicit, față de conflictul transnistrean, perceput ca un focar periculos de tensiune pentru întregul continent. O dovadă în acest sens a servit semnarea în februarie 2005 a Planului de acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, și numirea în martie 2005 a reprezentantului special al UE pentru Republica Moldova. Planul de acțiuni RM – UE conținea un compartiment special privind conflictul transnistrean și dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate cu Ucraina (Chirilă, V., et al., (2009).

În 2006, ședințele în formatul 5+2 au fost suspendate. După suspendarea negocierilor formale, procesul de reglementare a intrat într-o fază haotică, unde Chișinăul în dorința sa de a rezolva cât mai repede acest conflict a încercat mai multe modele de soluționare, în special prin promovarea unui dialog direct cu Federația Rusă în format 1+1, care nu a făcut decât să îngreuneze și să îndepărteze găsirea unei soluții (Chirilă, V., et al., (2009).

Totuși, în această perioadă a crescut semnificativ rolul și ponderea UE în Republica Moldova și în regiunea transnistreană, mai ales după semnarea Planului de Acțiuni, deschiderea la Chișinău a oficiului Delegației Comisiei Europene, numirea unui Reprezentant Special pentru reglementarea transnistreană.

După cum am observat și în perioada 2001-2009 au avut loc mai multe întâlniri dintre oficiali ai Republicii Moldova și Ucrainei:

La nivel de conducători ai statului:

- 18-19 mai 2001 – vizita în Ucraina ale Președintelui Republicii Moldova V. Voronin;

- 23 ianuarie 2005 – vizita în Ucraina ale Președintelui Republicii Moldova V. Voronin;

- 1 martie 2005 – vizita în Ucraina ale Președintelui Republicii Moldova V. Voronin;

- 2 iunie 2005 – vizita în Ucraina ale Președintelui Republicii Moldova V.

Voronin;

- 16 iunie 2005 – vizita în Ucraina ale Președintelui Republicii Moldova V. Voronin;

- 21 septembrie 2005 – vizita în Ucraina ale Președintelui Republicii Moldova V. Voronin;

- 2 decembrie 2005 – vizita în Ucraina ale Președintelui Republicii Moldova V. Voronin;

- 23 mai 2006 – vizita în Ucraina ale Președintelui Republicii Moldova V. Voronin;

- 22 aprilie 2005 – vizita în Republica Moldova a Președintelui Ucrainei V. Iușcenko;

La nivel de Prim-miniștri:

- 9-10 iulie 2001 – vizita în Ucraina ale Prim-ministrului Republicii Moldova V. Tarlev;

- 18-20 octombrie 2001 – vizita în Republica Moldova a Prim-ministrului Ucrainei A. Kinah;

- 12 mai 2005 – vizita în Ucraina ale Prim-ministrului Republicii Moldova V. Tarlev;

- 30 decembrie 2005 – vizita în Ucraina ale Prim-ministrului Republicii Moldova V. Tarlev;

- 29 mai 2006 – vizita în Ucraina ale Prim-ministrului Republicii Moldova V. Tarlev;

- 16 ianuarie 2009 – vizita în Ucraina a Prim-ministrului Republicii Moldova Z. Greceanîi;

La nivel de conducători ai parlamentului în perioada 2001-2009 nu a fost efectuată nici o vizită oficială.

Discuții

Relațiile bilaterale moldo-ucrainene au devenit mai bogate în conținut și mai intense, cuprinzând multiple planuri. La temeliile juridice ale acestor raporturi stau circa 127 documente bilaterale, (tratate, acorduri, convenții, protocoale etc.) care se referă la un spectru larg de probleme politice, economice și teritoriale. (vezi anexa 1) și o serie de acte la nivel internațional la care cele două state sunt parte după obținerea independenței. Acestea sunt menite să asigure în continuare o dezvoltare a relațiilor de prietenie și colaborare reciproc avantajoase între Republica Moldova și Ucraina.

Vectorul integrării europene ale ambelor state este salutat de UE, dar totodată, pune în pericol relațiile acestora cu Federația Rusă.

Concluzii

Faptul, că relațiile bilaterale dintre Republica Moldova și Ucraina la etapa

actuală sunt conturate de circumstanțele sistemului format în regiune. Majoritatea problemelor care au dominat relația bilaterală dintre Republica Moldova și Ucraina au apărut din cauza incapacității elitei politice de a ordona și promova interese politice și economice. Existența frontierelor comune, provocările similare în ceea ce privește dezvoltarea economică și socială și viața politică au fost semne că nevoia de cooperare bilaterală nu este o provocare falsă, ci o necesitate reală. Cu toate acestea, foarte des, autoritățile celor două state nu au reușit să fortifice la maxim parteneriatul bilateral ca fiind unul strategic. Dialogul trebuie să fie unul constant, oricare ar fi forțele politice aflate la guvernare.

Referințe bibliografice:

1. Aparece, Gh. (f.n.). Soluționarea conflictului transnistrean. Caracteristică succintă a procesului de negocieri, Disponibil la: https://ipp.md/old/public/files/Proiecte/blacksee/rom/Aparece_ROM.pdf
2. Bîzgu, T. (2007). Colaborarea bilaterală moldo-ucraineană. *Studia Universitatis Revista științifică a Universității de Stat din Moldova*, nr.4, pp. 32-35;
3. Boian, V. (2009) Relațiile Republicii Moldova cu Ucraina. Friedrich Ebert Stiftung. APE. Disponibil la: <http://www.ape.md/2009/10/victoria-boian-relatiile-republicii-moldova-cu-ucraina-friedrich-ebert-stiftung-12-10-2009/>
4. Chirilă, V., Popov, A., Stăvilă, I., Lupan, V., Boian, V., ... Grău, L., (2009). Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008). Ch.: Cartdidact.
5. Cimpoeșu, D. (2010) Republica Moldova, între România și Rusia. 1989-2009 Chișinău, Tipografia Serebia;
6. Cujbă, A. (f.n.). Relațiile bilaterale dintre Republica Moldova și Ucraina la etapa actuală. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/231-238.pdf
7. Grămadă, A. (f.d.) Moldova și Ucraina – în căutarea unui compromis complex. Fundația ”Friedrich Ebert”, Kiev;
8. Moldova, (2000). România, Ucraina: integrarea în structurile europene. - Chișinău, Ed. Perspectiva;
9. Nantoi, O. (f.d.), Rolul Ucrainei în soluționarea conflictului transnistrean, Institutul de Politici Publice, Chișinău. Disponibil la: https://ipp.md/old/public/files/publication/Ukraine_ro.pdf
10. Paunescu, C. (2019). Relațiile Republicii Moldova cu Ucraina din perspectiva vectorului european. *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 07-08 noiembrie 2019.*

11. Pop, A. (f.d.). România și Republica Moldova – între politica europeană de vecinătate și perspectiva extinderii Uniunii Europene. Disponibil la: http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Pais3_studiu_5_ro.pdf
12. Prohnițchi, E. (f.d.) Vectorul european al Republicii Moldova la confluența intereselor externe ale României, Ucrainei și Rusiei. Disponibil la: <https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/itemlist/tag/Elena%20Prohni%C8%9Bchi?start=10>
13. Vizite bilaterale, Disponibil la: <https://ucraina.mfa.gov.md/ro/content/principalele-vizite-bilaterale>
14. Vrabie, R. (2010). Problema transnistreană și integrarea europeană a Moldovei. Rolul UE. Disponibil la: <https://soros.md/files/publications/documents/Problema%20transnistreana%20si%20integrarea%20europeana%20a%20Moldovei.%20Rolul%20UE..pdf>

Anexa 1

Lista actelor juridice semnate între Republica Moldova și Ucraina în perioada 1991-2009

1. Protocol cu privire la stabilirea relațiilor diplomatice între Republica Moldova și Ucraina. Semnat la Bruxelles la 10.03.1992. În vigoare din 10.03.1992;

2. Înțelegere de colaborare între Ministerul Tineretului, Sportului și Turismului al Republicii Moldova și Ministerul Ucrainei pentru problemele tineretului și sportului cu privire la acțiunile comune în domeniul politicii pentru tineret, cultură fizică și sport. Semnat la Chișinău la 06.06.1992. În vigoare din 06.06.1992;

3. Tratat de bună vecinătate, prietenie și colaborare între Republica Moldova și Ucraina. Semnat la Chișinău la 23.10.1992. În vigoare din 05.01.1997. Publicat în: Tratatate Internaționale, vol. 22, pag. 8;

4. Acord de colaborare între Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova și Ministerul Afacerilor Interne al Ucrainei. Semnat la Chișinău la 03.11.1992. În vigoare din 03.11.1992. Publicat în: Tratatate Internaționale, vol. 22, pag. 15;

5. Acord de colaborare între Ministerul Apărării al Republicii Moldova și Ministerul Apărării al Ucrainei. Semnat la Chișinău la 19.02.1993. În vigoare din 19.02.1993. Publicat în: Tratatate Internaționale, vol. 22, pag. 21;

6. Protocol cu privire la colaborarea între Ministerul Apărării al Republicii Moldova și Ministerul Apărării al Ucrainei în domeniul topografiei

militare. Semnat la Chișinău la 19.02.1993. În vigoare din 19.02.1993;

7. Protocol cu privire la colaborarea dintre Ministerul Apărării al Republicii Moldova și Ministerul Apărării al Ucrainei în domeniul apărării antiaeriene și aviației. Semnat la Chișinău la 19.02.1993. În vigoare din 19.02.1993;

8. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la serviciile aeriene. Semnat la Chișinău la 20.03.1993. În vigoare din 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 25;

9. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la principiile de colaborare și condițiile relațiilor reciproce în domeniul transporturilor. Semnat la Chișinău la 20.03.1993. În vigoare din 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 34;

10. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la comunicația internațională auto. Semnat la Chișinău la 20.03.1993. În vigoare din 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 36;

11. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la colaborarea în domeniul telecomunicațiilor. Semnat la Chișinău la 20.03.1993. În vigoare din 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 24, pag. 508;

12. Acord între Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova și Ministerul Finanțelor al Ucrainei privind plățile necomerciale. Semnat la Chișinău la 20.03.1993. În vigoare din 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 41;

13. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la colaborarea în problemele de difuzare a publicațiilor periodice. Semnat la Chișinău la 20.03.1993. În vigoare din 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 44;

14. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind colaborarea în domeniul electroenergeticii. Semnat la Chișinău la 20.03.1993. În vigoare din 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 52;

15. Contract de colaborare privind mandatele poștale încheiat între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei. Semnat la Chișinău la 20.03.1993. În vigoare din 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 55;

16. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind plățile necomerciale. Semnat la Chișinău la 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 41;

17. Acord comercial între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei Semnat la Chișinău la 20.03.1993. În vigoare din 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 59;

18. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei în

problemele de frontier. Semnat la Chişinău la 20.03.1993. În vigoare din 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaţionale*, vol. 22, pag. 63;

19. Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Ucrainei cu privire la activitatea transportului feroviar. Semnat la Chişinău la 20.03.1993. În vigoare din 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaţionale*, vol. 22, pag. 68;

20. Protocol cu privire la principiile colaborării şi condiţiile interacţiunii în domeniul transportului feroviar între Republica Moldova şi Ucraina. Semnat la Chişinău la 20.03.1993. În vigoare din 20.03.1993. Publicat în: *Tratate Internaţionale*, vol. 22, pag. 71;

21. Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Ucrainei privind perfectarea creditului de stat acordat Guvernului Ucrainei potrivit rezultatelor relaţiilor comercial economice în anul 1992. Semnat la Kiev la 01.06.1993. În vigoare din 24.12.1997. Publicat în: *Tratate Internaţionale*, vol. 22, pag. 78;

22. Tratat între Republica Moldova şi Ucraina privind asistenţa juridică şi relaţii juridice în materie civilă şi penală. Semnat la Kiev la 13.12.1993. În vigoare din 24.04.1995. Publicat în: *Tratate Internaţionale*, vol. 22, pag. 85;

23. Convenţia între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Ucrainei cu privire la activitatea de muncă şi protecţia socială a cetăţenilor Republicii Moldova şi Ucrainei încadraţi în muncă în afara hotarelor statelor lor. Semnat la Kiev la 13.12.1993. În vigoare din 25.02.1994. Publicat în: *Tratate Internaţionale*, vol. 22, pag. 119;

24. Acord cu privire la modul de recunoaştere reciprocă a licenţelor pentru desfăşurarea activităţilor în domeniul construcţiilor, eliberate de centrele de licenţiere ale Republicii Moldova şi Ucrainei. Semnat la Kiev la 26.04.1994. În vigoare din 26.04.1994. Publicat în: *Tratate Internaţionale*, vol. 22, pag. 127;

25. Protocolul convorbirilor între delegaţiile guvernamentale ale Republicii Moldova şi Ucrainei. Semnat la Kiev la 11.08.1994. În vigoare din 11.08.1994. Publicat în: *Tratate Internaţionale*, vol. 22, pag. 130;

26. Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Ucrainei privind recunoaşterea reciprocă a drepturilor şi reglementarea raporturilor de proprietate. Semnat la Kiev la 11.08.1994. În vigoare din 19.10.2001. Publicat în: *Tratate Internaţionale*, vol. 34, pag. 323;

27. Protocolul întrevederilor guvernamentale ale Republicii Moldova şi Ucrainei privind examinarea chestiunilor de proprietate şi frontier. Semnat la Kiev la 03.11.1994. În vigoare din 03.11.1994. Publicat în: *Tratate Internaţionale*, vol. 22, pag. 134;

28. Acord între Guvernul Republicii Moldova şi Guvernul Ucrainei cu privire la folosirea în comun şi protecţia apelor de frontier. Semnat la Chişinău la 23.11.1994. În vigoare din 05.06.1995. Publicat în: *Tratate Internaţionale*, vol. 22, pag. 136;

29. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind instituirea comisiei mixte interguvernamentale moldo-ucrainene în domeniul colaborării economice și comerciale. Semnat la Moscova la 09.12.1994. În vigoare din 01.01.1995. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 148;

30. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind colaborarea economică și comercială. Semnat la Moscova la 09.12.1994. În vigoare din 01.01.1995. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 144;

31. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la reglementarea reciprocă a problemelor ce țin de activitatea reprezentanțelor diplomatice. Semnat la Chișinău la 24.02.1995;

32. Protocol între Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova și Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei cu privire la colaborarea în domeniul informației. Semnat la Chișinău la 24.02.1995. În vigoare din 24.02.1995. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 151;

33. Protocol cu privire la consultările între Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova și Ministerul Afacerilor Externe al Ucrainei. Semnat la Chișinău la 24.02.1995. În vigoare din 24.02.1995. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 153;

34. Acord între Departamentul Standarde, Metrologie și Supraveghere Tehnică al Republicii Moldova și Comitetul de Stat al Ucrainei pentru standardizare, metrologie și certificare privind colaborarea în domeniile standardizării, metrologiei și certificării. Semnat la Kiev la 07.07.1995. În vigoare din 07.07.1995. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 156;

35. Convenție între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei pentru evitarea dublei impuneri pe venit și pe proprietate și prevenirea evaziunii fiscale. Semnat la Chișinău la 29.08.1995. În vigoare din 27.05.1996. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 159;

36. Protocolul întâlnirii prim-miniștrilor Republicii Moldova și Ucrainei, ce a avut loc pe parcursul vizitei oficiale a Delegației guvernamentale a Ucrainei în Republica Moldova la 28-29 august 1995. Semnat la Chișinău la 29.08.1995. În vigoare din 29.08.1995. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 180;

37. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la formarea grupelor mixte financiar-industriale moldo-ucrainene. Semnat la Chișinău la 29.08.1995;

38. Protocolul negocierilor delegațiilor guvernamentale ale Republicii Moldova și Ucrainei privind problemele comercial-economice. Semnat la Chișinău la 29.08.1995. În vigoare din 29.08.1995. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 182;

39. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind garantarea drepturilor cetățenilor în domeniul asigurării cu pensii. Semnat la Chișinău la 29.08.1995. În vigoare din 19.11.1996. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 185;

40. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor. Semnat la Chișinău la 29.08.1995. În vigoare din 27.05.1996. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 190;

41. Convenție consulară între Republica Moldova și Ucraina. Semnat la Chișinău la 29.08.1995. În vigoare din 04.02.1997. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 197;

42. Acord între Ministerul Economiei al Republicii Moldova și Ministerul Relațiilor Economice Externe și Comerțului al Ucrainei cu privire la colaborare. Semnat la Chișinău la 29.08.1995. În vigoare din 29.08.1995. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 217;

43. Protocol între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind reglementarea creanțelor. Semnat la Chișinău la 29.08.1995. În vigoare din 29.08.1995. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 223;

44. Protocol între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind asigurarea condițiilor preferențiale de transportare a produselor agricole perisabile în Ucraina și în tranzit prin teritoriul Ucrainei spre alte țări ale C.S.I. Semnat la Chișinău la 29.08.1995. În vigoare din 29.08.1995. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 228;

45. Acord între Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova și Ministerul Finanțelor al Ucrainei privind nomenclatorul mărfurilor și serviciilor, condițiile de livrare în contul achitării restanțelor Ucrainei față de Republica Moldova pe anul 1995. Semnat la Kiev la 06.12.1995. În vigoare din 06.12.1995;

46. Protocol între Ministerul Apărării al Ucrainei și Ministerul Apărării al Republicii Moldova cu privire la organizarea transportărilor militare în interesele Ministerului Apărării al Republicii Moldova și Ministerul Apărării al Ucrainei și decontările respective. Semnat la Chișinău la 27.12.1995;

47. Acord cu privire la cooperarea de producere între Ministerul Industriei al Ucrainei și Ministerul Industriei al Republicii Moldova. Semnat la Chișinău la 05.02.1996. În vigoare din 05.02.1996. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 237;

48. Acord de colaborare între Departamentul Relațiilor Naționale de lângă Guvernul Republicii Moldova și Ministerul Ucrainei pentru Problemele Naționalităților și Migrației. Semnat la Kiev la 19.02.1996. În vigoare din 19.02.1996. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 240;

49. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la colaborarea reciprocă în domeniul geodeziei, cartografiei, cadastrului

și teledetecției asupra pământului. Semnat la Chișinău la 10.04.1996. În vigoare din 08.08.1996. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 244;

50. Acord între Ministerul Comunicațiilor și Informaticii al Republicii Moldova și Ministerul Comunicațiilor al Ucrainei privind colaborarea în domeniul comunicațiilor. Semnat la Kiev la 29.05.1996. În vigoare din 29.05.1996. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 248;

51. Acord de colaborare dintre Ministerul Serviciilor Comunale și Exploatarea Fondului de Locuințe al Republicii Moldova și Comitetul de Stat pentru Gospodăria Locativ Comunală al Ucrainei. Semnat la Chișinău la 21.06.1996. În vigoare din 21.06.1996. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 252;

52. Acord între Ministerul Industriei și Comerțului al Republicii Moldova și Ministerul Industriei Cărbunelui al Ucrainei privind păstrarea specializării întreprinderilor, livrărilor reciproce prin cooperare. Semnat la Chișinău la 21.01.1997. În vigoare din 21.01.1997. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 256;

53. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind colaborarea unităților administrativ-teritoriale ale Republicii Moldova și regiunilor de frontieră ale Ucrainei. Semnat la Chișinău la 11.03.1997. În vigoare din 14.07.1997. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 260;

54. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la punctele de trecere la frontiera de stat moldo-ucraineană și simplificarea formalităților la trecerea frontierei de către cetățenii care locuiesc în raioanele de frontieră. Semnat la Chișinău la 11.03.1997. În vigoare din 12.08.1997. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 263;

55. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la organizarea controlului în comun în punctele de trecere a frontierei de stat moldo-ucrainene. Semnat la Chișinău la 11.03.1997. În vigoare din 23.12.1998;

56. Declarație cu privire la principiile de bază ale creării Uniunii Vamale între Republica Moldova și Ucraina. Semnat la Chișinău la 11.03.1997. În vigoare din 11.03.1997. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 273;

57. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind preluarea și returnarea persoanelor la frontiera de stat moldo-ucraineană. Semnat la Chișinău la 11.03.1997. În vigoare din 23.12.1998. Expirat la 01.02.2019;

58. Declarația Președinților Republicii Moldova, României și Ucrainei privind colaborarea în domeniul luptei cu crima organizată. Semnat la Ismail la 04.07.1997. În vigoare din 04.07.1997. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 280;

59. Acord între Ministerul Industriei și Comerțului al Republicii Moldova

și Ministerul Politicii Industriale al Ucrainei privind păstrarea specializării întreprinderilor și livrarea reciprocă prin cooperare. Semnat la Kiev la 13.02.1998. În vigoare din 13.02.1998. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 285;

60. Protocol între Ministerul Apărării al Republicii Moldova și Ministerul Apărării al Ucrainei cu privire la colaborarea în domeniul medicinei militare. Semnat la Kiev la 19.06.1998. În vigoare din 19.06.1998. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 22, pag. 296;

61. Acord între Ministerul Sănătății al Republicii Moldova și Ministerul Sănătății al Ucrainei despre recunoașterea reciprocă a certificatului igienic al Republicii Moldova și avizului igienic al Ucrainei. Semnat la Kiev la 17.07.1998;

62. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei cu privire la colaborarea în domeniul recunoașterii reciproce a rezultatelor activităților de certificare. Semnat la Kiev la 04.08.1998. În vigoare din 01.10.1998. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 23, pag. 261;

63. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei cu privire la colaborarea în domeniul preîntâmpinării avariilor industriale, catastrofelor, calamităților naturale și lichidării consecințelor lor. Semnat la Kiev la 04.08.1998. În vigoare din 01.10.1998. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 23, pag. 265;

64. Memorandumul Președinților Republicii Moldova, României și Ucrainei privind colaborarea în domeniul combaterii criminalității Semnat la Chișinău la 22.10.1998. În vigoare din 22.10.1998. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 23, pag. 359;

65. Acord dintre Republica Moldova și Ucraina privind colaborarea economică pe anii 1998-2007. Semnat la Chișinău la 23.10.1998. În vigoare din 16.07.1999. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 23, pag. 319;

66. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind colaborarea în domeniul telecomunicațiilor guvernamentale. Semnat la Chișinău la 23.10.1998. În vigoare din 29.01.1999. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 23, pag. 312;

67. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei cu privire la colaborarea în domeniul carantinei plantelor. Semnat la Chișinău la 23.10.1998. În vigoare din 25.01.1999. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 23, pag. 291;

68. Acord între Fondul Social al Republicii Moldova și Fondul de Pensionare al Ucrainei despre transferul și achitarea reciprocă a pensiilor. Semnat la Chișinău la 23.10.1998. În vigoare din 23.10.1998. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 23, pag. 274;

69. Acord de colaborare între Serviciul de Stat de Arhivă al Republicii

Moldova și Direcția Generală a Arhivelor de pe lângă Cabinetul de Miniștri al Ucrainei. Semnat la Chișinău la 23.10.1998. În vigoare din 23.10.1998. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 23, pag. 278;

70. Protocol dintre Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei referitor la operarea unor modificări în Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind recunoașterea reciprocă a drepturilor și reglementarea raporturilor de proprietate din 11 august 1994. Semnat la Kiev la 27.04.1999. În vigoare din 19.10.2001. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 328;

71. Tratat între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat. Semnat la Kiev la 18.08.1999. În vigoare din 18.11.2001. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 332;

72. Protocol adițional la Tratatul între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat, privind transmiterea în proprietate Ucrainei a sectorului de autostradă Odesa – Reni în regiunea localității Palanca a Republicii Moldova, precum și a sectorului de teren, prin care trece acesta, și regimul lor de exploatare. Semnat la Kiev la 18.08.1999. În vigoare din 18.11.2001. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 29, pag. 438;

73. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind modul de reglementare unică a relațiilor economice externe. Semnat la Kiev la 18.08.1999. În vigoare din 26.06.2000. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 24, pag. 486;

74. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei cu privire la ajutorul reciproc și colaborarea în domeniul vamal. Semnat la Kiev la 18.08.1999. În vigoare din 30.07.2000. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 24, pag. 490.

75. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind cooperarea de producție. Semnat la Kiev la 18.08.1999;

76. Acord dintre Ministerul Sănătății al Republicii Moldova și Comitetul pentru industria medicală și microbiologică al Ucrainei privind colaborarea în domeniul industriei farmaceutice. Semnat la Kiev la 18.08.1999. În vigoare din 18.08.1999. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 23, pag. 316;

77. Protocol de colaborare în domeniul arhitecturii, construcțiilor și gospodăriei locativ-comunale între Ministerul Dezvoltării Teritoriului, Construcțiilor și Gospodăriei Comunale al Republicii Moldova și Comitetul de Stat pentru construcții, arhitectură și politica locativă al Ucrainei. Semnat la Chișinău la 23.09.1999. În vigoare din 23.09.1999. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 24, pag. 498;

78. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind introducerea modificărilor în Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la punctele de trecere la

frontiera de stat moldo-ucraineană și simplificarea formalităților la trecerea frontierei de către cetățenii care locuiesc în raioanele de frontieră din 11 martie 1997 (Acord prin schimb de note). Semnat la 05.08.1999. În vigoare din 05.08.1999;

79. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind introducerea modificărilor în Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind colaborarea unităților administrativ-teritoriale ale Republicii Moldova și regiunilor de frontieră ale Ucrainei din 11 martie 1997. Semnat la Kiev la 31.12.1999. În vigoare din 01.02.2000. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 24, pag. 501;

80. Convenție sanitară veterinară între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei. Semnat la Kiev la 16.05.2000. În vigoare din 19.03.2003;

81. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind colaborarea în domeniul protecției proprietății industrial. Semnat la Chișinău la 16.11.2000. În vigoare din 30.03.2002. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 336;

82. Declarație comună a Președintelui Republicii Moldova Vladimir Voronin și Președintele Ucrainei Leonid Kucima. Semnat la Kiev la 18.05.2001. În vigoare din 18.05.2001. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 29, pag. 445;

83. Acord de colaborare dintre Ministerul Justiției al Republicii Moldova și Ministerul Justiției al Ucrainei. Semnat la Kiev la 18.05.2001. În vigoare din 05.09.2001. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 29, pag. 447;

84. Acord dintre Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind recunoașterea reciprocă și echivalarea documentelor de studii și titlurilor științifice. Semnat la Kiev la 18.05.2001. În vigoare din 28.11.2008. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 46, pag. 490;

85. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind călătoriile fără vize ale cetățenilor. Semnat la Kiev la 18.05.2001. În vigoare din 26.01.2002. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 29, pag. 454;

86. Acord prin schimb de note (privind prelungirea pînă la 1 ianuarie 2004 a termenului de utilizare a documentelor prevăzute în punctele 1.2, 1.3, 1.9, 2.2, 2.3, 2.10 din Anexa la Acordul privind călătoriile fără vize. Semnat la Chișinău la 20.06.2002. În vigoare din 21.06.2002;

87. Acord între Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare al Republicii Moldova și Ministerul Politicii Agrare al Ucrainei cu privire la colaborarea economică și tehnico-științifică. Semnat la Kiev la 18.05.2001;

88. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei cu privire la regimul de utilizare a sectorului de autostradă ucraineană Odesa - Reni, care trece prin teritoriul Republicii Moldova, precum și a

sectorului de teren, prin care trece acesta Semnat la Kiev la 10.07.2001. În vigoare din 18.11.2001. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 340;

89. Memorandum între Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Serviciul vamal de stat al Ucrainei cu privire la procedura de acordare a ajutorului reciproc. Semnat la Kiev la 10.07.2001. În vigoare din 10.07.2001. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 29, pag. 461;

90. Protocol între Departamentul Trupelor de Grăniceri al Republicii Moldova și Comitetul de stat pentru paza frontierei de stat al Ucrainei privind interacțiunea la punctele de trecere peste frontiera de stat moldo-ucraineană. Semnat la Kiev la 03.11.2001. În vigoare din 10.06.2002. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 358;

91. Regulament privind demarcarea frontierei de stat între Republica Moldova și Ucraina. Semnat la Criva la 29.01.2003. În vigoare din 12.01.2004. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 344;

92. Protocol între Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la recunoașterea reciprocă a documentelor de trăsura, comerciale și vamale și asigurărilor vamale. Semnat la Kiev la 15.05.2003. În vigoare din 25.05.2003. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 366;

93. Protocol între Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la colaborare pentru combaterea traficului ilicit de arme, muniții, substanțe explozibile, stupefiante, substanțe psihotrope și precursori. Semnat la Kiev la 15.05.2003. În vigoare din 25.05.2003. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 370;

94. Acord între Ministerul Apărării al Republicii Moldova și Ministerul Apărării al Ucrainei cu privire la colaborarea în domeniul apărării antiaeriene. Semnat la Kiev la 25.02.2003. În vigoare din 11.07.2003. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 361;

95. Convenție de colaborare și cooperare între Ministerul Securității Naționale al Republicii Moldova și Serviciul de Securitate al Ucrainei. Semnat la Chișinău la 15.07.1993. În vigoare din 15.07.1993;

96. Acord privind comerțul liber între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei. Semnat la Chișinău la 13.11.2003. În vigoare din 16.05.2008. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 46, pag. 452;

97. Protocol între Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Departamentul Trupelor de Grăniceri al Republicii Moldova și Ministerul Afacerilor Interne al Ucrainei, Comitetul de Stat pentru paza frontierei de stat al Ucrainei privind preluarea și returnarea persoanelor la frontiera de stat moldo-ucraineană. Semnat la Kiev la 07.10.2003. În vigoare din 07.10.2003. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 23, pag. 286;

98. Acord încheiat prin schimb de note privind introducerea modificărilor

în Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind călătoriile fără vize ale cetățenilor, din 18 mai 2001. Semnat la Chișinău la 31.12.2003. În vigoare din 31.12.2003;

99. Protocolul între Departamentul Trupelor de Grăniceri al Republicii Moldova, Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Administrația Serviciului Grăniceresc de Stat al Ucrainei, Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la organizarea controlului în comun în punctul de trecere internațional rutier "Criva-Mamalîga". Semnat la Chișinău la 12.01.2004. În vigoare din 12.01.2004. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 388;

100. Protocolul între Departamentul Trupelor de Grăniceri al Republicii Moldova, Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Administrația Serviciului Grăniceresc de Stat al Ucrainei, Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la organizarea controlului în comun în punctul de trecere internațional rutier "Larga-Kelimentî". Semnat la Chișinău la 12.01.2004. În vigoare din 12.01.2004. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 394;

101. Protocolul între Departamentul Trupelor de Grăniceri al Republicii Moldova, Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Administrația Serviciului Grăniceresc de Stat al Ucrainei, Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la organizarea controlului în comun în punctul de trecere internațional rutier "Giurgiulești-Reni". Semnat la Chișinău la 12.01.2004. În vigoare din 12.01.2004. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 390;

102. Protocolul între Departamentul Trupelor de Grăniceri al Republicii Moldova, Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Administrația Serviciului Grăniceresc de Stat al Ucrainei, Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la organizarea controlului în comun în punctul de trecere internațional rutier "Briceni-Rossoșani". Semnat la Chișinău la 12.01.2004. În vigoare din 12.01.2004. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 372;

103. Protocolul între Departamentul Trupelor de Grăniceri al Republicii Moldova, Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Administrația Serviciului Grăniceresc de Stat al Ucrainei, Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la organizarea controlului în comun în punctul de trecere internațional rutier "Medveja-Zelioniaia". Semnat la Chișinău la 12.01.2004. În vigoare din 12.01.2004. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 392;

104. Protocol cu privire la coordonarea formei și rechizitelor informației, ce se transmite între Departamentul Vamal al Republicii Moldova și Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei. Semnat la Kiev la 08.04.2004. În vigoare din 08.04.2004. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 34, pag. 403;

105. Acord între Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lângă Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova și Administrația de Stat a Ucrainei privind interacțiunea și schimbul reciproc de informații în domeniul controlului asupra fabricării, importului și exportului producției supuse accizelor. Semnat

la Chișinău la 21.05.2004. În vigoare din 21.05.2004. Publicat în: Tratatate Internaționale, vol. 34, pag. 408;

106. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind protecția reciprocă a informațiilor secrete. Semnat la Kiev la 19.02.2004. În vigoare din 01.11.2005. Publicat în: Tratatate Internaționale, vol. 34, pag. 396;

107. Înțelegere între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind introducerea modificărilor în textul moldovenesc al Convenției între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei pentru evitarea dublei impuneri pe venit și pe proprietate și prevenirea evaziunii fiscale, semnat la 29 august 1995. Semnat la Kiev la 14.12.2004. În vigoare din 14.12.2004;

108. Protocol între Departamentul Trupelor de Grăniceri al Republicii Moldova și Comitetul de Stat pentru paza frontierei de stat al Ucrainei privind interacțiunea în interesele pazei frontierei de stat moldo-ucrainene. Semnat la Odesa la 21.02.2003. În vigoare din 21.02.2003. Publicat în: Tratatate Internaționale, vol. 34, pag. 358;

109. Protocol între Departamentul Trupelor de Grăniceri al Republicii Moldova și Administrația Serviciului Grăniceresc de Stat al Ucrainei cu privire la activitatea reprezentanților de frontier. Semnat la Chișinău la 27.01.2005. În vigoare din 27.01.2005. Publicat în: Tratatate Internaționale, vol. 34, pag. 411;

110. Protocol între Serviciul Grăniceri al Republicii Moldova și Administrația Serviciului Grăniceresc de Stat al Ucrainei cu privire la cooperarea organelor operative. Semnat la Chișinău la 22.04.2005. În vigoare din 22.04.2005. Publicat în: Tratatate Internaționale, vol. 34, pag. 416;

111. Declarație comună a Prim-miniștrilor Republicii Moldova și Ucrainei. Semnat la Kiev la 30.12.2005. În vigoare din 30.12.2005;

112. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind colaborarea în domeniul turismului. Semnat la Chișinău la 09.02.2006. În vigoare din 25.07.2008. Publicat în: Tratatate Internaționale, vol. 46, pag. 478,

113. Protocol de colaborare între Ministerul Apărării al Republicii Moldova și Ministerul Apărării al Ucrainei în domeniul asigurării logistice a trupelor. Semnat la Chișinău la 02.11.1995;

114. Protocol între Ministerul Apărării al Republicii Moldova și Ministerul Apărării al Ucrainei cu privire la achitarea plății pentru transporturile militare realizate în interesele Ministerului Apărării al Ucrainei de la stațiile căii ferate ale Republicii Moldova, aflate pe teritoriul Ucrainei. Semnat la Kiev la 23.11.1995. În vigoare din 23.11.1995;

115. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind navigația pe căile navigabile interne. Semnat la Kiev la

14.03.2006;

116. Regulamentul Comisiei mixte moldo-ucrainene pentru colaborarea în domeniul prevenirii accidentelor industriale, calamităților naturale și lichidării consecințelor lor. Semnat la Odesa la 20.05.2003. În vigoare din 20.05.2003. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 40, pag. 472;

117. Protocol între Serviciul Vamal al Republicii Moldova și Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la cooperarea în domeniul controlului valorii în vamă a mărfurilor, ce se deplasează peste frontiera de stat între Republica Moldova și Ucraina. Semnat la Kiev la 27.04.2006. În vigoare din 27.04.2006;

118. Protocol între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei cu privire la amendarea și completarea Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei cu privire la punctele de trecere la frontiera de stat moldo-ucraineană și simplificarea formalităților la trecerea frontierei de către cetățenii care locuiesc în raioanele de frontieră. Semnat la Kiev la 29.05.2006. În vigoare din 16.02.2007;

119. Acord între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind întreținerea podurilor de șosea la frontiera de stat moldo-ucraineană. Semnat la Chișinău la 31.07.2006. În vigoare din 21.06.2010. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 47, pag. 436;

120. Memorandum de colaborare între Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției al Republicii Moldova și Comitetul de Stat pentru Monitorizare Financiară al Ucrainei privind colaborarea în domeniul legalizării (spălării) veniturilor provenite din activitatea ilicită și finanțare a terorismului. Semnat la Chișinău la 14.11.2006. În vigoare din 14.11.2006. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 42, pag. 474;

121. Protocol între Serviciul Vamal al Republicii Moldova și Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei cu privire la organizarea schimbului de informație prealabilă privind mărfurile și mijlocele de transport, deplasate peste frontiera de stat a Republicii Moldova și Ucrainei. Semnat la Bruxelles la 21.11.2006. În vigoare din 21.11.2006;

122. Protocol între Serviciul Grăniceri al Republicii Moldova și Administrația Serviciului Grăniceresc de Stat al Ucrainei cu privire la schimbul de informații. Semnat la Bruxelles la 21.11.2006. În vigoare din 21.11.2006. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 42, pag. 480;

123. Acord dintre Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei cu privire la asigurarea cu pensii a persoanelor eliberate din serviciul militar, membrilor familiilor lor și alte modalități ale protecției lor sociale. Semnat la Kiev la 21.10.2007. În vigoare din 23.12.2011. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 49, pag. 450;

124. Acord despre colaborarea științifico-practică în domeniul combaterii

holerei între Ministerul Sănătății al Republicii Moldova și Ministerul Sănătății al Ucrainei. Semnat la Kiev la 13.04.2000. În vigoare din 13.04.2000;

125. Protocol între Serviciul Grăniceri al Republicii Moldova și Administrația Serviciului Grăniceresc de Stat al Ucrainei cu privire la organizarea patrulării comune a frontierei de stat moldo-ucrainene. Semnat la Odesa la 06.06.2012. În vigoare din 29.06.2012;

126. Protocol între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind excluderea din regimul de comerț liber la Acordul privind comerțul liber între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei, din 13 noiembrie 2003. Semnat la Chișinău la 21.04.2009. În vigoare din 28.10.2011. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 51, pag. 446;

127. Acord între Republica Moldova și Ucraina privind colaborarea în domeniul asigurării drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale. Semnat la Chișinău la 17.12.2009.

THE GUARANTEE OF THE RIGHT OF EVERY CITIZEN TO LIVE AND WORK IN ANY PART OF NIGERIA

DOI: 10.5281/zenodo.6044361

Adeola Olufunke KEHINDE *

ORCID ID: 0000-0002-1554-6247

Abifarin OLUFEMI **

Abstract. *The right to freedom of movement and residence is a twin right granted to Nigeria citizens in the Constitution. We are examining this right with Fulani herdsmen as the focus. Fulani herdsmen have recently become a terror group in Nigeria. The hitherto frequent minor clashes between herders and farmers have become escalated and universal in Nigeria. What was limited to the North central has been spread to every State in Nigeria. While Nigerians in the Southern part are complaining about the phenomenon and its implications on food security in Nigeria, the Fulani herdsmen and their umbrella organization Miyetti Allah Cattle Breeders Association of Nigeria and Miyetti Allah Kautal Hore are making provocative statements that they own Nigerian land and that nobody can stop them from grazing their cattle on any land throughout the length and breadth of Nigeria. It is in the light of their assertion that this paper is put together in order to confirm or debunk their assertion that they have an unrestricted or unrestrictable right to graze anywhere in Nigeria. This paper is concluded by stating contrary to their assertion, that the Fulani herdsman and indeed any Nigerian does not have the absolute right to movement or residence in Nigeria. The right to freedom of movement and residence in Nigeria is restricted by the Constitution, Common Law, and other Statutes in Nigeria.*

Key words: Right, Citizen, Residence, Nigeria, Guarantee.

Rezumat. *Dreptul la libertatea de circulație și ședere este un drept dublu acordat cetățenilor Nigeriei în Constituție. Examinăm acest drept cu referire la păstorii Fulani. Păstorii Fulani au devenit recent un grup terorist în Nigeria. Confruntările minore frecvente între păstori și fermieri au fost escaladate, devenind universale în Nigeria. Ceea ce era limitat la nordul central a fost răspândit în fiecare stat din Nigeria. În timp ce nigerienii din partea de sud se plâng de fenomenul și implicațiile acestuia asupra securității alimentare în Nigeria, păstorii Fulani și organizația lor umbrelă Miyetti Allah Cattle Breeders Association of Nigeria și Miyetti Allah Kautal Hore fac declarații provocatoare că dețin pământ nigerian și că nimeni nu-i poate împiedica să-și pască vitele pe orice pământ de-a lungul și în latul Nigeriei. În lumina afirmației lor, această lucrare este întocmită pentru a confirma sau a dezminți afirmația lor că au un drept nerestricționat de a pășuna oriunde în Nigeria. Această lucrare se încheie prin a afirma, contrar afirmației lor, că păstorul Fulani și,*

* Lecturer, Department of Public Law, Federal University Oye Ekiti, Ekiti State, Nigeria

** Professor and Dean, Faculty of Law, Federal University Oye Ekiti, Ekiti State Nigeria

într-adevăr, orice nigerian nu are dreptul absolut de circulație sau de ședere în Nigeria. Dreptul la libertatea de circulație și de ședere în Nigeria este restricționat de Constituție, de drept comun și de alte statute din Nigeria.

Cuvinte cheie: *Drept, cetățean, rezidență, Nigeria, garanție.*

INTRODUCTION

A right is a moral or legal claim to have or get something or behave in a particular way while movement is to change position or make somebody or something change position in a way that can be seen, heard, or felt¹. The residence is the state of living in a particular place².

In legal parlance, rights are what a human has a legal claim over. From the word right, human rights evolved. Human rights are moral principles or norms that describe the way certain standards of human behavior are regularly practiced. Human rights are inherent to all human beings, regardless of race, sex, nationality, ethnicity, language, religion or any other status³. So human rights are the basic rights and freedoms that belong to every person in the world from birth until death. They apply regardless of where you are from, what you have or how you choose to live your life. They are rights inherent in human nature, the intrinsic worth of human beings and they have a universal expression in a number of universal or international instruments⁴.

Civilized nations of the world have imbibed the principle of human rights and have imbibed them in their constitutions. Nigeria as a member of the United Nations Organization and as a civilized State equally entrenched the provisions of human rights in its Constitution in chapter four⁵.

These rights are the Right to life, right to dignity of human persons, right to personal liberty, right to fair hearing, right to private and family life, right to freedom of thought, conscience and religion, right to peaceful assembly and association, right to freedom of movement and right to freedom from discrimination. Others are the right to acquire and own immoveable property anywhere in Nigeria and right to compensation on compulsory acquisition of property by government. These are rights referred to as civil and political rights⁶.

This paper is focusing on the right of movement and residence. For clarity sake, we shall first consider the rights to freedom of movement and its

---

¹ Oxford Advance Learner's Dictionary 8th edition 2010

² Ibid

³ Yinka Olomajobi, Human Rights and Civil Liberties in Nigeria (Princeton Publishers 2016); Okpara Okpara, Human Rights Law and Practice in Nigeria (Chenglo Ltd 2006)

⁴ E. J. Uko, Family Law and Human Rights in Africa: A Comparative Perspective (Livingo Company 2006)

⁵ Sections 33-44 CFRN 1999

⁶ Sections 33 -44 CFRN 1999

limitations before we shall later consider the right to residence and its limitation in Nigeria.

BACKGROUND

It is necessary to discuss this issue here because of some erroneous belief of the Fulani herdsmen and others that they have unrestricted, unlimited and absolute right of movement with their cattle throughout the length and breadth of Nigeria¹. This assertion of the Fulani herdsman that they can graze anywhere in Nigeria as citizens of Nigeria is wrong if they did not consider the fact that every land in Nigeria belongs to either a Community, Family, Individual, Local Government, State Government, Federal Government or a Company². If this proposition is correct, then it follows that the Fulani herdsmen needs permission, consent and authorization of owners of lands before traversing the land, or grazing on the land. There is no ownerless or vacant land in Nigeria and the common law doctrine of bona vacantia is not operative in Nigeria.

It is common knowledge in Nigeria that Fulani herdsmen are nomadic Fulani that move with their animals from place to place. They are also referred to as pastoral Fulani, this pastoral or nomadic nature of Fulani herdsmen has pitched the herdsmen against land owners, farmers and other land users because of their indiscriminate trespass to lands of another without permission or authorization³. The trespass per se is not the major problem here but the damages done to farm land, farm crops and farmers' lives and houses destroyed in the process, especially when land owners resist encroachment⁴.

Some Fulani leaders had earlier defended these violent herdsmen by claiming that they are not Nigerians and that they are foreign criminal elements that invaded Nigeria through our porous borders⁵. The proposal for Rural Grazing Area (RUGA) and National Livestock Transformation Plan (NLTP) has destroyed the argument that they are foreigners. Nigeria government cannot be planning RUGA or NLTP for illegal immigrants. While some other Fulani leaders are giving tacit approval to the activities of the herdsmen by their statements⁶. The leaders of the southwest¹ and southeast² condemned the

¹ 'No one can stop us from grazing in the South- Fulani herdsmen' <<https://punchng.com/no-one-can-stop-us-from-grazing-in-the-south-fulani-herdsmen/>> Accessed 10/01/20

² Niki Tobi, Cases and materials on Nigerian Land Law (Mabrochi Books 1992); B. O. Nwabueze, Nigerian Land Law (Nwanife Ltd 1974)

³ Afenife 'Killer herdsmen must leave South West now or face hostility' <<https://www.pmnewsnigeria.com>> Accessed 10/01/20

⁴ Uzualu J.E 'Fulani herdsmen as Terrorist in Disguise' [2019] (2) (2) Edo University Law Journal 40

⁵ Sultan 'Herdsmen carrying gun, not Nigerians' <<https://punchng.com>> accessed 11/01/20

⁶ Sultan 'These people are criminals, not Fulani herdsmen' <<https://pulse.ng/religion>>benue>Accessed 11/01/20; Ango Abdullahi 'Nobody can intimidate

activities of the herdsmen as a threat to national security³. The spiritual leaders are not left out in the condemnation of the violence⁴.

RIGHT TO FREEDOM OF MOVEMENT

The Constitution provides thus:

“Every citizen of Nigeria is entitled to move freely throughout Nigeria and to reside in any part thereof, and no citizen of Nigeria shall be expelled from Nigeria or refused entry thereto or exit therefrom”⁵.

The Constitution went further to list the restrictions on the right as follows:

Nothing in subsection (1) of this section shall invalidate any law that is reasonably justifiable in a democratic society:

a. Imposing restrictions on the residence or movement of any person who has committed or is reasonably suspected to have committed a criminal offence in order to prevent him from leaving Nigeria; or

b. Providing for the removal of any person from Nigeria to any other country:-

To be tried outside Nigeria for any criminal offence, or

To undergo imprisonment outside Nigeria in execution of the sentence of a court of law in respect of a criminal offence of which he has been found guilty;

Provided that there is reciprocal agreement between Nigeria and such other country in relation to such matter⁶.

Every Nigerian citizen is entitled to move freely throughout Nigeria and to reside in any part. Therefore, no citizen can be refused entry into or exit from Nigeria nor expelled from Nigeria. Attached to the right of exit, however, is the fact that in order to enter another country, a person must have a passport and therefore once one's passport is seized, one is deprived of the right of exit. The question must, therefore, arise as to whether the seizure of a citizen's passport violates the right to freedom of movement. In *Shugaba v. Minister for Internal Affairs*⁷ the plaintiff had been deported to Chad by the Federal Government on

---

Fulani' <<https://tribuneonline.com>> Accessed 11/10/20

¹ Obasanjo 'we must put an end to killing' <sahara-reporters.com> Accessed 07/01/20

² Afenifere 'Killer herdsmen must leave South West now or face hostility' <<https://www.pmnnewsnigeria.com>> Accessed 10/01/20

³ MASSOB 'Bokoharam/Fulani herdsmen want war' <<https://www.independent.ng>> Accessed 07/01/20

⁴ Catholic Bishops in Nigeria condemn herders/farmers clashes, 'can the church in Nigeria stop the violence between herders and farmers?' published May 29 2018 <www.americanmagazine.org> Accessed 8 October 2021

⁵ Section 41 (1) CFRN 1999

⁶ Section 41 (2) (a) and (b) CFRN 1999

⁷ *Shugaba 'v' Minister for Internal Affairs* (1982) 3 NCLR 915

the ground that he was not a Nigerian citizen. The High Court held that he was a Nigerian and that the deportation order was a violation of his freedom of movement. In the course of the trial, his passport had been seized and on application for its release, the court held that the seizure of his passport would affect his freedom of exit from the country and therefore constitutes a violation of the right to free movement. See also *Gani Fawehimi v. Federal Military Government*¹; *Chief of Sobo Sowemimo v. Federal Military Government*²; *Chief G. O. K. Ajayi v. Federal Military Government*³.

In *Adewole v. Alhaji Jakande & Ors.*⁴ The Court went even further by holding that a circular of Lagos State Government seeking to abolish private primary schools constitutes an infringement of the right to freedom of movement of the pupils.

It is instructive to state that the right to freedom of movement is not absolute. The Constitution itself gave conditions when the right can be restricted by the State⁵. In addition to these restrictions by the State, the Common Law even though not stated in the Constitution also has some restrictions on the right to movement of a citizen. These restrictions under the Common Law are: the law of trespass to person or land, the law of nuisance, mischief and the law of negligence. Criminal Law also has some restrictions against the right to freedom of movement in Nigeria⁶. We shall consider them in turn.

COMMON LAW RESTRICTIONS OF RIGHT TO MOVEMENT THE LAW OF TORT

An owner of a cattle or animal can be liable in tort to a third party who is injured personally or his property is injuriously affected in the course of animal husbandry.

Tort has been described as “the breach of a duty primarily fixed by law where the duty is one towards person generally and its breach is redressible by an action for damages”⁷ The duty of care here has to be duty laid down by law and not one based on contract or agreement of parties. This clearly differentiates tort from contract. Breaches of duty will be visited by the award of damages so as to distinguish the action from criminal wrongs. However, it must be stressed at the onset that, an action can constitute both tort and a criminal wrong and victim may initiate judicial process in the two ways. An action for tort can go

¹ *Gani Fawehimi v. Federal Military Government* (2000) 6 NWLR (Pt 600) 228

² *Chief of Sobo Sowemimo v. Federal Military Government* (2001) 12 NWLR (Pt 682) 509

³ *Chief G. O. K. Ajayi v. Federal Military Government* (2000) 12 NWLR (Pt 622) 540

⁴ *Adewole v. Alhaji Jakande & Ors.* (1981) 1 NLR 262

⁵ Section 41 (2) (a) and (b) CFRN 1999

⁶ The Law of Tort has many restrictions like trespass to land, negligence and nuisance.

⁷ E. A. Adesina, *Learning Law Basics* (Best Century print 2006)

on concurrently with criminal action in court¹.

The available civil remedies in favor of victim/animal injury, harm or loss are trespass to land, negligence, damages to property, and liability for animals.

TRESPASS

An animal may commit trespass to the land of another person when it enters the land of that person without his permission or remains upon such land by placing things on the land. Trespass is interference with the ownership and possession rights of the owner of the land or the possessory right of the person who is a lawful possession². Trespass is actionable per se, that is trespass is a specie of tort that is actionable in court without proof of damage to the land or anything on the land by the trespasser.

A cattle rearer has a duty not to enter any land without the permission of the land owner or the person in lawful possession of the land. This tort protects possessory right and ownership rights if the person in possession is equally the owner of the land. Since he owns the land, he owns whatever is attached to the land, the tort protects food and economic crops on the land, thus any cattle that strays to the land and consumed economic or food crop on the land is liable to pay damages to the owner of the land³.

NEGLIGENCE

The tort of negligence means the breach of legal duty to take care which results in damage undesired by the defendant to the plaintiff⁴. To prove negligence, one has to prove that a duty of care exist and it is owed by the defendant to the plaintiff, and that there is a breach of that duty by the defendant and damages resulted from that breach to the plaintiff. A cattle owner or rearer has a duty of care to ensure that while grazing freely, it does not do damage to people's farm crops and while he does, he must be held accountable to the damages in monetary compensation that is commensurate to the damage done.

Damage to property or mischief. This damage can be willful damage or negligent damage as a result of entry of the property of the plaintiff. It can be an invasion of water pond, invasion of farmland and destruction of any property placed on the land⁵.

Liability for animals. There are two separate torts that can be committed by cattle under this head. One is cattle trespass while the other is liability for

---

¹ Ese Melami, Law of Torts (Princeton Publishing Co 2013)

² Kodilinye & Aluko, Nigerian Law of Torts (Spectrum Books Ltd. 2010)

³ Ibid

⁴ Ibid

⁵ Ibid

dangerous animals (scienter action). The essence of cattle trespass is captured thus: "If I am the owner of an animal, I am bound to take care that it does not stray on to the land of my neighbor and I am liable for any trespass it may commit and for the ordinary consequences of that trespass: whether or not the escape of the animal is due to my negligence is altogether immaterial."¹

The following principles have been established by the cases:-

–Cattle includes cow, bulls, horses, mules, goats and pigs.

–No liability where cattle are being led along the high way and escaped to the adjacent land but if the escape is due to carelessness of the rearer, there will be liability.

–Only person having interest in the land trespassed upon can sue.

–Damages are recoverable not only for harm done to the plaintiff's land and crops but to any property or chattel on the land that was damaged by the act of trespass. However there are defences that the defendant can raise, if successfully pleaded he may be exonerated or his liability mitigated.

Liability for dangerous animal arises where a person who keeps dangerous animals causes damage to another person. Dangerous animals are dogs, lions, elephants, leopards, tigers and gorillas².

RESTRICTION OF RIGHT TO FREEDOM OF MOVEMENT BY CRIMINAL LAW IN NIGERIA

CRIMINAL NEGLIGENCE

The Penal Code Law operative in the Northern part of Nigeria provides that:

*"anyone that is negligent in management of his property but causes harm and injury to person or property of any person shall be guilty of an offence and liable on conviction to six months imprisonment"*³.

The law went further to provide that:

*"whoever knowingly or negligently omits to control any animal in his possession sufficiently to guard against any probable danger to human life or any probable danger or grievous hurt from such animal shall be punished with imprisonment for a term which may extend to six months or with fine which may extend to twenty pounds or with both"*⁴.

A cattle rearer can also commit the offence of public nuisance as they always cross the cattle from one side of the highway to another side⁵. For public nuisance, it is the Attorney General of the State where the nuisance occur that

---

¹ Ibid

² Ibid

³ S 196 of Penal Code Law Cap 89 Laws of Northern Nigeria 1963

⁴ S 197(ibid)

⁵ S 198(ibid)

can prosecute the culprit except a fiat is obtained by a private prosecutor from the Attorney-General¹.

MISCHIEF

The Penal Code Law further provides that:

“Whoever with the intent to cause or knowing that he is likely to cause wrongful loss or damage to the public or to any person causes the destruction of any property or any change in property or in the situation thereof as destroys or diminishes its value or utility or affects it injuriously commits mischief”².

From the above provision, it is not essential to the offence that the offender should intend to cause loss or damage to the owner of the property injured or destroyed. It is sufficient if he intends to cause or knows that he is likely to cause wrongful loss or damages to any person by injuring any property whether it belongs to that person or not.

Mischief may be committed by an act affecting property belonging to the person who commits the act or to that person and other jointly³. The punishment for this offence is two years imprisonment⁴. The use of Criminal Force and assault on owners of land or occupiers of land by herdsmen and vice versa is also proscribed in section 262-270 of the Penal Code. While kidnapping and abduction are proscribed in Sections 271-274. The only disservice that the Governors of Northern States have done to Nigeria is their inability to arrest and prosecute any Fulani herdsman under this law.

The Penal Code makes provision for monetary compensation of victims of any offence under the Code in Section 78. If the Governors have been up and doing under this law there wouldn't have been any need for any Anti Open grazing Law in Benue and Taraba States.

TRESPASS TO LAND

Another area of Criminal Code that can avail an owner of land is provision on defence of premises against trespassers which provides as follows:-

“It is lawful for a person who is in peaceable possession of any land, structure, vessel or place or who is entitled to the control or management of any land, structure, vessel or place and for any person acting by his authority to use such force as is reasonably necessary in order to prevent any person from wrongfully entering upon such land structure, vessel or place or in order to remove therefrom a person who wrongfully remains therein, provided that he

---

¹ S 1 of Federal High ways (Prohibition of Livestock and Hand Carts) Regulations made pursuant to Section 27 of Federal Highways Act Cap F13 LFN 2004.

² S 326 PCL

³ S.S. Richardson, Notes on Penal Code Law (Gasikiya Publisher 1972)

⁴ S 327 of Penal Code Law Cap 89 Laws of Northern Nigeria 1963

*does not do harm to such person.*¹ ”

The problem with this provision of the law is the tendency to allow or encourage self-help which may lead to breakdown of law and order. Because to prevent a herdsman from entering the land with his about 100 cows may be an impossible task and to remove them from the land will also be difficult if not impracticable. It is the fallout of preventing or removing from farmland that led to the killing, maiming, arson, bush burning, and violence of great magnitude.

Again the Criminal Code Act went further to provide that:

*“When a person is in peaceable possession of any land, structure or vessel, with a claim of right, it is lawful for him and for him and for any person acting by his authority, to use such force as is reasonably necessary in order to defend his possession, even against a person who is entitled by law to possession of the property, provided that he does not do harm to such person.”*²

This section of the law is promoting self-help which may turn out to be dangerous or lead to a breakdown of law and order.

NUISANCE

The provision of common nuisance can also be invoked against cattle rearer who crosses their herds of cattle on the highway in such a way as to disturb the public use of the highway. So any person who prevents the public from having access to any part of a highway by an excessive and unreasonable temporary use thereof, or by so dealing with the land in the immediate neighborhood of the highway as to prevent the public from using and enjoying it securely³ or does any act not warranted by law or omits to discharge any legal duty, which act or omission obstructs or causes inconvenience or damage to the public in the exercise of rights common to the public is guilty of a misdemeanor and is liable to imprisonment for two years⁴.

The law of nuisance, especially criminal nuisance is also available against cattle rearers who caused public nuisance on the highway. It is only the Attorney General of the state where it occurred or of the federation that can prosecute the culprit. The public can only lay complaints to the Police or the office of the Attorney-General. The punishment provided by this section seems to be adequate to deter cattle rearers.

THE RIGHT TO RESIDENCE IN NIGERIA

The Constitution of the Federal Republic of Nigeria provide that every citizen is entitled to move freely throughout Nigeria and reside in any part

¹ Section (ibid)

² Section (ibid)

³ Section 234 (b) CFRN 1999

⁴ Section 234 (f) CFRN 1999

thereof and no citizen of Nigeria shall be expelled from Nigeria or refused entry thereto or exit therefrom¹. The right to residence is also restricted by the following provisions of the Constitution.

Nothing in subsection (1) of this section shall invalidate any law that is reasonably justifiable in a democratic society.

a. Imposing restrictions on the residence or movement of any person who has committed a criminal offence in order to prevent him from leaving Nigeria; or.

b. Providing for the removal of any person from Nigeria to any other country

I. To be tried outside Nigeria for any criminal offence; or

II. To undergo imprisonment outside Nigeria in execution of the sentence of a court of law in respect of a criminal offence of what he has been found guilty provided there is a reciprocal agreement between Nigeria and such other country in relation to such matter.

Thus by this constitutional provisions, every Nigerian citizen is entitled to move freely throughout Nigeria and to reside in any part, it went further to say that no citizen can be refused entry into or exit from Nigeria nor expelled from Nigeria especially any citizen to Nigeria of birth. Attached to his right to exit however, is the fact that in order to enter another country, a person must have an international passport and therefore once a person passport is seized by the government that person is deprived of this right of exit².

Without doubt this provision of the Constitution has adequately guaranteed the right of any Nigeria to move freely within Nigeria and the right to reside in any part of the federation irrespective of state of origin or birth. When this constitution provides for right to peaceful assembly and association,³ right to freedom from discrimination, and right to own movable and immovable property by citizens of Nigeria irrespective of where they reside, the constitution has tried all it could to promote national integration. On electoral matters, the right to contest for any elective position in Nigeria is based on residence in an area or state and not origin or indigeneity. These provisions in the constitution can only be meaningful if our elites and political actors change their attitude and orientation to national issues and think more as a Nigerian than as a Yoruba, Hausa, and Ibo or from Northeast, North central, North west, South south, South east or South west. Tribalism, ethnicity, geo-political Zonal cleavage are the divisive factors in Nigeria, Nigerians are more loyal to their tribes, States, Geo-political zones than the nation as an entity⁴.

---

¹ *Agbakoba 'v' The director, State Security Services* (1994) 6 NWLR (Pt. 351) 475

² *Agbakoba 'v' The director, State Security Services* (1994) 6 NWLR (Pt. 351) 475

³ Section 40 CFRN 1999

⁴ Goerge Crothers American History, (Holt Rinchart and Winston Inc. 1964), Rossey R. B,

Any resident of any State, town or community in Nigeria who has assimilated himself unto the way of life of his host community should not have any disability whatsoever. He should be entitled to what the indigenes are entitled to since we have only one citizenship which is the citizenship of Nigeria as a sovereign state and not citizenship of our various components states in Nigeria. We do not have citizenship of our village, town or city but Nigeria citizenship. Citizenship refers to membership in a state and not a lesser political unit which does not have sovereignty. A citizen is a member of a sovereign state, thus citizenship is synonymous with nationality. The only difference being that citizenship is used internally while nationality is used externally or in international law.

Does a Nigerian living outside his state or ethnic homeland need to naturalize or culturize? This situation arose in *Olowu v. Olowu*,¹ the issue before the court was the personal law of the deceased. What was his personal law? He was born a Yoruba man of Ijesha extraction but lived in Benin where he married Benin women. During his lifetime he applied to the Oba of Benin to be naturalized as a Bini, that is to be conferred with Bini status under Benin native law and custom. The Oba of Benin gave his assent to his request and the deceased became a Benin subject. The court held in that case that the deceased had voluntarily extinguished his Yoruba cultural heritage for Benin by naturalization and by so doing his personal law is Benin native law and custom. The supreme court in the same case expressed the view that change of status under native law and custom could not be naturalization but culturalization which may take place by assimilation or by choice and have the resultant effect of change of personal law.

These situations should not have arisen if we have a definition of citizen that reflects the plurality of Nigeria state. In 21st century Nigeria, citizenship should be defined to accommodate our pluralism, heterogeneity and ethnicity. Change of personal law do not have to be effected by such complex procedure but residence or domicile and the way and manner a person lives his life, should be sufficient evidence of his personal law.

CITIZENS RESIDENCY RIGHT BILL 2004

In response to the problem of citizenship, indigeneship and settlers right in Nigeria, the National Assembly promoted a bill called Citizens Residency Right Bill 2004. This bill was sponsored by the deputy senate president (Senator Ibrahim Nasir Mantu) along with five others. This bill seeks to provide for residency rights for every citizen of the Federal Republic of Nigeria who has lived or resided consecutively and paid taxes to the relevant local

---

American Government (Little Field Adams and Co. 1975)

¹ *Olowu 'v' Olowu* (1985) 12 Sec. 84.

government of the area where such person has lived or resided for a period of not less than five consecutive years and for any child of such person who is less than 18 years of age and who has lived with such citizen for the same period of time and for other related purposes¹.

The bill further provides that no Nigerian citizen shall suffer from any discrimination on the ground of place of origin, sex, religion, status, ethnic or linguistic association or ties and the bill seeks to abolish settler/indigene status hitherto attached to Nigerians residing in various part of the country².

According to Chief U. M. Enwerre³ the provisions of this bill if passed into law will to a great extent reduce the many suffering of Nigerians who on a daily basis suffer some forms of discrimination or the other. He contended that there are cases of refusal to grant Nigerians land for settlement because of their state or tribe of birth and others because of their religious affiliations. In Northern Nigeria there are specific instructions by Emirs and district hands that their subjects should not sell or lease land to churches or to any person or group for purposes of building churches.

However, he condemned some provisions in the bill that tends to promote discrimination between the settlers and indigenes in relation to what the bill called traditional right.

The bill inserted a clause or section which provides that this right, as provided under the Act shall not include the traditional rights of the host community, especially the right to traditional heritage and practices.

The purpose and meaning of this provision seem to contradict the intendment of the Bill itself. If what the Bill seems to achieve is national integration and harmonious living of Nigerians then there should be no limitation or no go area in terms of assimilation and full integration. Assimilation and integration should include, religions, social, cultural, traditional and educational. It should also include the right to traditional chieftaincy titles where a person is found to be worthy in terms of credibility and integrity.

A critical look at this Bill shows that except for the offending section, the provision is a replica of sections 40, 41, and 42 of the 1999 Constitution. These sections of the constitution are adequate on residency rights in Nigeria. We only need to claim these rights through due process whenever any Nigerian is denied the right. Discrimination on any ground in Nigeria is prohibited by the constitution. Therefore, the citizens' Residency Bill 2004 is unnecessary in Nigeria.

---

¹ Preamble to Citizen Residency Rights Bills 2004

² S 3 of the Bill

³ Enwerre U. M. Citizens' Residency Rights Bill 2004: An Appraisal, *Isiba Law and Legislative Magazine* Vol. vii No. 14 Part 17 2005 p. 8

CITIZENSHIP AND THE RIGHT TO MOVEMENT AND RESIDENCE

A citizen is a member of a political community. By virtue of that membership, he possesses certain privileges and carries certain obligations. Ordinarily, the term citizen refers to membership in a state and not a lesser political unit which does not have sovereignty. A citizen in summary, is a member of a sovereign state. Thus citizenship and nationality is synonymous¹.

The significance of citizenship will be appreciated when considered with that of an alien. An alien may be defined as a person either visiting or living in a state, who is a citizen of some other country or citizen of no country at all. (a stateless person, who owes no allegiance to any state)².

An alien must keep the government informed of what he is doing to earn a living or his address. In peace time, the status of an alien is not much different from that of a citizen but he cannot vote, hold public office, become a justice of peace (juror in European countries) he may be excluded from practicing a profession which he is licensed e.g. some foreign legal practitioners are not licensed to practice law in Nigeria while in some other states an alien may not become a physician. In some other states the right of an alien to own real estate may be restricted but he pays taxes just like a citizen. He must obey the laws of the State³. The civil liberties of the Bill of Rights are available to the alien equally with citizens. He may enter suit in court on a plane of equality with citizens. In wartime, the status of an alien from a friendly country is not changed. But the status of an alien from a country that is in war or in alliance with the enemy of the host country is an alien enemy. Such alien enemy has his rights restricted, he may be arrested, investigated and interned for the duration of the war. The property of an alien enemy may be seized while he may be deported to his home country.⁴ The Fulani herdsmen that came into Nigeria from neighboring countries of Niger, Chad, Mali, Cameroon etc. to perpetrate violence against farmers and other Nigerians are criminals who should face the due process of law in Nigeria. They could be deported, extradited or jailed. Those who came into Nigeria without documentation should be apprehended and deported. The right to residence means that the resident has a place to stay as a tenant and he has his rent to pay. If he has enough money, he can buy land and build his house or buy a house to stay. He cannot be a usurper of Landlord's right and he cannot be a trespasser of land or house of another.

---

¹ Michael Akehurst, *A Modern Introduction to International Law* (George Allen & Unwin Ltd 1978)

² U. O. Umozorike, *Introduction to International Law* (Spectrum Books Series 2007)

³ R. M. M. Wall *International Law Journal* (Sweet & Maxwell 2005)

⁴ M. N. Shaw, *International Law* (8th edn Cambridge University Press 2016)

INTERNATIONAL LAW ON RIGHT TO FREEDOM OF MOVEMENT & RESIDENCE

Freedom of movement of citizens within his country is recognized in international law. There is a provision that every citizen has the right to freedom of movement and residence within the borders of each state in the Universal Declaration of Human Rights¹. While the International Covenant on Civil and Political Rights also provide that everyone lawfully within the territory of a state shall, within the territory have the right to liberty of movement and freedom to choose his residence².

The African Charter on Human and People's Right is more specific on legal limitation to the right to freedom of movement by providing that every individual shall have the right to freedom of movement and residence within the borders of a state provided he abides by the law³. International law provision recognizes the presence of municipal law that restricts movement of citizens such as those provided by the Constitution, the law of Tort and Criminal law. The caveat in this provision is that the right to movement and residence is subject to abiding by the law of the place of residence. It must be pointed out here that the concept of Fulani as global or African citizen as espoused by Mallam Bala Mohammed is a fallacy. Every Fulani man or woman belongs to a country or is a citizen of a country.⁴

RECOMMENDATION AND CONCLUSION

We have shown in this paper that the Constitution of Nigeria guarantees the freedom of movement of Nigerians within and outside Nigeria and that Nigerian citizens have the right to reside in any part of Nigeria. It means therefore that the right to freedom of movement and residence is not absolute, the rights are subject to the restrictions imposed by the Constitution and other laws of Nigeria.

Therefore, it is not the law for any Nigerian or the Fulani herdsmen to claim that they have unrestricted right to traverse or graze openly anywhere in Nigeria. The Fulani herdsmen whether Nigerian or foreigner are subject to the law of Nigeria and the State wherein they reside or move to from time to time to graze. For example, the Northern Nigeria that consists of 19 States has Penal Code Law applicable in all the 19 States. The Penal Code Law forbids open grazing in Sections 196-198 and section 1 of the Federal Highways (Prohibition of Livestock and Handcarts) Regulation also prohibits cattle from

---

¹ Article 12 (1) of Universal Declaration of Human Rights 1948

² Article 12 (1) of the International Covenant on Civil and Political Right 1966

³ Article 12 (1) of the African Charter on Human and Peoples Rights 1981

⁴ Nigeria: Bauchi governor on the 'stateless' of Fulani. Nigeria Tribune published 26 September 2019 <<http://citizenshiprightsafrika.org>> Accessed 8 October 2021

crossing highways. It has been observed however that there is a major impediment to the enforcement of these laws, the law enforcement agencies are all federal agencies and are controlled directly by the Federal Government and not under the direct control of the State governments. The Northern Leaders who are giving tacit approval to the activities of these herdsmen should desist from their inflammatory and provocative statements. The Federal government should realize that it is its duty to ensure peace, orderliness and good government across Nigeria and this can only be achieved in a secured atmosphere.

IMPLICAȚIILE FENOMENULUI MIGRAȚIEI ASUPRA COEZIUNII SOCIALE

IMPLICATIONS OF THE MIGRATION PHENOMENON ON SOCIAL COHESION

DOI: 10.5281/zenodo.6045251

Ina FILIPOV

Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul

E-mail: inafilipov@gmail.com

ORCID iD: 0000-0002-8524-6784

Rezumat. *Articolul respectiv vizează abordarea fenomenului migrației și coeziunii sociale într-un cadru comun de analiză pentru înțelegerea legăturii dintre cele două concepte. Se are în vedere faptul că în procesele schimbărilor sociale mai ample, migrația și coeziunea socială nu se exclud, ci se condiționează reciproc. Această ne determină să analizăm migrația ca parte intrinsecă a factorilor coeziunii sociale. Astfel, susținem ideea că dezvoltarea coeziunii sociale trebuie raportată la efectele și contextele migrației.*

Cuvinte cheie: *migrație, coeziune socială, integrare, incluziune socială, apartenență*

Abstract. *This article aims to address the phenomenon of migration and social cohesion in a general framework of analysis in order to understand the connection between the two concepts. It is borne in mind that in the processes of broader social change, migration and social cohesion are not excluded, but mutually conditioned. This brings us to the analysis of migration as an integral part of the factors of social cohesion. Thus, we support the idea that the development of social cohesion should be linked to the consequences and context of migration.*

Key words: *migration, social cohesion, integration, social inclusion, membership*

Introducere

Fenomenul migrației alături de alte procese și fenomene sociale rămâne una din cele mai impotante provocări cu care se confruntă societățile moderne. Impactul cumulativ al efectelor migrației asupra economiilor și societăților are rolul, fie de a le echilibra, fie de a le dezechilibra. Aceste modificări, care este capabilă să le aducă migrația asupra situației sociale pot să se extindă și asupra coeziunii sociale. Despre asta vorbește amploarea și tendința fluxurilor migraționale ca răspuns la sărăcie, inegalități sociale, inegalități economice, etc.

Altfel spus, migrația poate fi generată de circumstanțele unei coeziuni scăzute care creează premise pentru intenția de a emigra, fie, circumstanțele

unei coeziuni puternice poate să atragă emigranții în comunitățile respective.

Prin urmare, coeziunea socială este un concept adesea folosit în legătură cu impactul imigrației asupra societăților, dar este rareori definit în acest context. În general, coeziunea socială poate fi descrisă ca o calitate a unei comunități naționale care poate fi amenințată din cauza diviziunii dintre grupurile de clasă, religioase, lingvistice, culturale sau etnice. Nu poate exista nicio îndoială că imigrația a dus la o diversificare semnificativă a societăților europene și a condus la noi linii de demarcație, în ceea ce privește excluziunea socială și diversitatea culturală, etnică și religioasă. (Raportul Comisiei Europene, 2005, p.70)

În cele din urmă, ne propunem abordarea fenomenului migrației și coeziunii sociale într-un cadru comun de analiză pentru înțelegerea legăturii dintre cele două concepte. Se are în vedere faptul că în procesele schimbărilor sociale mai ample, migrația și coeziunea socială nu se exclud, ci se condiționează reciproc. Această ne determină să analizăm migrația ca parte intrinsecă a factorilor coeziunii sociale. Astfel, susținem ideea că dezvoltarea coeziunii sociale trebuie raportată la efectele și contextele migrației.

Metodologia cercetării

Metodele care au facilitat cercetarea influenței fenomenului migrației asupra coeziunii sociale au fost: documentarea științifică, metoda generalizării teoretice, metoda analizei și sintezei, interpretarea, compararea, sistematizarea, formularea de concluzii și recomandări.

Corelarea abordărilor problematicei respective au evidențiat pe de o parte o dimensiune socială a influenței migrației asupra coeziunii sociale manifestată prin consecințele sociale ale migrației, precum și prin comportamentele sau atitudinile față de imigranți. Iar pe de altă parte s-a conturat o dimensiune politică având în vedere actorii implicați în procesele respective și politicile ce vizează gestiunea migrației, dezvoltarea coeziunii sociale, integrarea socială, incluziunea, etc.

Rezultate

Deși condițiile locale de trai s-au îmbunătățit semnificativ în ultimii ani, aspirațiile generale de viață ale oamenilor nu au încetat să crească, cum nu au încetat să crească aspirațiile de migrație. Astfel, percepută sau asociată cu „bogația”, migrația contribuie la creșterea rapidă a aspirațiilor materiale și la schimbarea socială a oamenilor care trăiesc în zone mai puțin favorabile. În special, migrația internațională a devenit atât de puternic asociată cu succesul material și social, încât mulți tineri au devenit practic obsedați să plece. Această „cultură a migrației” a contribuit, de asemenea, la schimbarea rapidă a ideilor despre „viața bună” și la o nemulțumire tot mai mare față de stilurile de viață

tradiționale, agrare. Așadar, aspirațiile și capacitățile tot mai mari de a migra au inspirat și au permis unui număr tot mai mare de oameni să părăsească regiunea în ciuda, sau mai degrabă paradoxal din cauza, îmbunătățirilor semnificative ale standardelor de viață, veniturilor și educației locale (Hein de Haas, 2021, p. 17)

Evident că astfel migrația oamenilor are consecințe asupra comunităților în care ajung. Respectiv, suntem de acord cu faptul că trăim într-o lume care se confruntă cu populații în creștere (adesea cu un număr tot mai mare de oameni din clasa de mijloc, care au șanse mai mari să se mute), dar și an altă unde semnaleză populații în descreștere. Astfel, se va aștepta din ce în ce mai mult ca guvernele să se confrunte cu aceste consecințe și să facă față acestor provocări.

În acest context, apreciem abordarea mai degrabă inductivă decât deductivă a problemei modului în care migrația afectează, pe lângă altele, coeziunea socială. Sintetizând studiile de rigoare au fost subliniate trei domenii pe care cercetătorii s-au concentrat. Aceste trei domenii se rezumă la trei întrebări fundamentale (Will Somerville, 2016, p.27):

1. *Cine suntem?* La această întrebare este subliniată importanța coeziunii și integrării sociale pentru identitatea țării. În parte, politicile și măsurile de integrare pot fi implementate pentru a răspunde diluării percepute a identităților naționale distincte.

2. *Sunt ei ca noi și pot deveni „noi”?* Multe cercetări se referă la rezultatele imigranților înșiși – dacă anumite grupuri etnice au locuri de muncă, ce nivel de educație ating, dacă comit infracțiuni la anumite niveluri și așa mai departe. De obicei, dezbaterile sunt legate de măsuri empirice care reflectă cât de bine se descurcă imigranții (sau copiii imigranților) în comparație cu media societății.

3. *Putem trăi împreună?* Prin această întrebare se încearcă a se determina modul în care oamenii se „înțeleg” modul în care comunitățile interacționează.

Refectând asupra acestor întrebări considerăm că se evidențiază o serie de idei fundamentale care complică și nuanțează evaluările integrării și coeziunii în legătură cu imigrația. În primul rând, întrebările nu fac distincție între procese și scopuri (Alba și Nee, 2003). Integrarea și coeziunea socială le vizează pe ambele.

Pentru început, integrarea și coeziunea socială sunt produsul interacțiunilor continue dintre imigranți și comunități - un proces dinamic și continuu de schimbare în care imigranții și comunitățile se adaptează unul la altul. Dar o societate integrată și comunități coezive sunt, de asemenea, considerate ca un punct final, atins atunci când indivizii din societatea respectivă se percep doar minim pe ei înșiși și pe alții în termeni rasiali sau etnici, când aceste atribute au un impact redus asupra oportunităților și șanselor

de viață și/sau când preocupările vieții din cartiere nu includ probleme legate de imigranți.

În al doilea rând, întrebările despre integrare și coeziune se referă atât la diferențele dintre oameni (Sunt ei ca noi? Ar putea fi mai mult ca noi?) și loc (Putem trăi împreună?). Integrarea ca teorie se referă la oameni, la identificarea și măsurarea diferențelor etnice, rasiale și religioase, a modului în care societatea este structurată în jurul unor astfel de diferențe și a modului în care relațiile sociale evoluează de-a lungul timpului pentru a întârzi sau a dilua efectele unor astfel de diferențe. Integrarea ca idee presupune o diluare a diferențelor – cu rezultatul că, de exemplu, dezavantajele educaționale și de angajare se îngustează sau dispar în timp. Acestea pot fi de obicei specificate și măsurate, astfel încât să putem spune cu încredere cât de departe rămân sau au fost erodate decalajele. Coeziunea, în schimb, se referă în general la loc (adică cartier sau comunitatea locală, într-o formulare oarecum diferită) pentru că nu există tendința de a numi o persoană „închegată”. (Saggar, Shamit, Somerville, Will, Ford, Rob & Sobolewska, Maria 2012)

În aceeași ordine de idei, Castles (1998, 247-250) susține că, în examinarea încorporării migranților, este necesar să se ia în considerare nu numai politicile guvernamentale, ci și:

- o serie de procese sociale, cum ar fi încorporarea în structurile sociale, economice și politice;
- gradul și natura participării migranților în instituțiile societale;
- apariția diferitelor forme de inegalitate.

El a identificat patru posibile abordări ale încorporării migranților:

1) Asimilare - „... încorporarea migranților în societate printr-un proces unilateral de adaptare în care se așteaptă ca migranții să renunțe la caracteristicile lingvistice, culturale și sociale distincte și să devină indistingibili de majoritatea populație.”

2) Integrarea care „... se referă la un proces de acomodare reciprocă care implică imigranți și populația majoritară”. Se așteaptă ca imigranții să înceteze în timp să mai fie distincți în cultură și comportament, dar există și o anumită adaptare din partea societății gazdă.

3) Excluderea – în cazul în care imigranții sunt încorporați legal și/sau informal în anumite zone ale societății (în special pe piața muncii), dar nu în altele, cum ar fi sistemul de bunăstare, participarea politică și cetățenia.

4) Multiculturalismul – deși acesta a luat forme diferite în diferite societăți, se referă la dezvoltarea populațiilor de imigranți în comunități etnice care rămân distincte de populația majoritară în ceea ce privește limbă, cultură, comportament social etc.

Prin urmare, considerăm că potențialul pe care îl aduce migrația internațională se îmbină din ce în ce mai mult cu contradicții serioase privind

integrarea migranților în societatea gazdă, stabilitatea socială, identitatea etnică și culturală etc. Uneori, consecințele sociale și economice ale migrației devin un instrument al luptei politice, un mijloc de a amplifica tensiunile sociale în societate. De aceea, acum, mai mult ca niciodată, este nevoie de o evaluare sobră, profundă, obiectivă a proceselor de migrație care au loc în lume și în țări individuale, pe care oamenii de știință specializați în acest domeniu o pot oferi.

Sub influența proceselor de migrație cresc riscurile de erodare a identității naționale și de dezintegrare a societăților gazdă, antagonismele etno-culturale sunt exacerbate, amenințările la adresa stabilității și securității socio-politice, a dezvoltării economice moderne și a demontării statului bunăstării se intensifică. Toate acestea fac ca problema integrării noilor veniți și a descendenților acestora să fie una dintre cele mai acute de pe agenda societăților gazdă.

În acest context, fenomenul migrației este actual în dezbaterile privind legătura dintre coeziune, integrare socială și incluziune socială. Iar circumstanțele generate de aceste concepte este oportun să ajungă în dezbaterile politice pentru a face față tuturor provocărilor.

Aici vom menționa Comisia Europeană care a prezentat Planul de acțiune privind integrarea și incluziunea pentru perioada 2021-2027, care recunoaște „contribuția importantă pe care și-o aduc migranții”. Potrivit unui comunicat al Comisiei Europene, planul de acțiune promovează incluziunea pentru toți, recunoscând contribuția importantă pe care și-o aduc migranții eliminând obstacolele de natură să împiedice participarea și incluziunea în societatea europeană a persoanelor cu profil de migrant, de la nou-veniți la cetățeni. La baza acestui plan stă principiul potrivit căruia integrarea incluzivă necesită eforturi atât din partea individului, cât și din partea comunității-gazdă.

Planul de acțiune propune un sprijin precis direcționat și adaptat, care țin seama de caracteristicile individuale ce se pot dovedi problematice pentru persoanele cu profil de migrant, cum ar fi genul sau contextul religios. Reușita integrării și a incluziunii depinde atât de măsurile luate din timp, cât și de angajamentul asumat pe termen lung. Principalele acțiuni vizează educația și formarea favorabile incluziunii, de la învățământul preșcolar până la învățământul superior, punând accentul pe facilitarea recunoașterii calificărilor și pe învățarea susținută a limbilor țărilor-gazdă, cu sprijin din fonduri UE, dar și îmbunătățirea șanselor de angajare și a recunoașterii competențelor (Planul de acțiune privind integrarea și incluziunea pentru perioada 2021-2027)

De asemenea, din perspectiva migrației, într-o analiză coeziunii sociale au fost identificate diferite fațete ale acesteia (Е.Р. Ярская-Смирнова, В.Н. Ярская, 2014). Astfel:

➤ Coeziunea socială este văzută ca un angajament față de binele comun în ideea că se realizează prin dorința indivizilor de a deveni parte dintr-un grup sau dintr-o societate în ansamblu, de a simți că aparțin unei comunități.

Însă, coeziunea nu poate fi privită nu numai ca un angajament pentru binele comun. Ea poate fi privită dintr-o perspectivă negativă, când se atentează la binele comun prin întărirea grupurilor separate.

➤ Coeziunea ca resursă de putere. După cum vedem, în această interpretare, coeziunea socială este înrădăcinată în norme comune și valori împărtășite.

➤ Coeziunea ca beneficiu reciproc. Aici se apreciază coeziunea ca rezultat al acordurilor, beneficiului și avantajului reciproc, se referă la înțelegerea faptului că conviețuirea într-o comunitate necesită eforturi constante, investiții în reproducerea capitalului social. Integrarea aici se măsoară în termeni de încredere sau investiții în capitalul social și joacă un rol important pentru coeziune și creștere economică. În acest caz, cercetătorii se concentrează pe consens, și nu pe conflict, pornesc adesea de la asumarea omogenității sociale și culturale a comunităților și subestimează rolul diverselor lumi și coeziuni ale vieții într-o comunitate foarte diferențiată.

➤ Coeziunea ca resursă de înțelegere reciprocă. Interesele și investițiile reciproce nu sunt întotdeauna suficiente pentru a construi încrederea. În societățile moderne, construirea de relații și conexiuni necesită înțelegere reciprocă. Totodată, coeziunea grupurilor integrate pe baza valorilor devine o resursă pentru indivizi pentru acțiuni care vizează obținerea înțelegerii reciproce.

➤ Coeziunea ca egalitate și incluziune. Oamenii devin uniți atunci când fac față împreună diferitelor tipuri de provocări, în timp ce oportunitățile de participare a tuturor la viața socială și economică a comunităților cresc. Capacitatea unui individ sau a unui grup de a participa la viața socială și economică a comunităților sale, de a aduce o contribuție fezabilă, care este recunoscută și apreciată de alții, relevă categoria incluziunii sociale.

Observăm că dezvoltarea coeziunii în contextul migrației este condiționat de procesul de integrare și incluziune a migranților. Astfel, conceptul de integrare, la fel, trebuie analizat în același cadru cu fenomenul migrației și coeziunea socială.

Integrarea migranților într-o țară gazdă este multidimensională. Aceasta ar trebui să implice integrarea socio-economică a acestora, ceea ce înseamnă convergența dintre migranți și populația autohtonă în ceea ce privește accesul la piața muncii, veniturile, educația și formarea profesională, locuințele, prestațiile sociale și serviciile sociale, dar și integrarea juridică și politică, adică drepturile de cetățenie, și, în forma mai extinsă a asimilării, integrarea culturală, prin acceptarea valorilor și credințelor țării gazdă (Manuela Samek Lodovici, 2010).

În esență, integrarea poate fi definită ca un proces în două sensuri în care noii migranți și membrii societăților găzduite au responsabilitatea pentru bunăstarea și coeziunea socială a societății. Acest proces necesită schimbare

atât pentru migranți, cât și pentru comunitatea primitoare, deoarece integrarea este un proces dinamic de dăruire și primire care are loc în timp. Răspunzând nevoilor migranților, este puțin probabil ca societățile gazdă să fie capabile să ofere nivelul ideal de sprijin, constrâns de diferiți factori. Acești factori pot fi enumerați ca resurse economice limitate, nevoia comunității, politici de integrare, politici educaționale, dorința de a fi integrați în societățile găzduite etc.

Așadar, migranții trebuie să se confrunte cu un set de valori și norme existente, trebuie să accepte învățarea unei limbi diferite, valorile culturale, tradițiile și normele și trebuie să accepte rasa și etnia diferită. Pentru membrii țărilor găzduite, aceștia trebuie să accepte diversitatea migranților pentru a ajuta la solidaritatea socială și la coeziunea societății. Ori, migrantul trebuie să suporte integrarea în societate și va ajuta la solidaritatea socială a societății gazdă.

Deci procesul de integrare a migranților depinde de schimbarea atitudinii societăților gazdă față de aceștia. În consecință, această situație transformă coeziunea socială prin crearea unei noi surse atât de la nou-veniți, cât și de la primitori. Deci procesul de integrare a migrației nu este simplu și de cele mai multe ori este însoțit de diferite anomalii sociale și probleme de identitate. Integrarea migranților este un concept complex care este legat în mod fundamental de dezbaterile despre rolul migranților în societățile expeditoare și găzduite. (PhD. Cand. Matilda Likaj Shaqiri, 2013)

Deci, „integrare” a devenit un termen obișnuit, comun, frecvent utilizat în documentele și dezbaterile de politici europene și naționale. Este răspândit pe scară largă în politică, politică socială și mass-media și apare pentru totdeauna în conversațiile de zi cu zi, în special atunci când populațiile „native” vorbesc despre „imigranți” sau „străini”. În general, se crede că este un „lucru bun” - un proces de dorit care duce la un rezultat normativ satisfăcător, dar are o conotație grea de „ei” și „noi”. (King Russell, Lulle Aija, 2016 p.54)

Un alt concept care poate fi analizat alături într-un cadru cu migrația, coeziunea socială și integrarea socială este „capitalul social”. Drept argument constituie indicatorii de capital social (Paul Spoonley, 2005, p. 94) care contribuie la înțelegerea coeziunii sociale și a așezării migranților prin concentrarea lor asupra:

- existența relațiilor sociale sub forma relațiilor personale și a apartenenței organizaționale;
- contacte sociale și suport în cadrul rețelelor private;
- angajamentul civic în domeniul public;
- calitatea subiectivă a relațiilor sociale;
- calitatea percepută a instituțiilor societale.

Prin urmare, dezvoltarea capitalului social în rândul grupurilor de

imigranți este un răspuns la o varietate de stimuli, care s-ar putea să nu se conformeze întotdeauna aspirației politice de „coezivitate” (Roger Zetter with David Griffiths, Nando Sigona, Don Flynn, Tauhid Pasha and Rhian Beynon, 2006, p.14). Printre stimuli se numără combaterea și adaptarea la excluziunea socială. În acest caz se au în vedere:

- dificultățile de acces la drepturile sociale;
- celebrarea și consolidarea diferitelor identități culturale;
- medierea unui răspuns la nevoile sociale, dar unde noțiunile de etnie și „a fi imigranți” pot fi mai puțin evidente decât nevoile în sine;
- organizarea pentru a participa la activități sociale mai largi;
- stabilirea unei identități și prezență pentru a defini o poziție de negociere față de alte grupuri sau instituții și agenții care pot controla resursele publice;
- exprimarea solidarității împotriva amenințărilor percepute la adresa normelor culturale.

Din exemplele respective, rezultă că, în măsura în care capitalul social există, însăși diversitatea identităților comunitare, precum și nevoile lor sociale distincte – adesea exacerbate de regulile instituționale predominante și de caracteristicile de excludere – par să fie forțele motrice. Aceste concluzii sugerează că formarea capitalului social poate să nu fie un instrument deosebit de eficient de coeziune socială.

Deși prezintă asemenea limitări, conceptul de capital social oricum oferă cadru de investigare a coeziunii sociale asociată cu imigrația. Factorii de decizie care caută indicatori măsurabili trebuie să abordeze o explicație mai nuanțată a modului în care comunitățile de migranți își formează capitalul social și ce ne spune acest lucru despre coeziunea socială.

În cele din urmă, măsura în care coeziunea socială caracterizează comunitățile de migranți depinde mai puțin de puterea și varietatea capitalului lor social decât de discursul predominant privind politica de imigrație, de ostilitatea față de solicitanții de azil și refugiați și de modul în care aceasta afectează grupurile de migranți, percepțiile de apartenență și instrumentul politicilor de coeziune socială implementate în forma simplistă a cetățeniei incluzive. Din această perspectivă susținem că, conceptul de capital social, bazat pe o noțiune de coeziune socială și consensualism, nu este atât de relevant pentru peisajul politic, ci pentru răspunsurile comunității gazdă. În acest mediu, coexistența identităților multiple, unele percepute ca amenințătoare pentru o ideologie a coeziunii, poate fi cel mai util mod de a vedea relațiile dintre diferitele grupuri de migranți și „societatea gazdă” stabilită.

Concluzii

În concluzie menționăm că, atât migrația, cât și coeziunea socială, în

opозиție cu decalajele sociale și economice, necesită sisteme capabile să creeze noi mecanisme de incluziune socială și de participare a cetățenilor. Aceste mecanisme care vizează ocuparea forței de muncă, echitatea, sistemele educaționale, bunăstarea și protecția socială afectează comportamente și atitudini precum încrederea în instituții, capitalul social, apartenența și solidaritatea acceptarea regulilor sociale și dorința de a participa la procesele deliberative și eforturile colective.

Asemenea procese vor preveni o coeziune scăzută a societății care creează premise pentru destabilizarea și apariția unor amenințări atât externe, cât și interne la adresa existenței statului. Deci, se conturează necesitatea creării unor medii în care imigranții să aibă un sentiment de apartenență și de comunicare unii cu alții este importantă pentru coeziunea socială și, cu toate acestea, creșterea izolării sociale și provocările legate de inegalitățile și segregarea pe termen lung fac ca oportunitățile de construire a încrederii și a legăturilor interumane dincolo de diferențe să fie mai limitate. Ca urmare, apar anxietăți cu privire la persoanele care sunt percepute ca fiind diferite și care pot escalada, în special dacă sunt exploatate de actorii politici.

De asemenea, subliniem faptul că, coeziunea poate fi atinsă într-o societate pluralistă prin interacțiunea dintre diferite comunități care construiesc o relație prin recunoașterea atât a diferenței, cât și a interdependenței. Dacă coeziunea se dezvoltă pe interacțiunea diferitelor comunități, această interacțiune trebuie să fie ghidată de principiul egalității. În timp ce construirea rețelelor sociale bazate pe recunoașterea diferenței este esențială pentru procesul de integrare, aceasta va eșua dacă migranții și minoritățile etnice nu sunt tratate ca egali. În acest caz, sarcina politicilor de integrare este să se asigure că migranții și minoritățile etnice vor obține drepturi egale, astfel încât să devină parteneri și participanți deplin la dezvoltarea unei societăți coezive.

Referințe bibliografice:

1. STUDY ON IMMIGRATION, INTEGRATION AND SOCIAL COHESION. FINAL REPORT. EUROPEAN COMMISSION EMPLOYMENT AND SOCIAL AFFAIRS DG, (2005). Disponibil: https://ec.europa.eu/employment_social/social_situation/docs/vc04_171immigration_report.pdf
2. De Haas, Hein. (2021) A theory of migration: the aspirationscapabilities framework, Comparative Migration Studies 9:8 <https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4>.
3. Will Somerville (2016). Migration and social cohesion by Freedom From Fear Magazine, Migrant deadlock: the abyss of civilization Issue n. 12 June.
4. Alba, R. and Nee, V. (2003). Remaking the American Mainstream;

- Assimilation and Contemporary Immigration. Cambridge: Harvard University Pres.
5. Saggar Shमित, Somerville, Will, Ford Rob & Sobolewska Maria. (2012) The impacts of migration on social cohesion and integration. Final report to the Migration Advisory Committee.
  6. Planul de acțiune privind integrarea și incluziunea pentru perioada 2021-2027). Disponibil:
<https://beta.op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/bb47d489-a2b1-11eb-9585-01aa75ed71a1>
  7. Е.Р. Ярская-Смирнова, В.Н. Ярская. (2014) СОЦИАЛЬНАЯ СПЛОЧЕННОСТЬ: НАПРАВЛЕНИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ ДИСКУССИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ. ЖУРНАЛ СОЦИОЛОГИИ И СОЦИАЛЬНОЙ АНТРОПОЛОГИИ 2014. Том XVII № 4 (75), Санкт-Петербург, p.21- 54.
  8. Manuela Samek Lodovici. (2010) Making a success of integrating immigrants in the labour market. Peer Review in social protection and social inclusions, November 2010.
  9. PhD. Cand. Matilda Likaj Shaqiri. (2013) Migration as a Complex Phenomena of Identity and Social Integration: A Sociological View on Albanian Migration Case. Academic Journal of Interdisciplinary Studies MCSER Publishing-Rome, Italy Vol. 2, No. 9. Disponibil:
<file:///C:/Users/306-PC/AppData/Local/Temp/896-Article%20Text-3577-1-10-20130929-1.pdf>
  10. King Russell, Lulle Aija, on Migration: Facing Realities and Maximising Opportunities. A Policy Review. European Commission Directorate-General for Research and Innovation, 2016.
  11. Paul Spoonley. (2005) SOCIAL COHESION: A POLICY AND INDICATOR FRAMEWORK FOR ASSESSING IMMIGRANT AND HOST OUTCOMES. Social Policy Journal of New Zealand • Issue 24, p. 94.
  12. Roger Zetter with David Griffiths, Nando Sigona, Don Flynn, Tauhid Pasha and Rhian Beynon. (2006) Immigration, social cohesion and social capital What are the links? Oxford Brookes University, The Joseph Rowntree Foundation.

**METODICA COLECTĂRII ȘI SISTEMATIZĂRII INFORMAȚIILOR
OPERATIV-INVESTIGATIVE PRIVIND ACTIVITATEA
GRUPĂRILOR CRIMINALE ORGANIZATE**

**METHODOLOGY FOR COLLECTING AND SYSTEMATIZING
OPERATIVE AND INVESTIGATIVE INFORMATION REGARDING
THE ACTIVITY OF ORGANIZED CRIMINAL GROUPS**

DOI: 10.5281/zenodo.6045277

Vitalie JITARIUC

Șef al secției nr. 1
(Investigații criminale) a Direcției Investigații „Sud”
a Inspectoratului Național de Investigații,
Comisar principal.
E-mail: vjitariuc@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9361-4460

Rezumat. *În ultima perioadă de timp asistăm la o creștere substanțială a criminalității organizate care a devenit, de facto, nu doar o un dezastru național. Un rol substanțial în cadrul acestui proces îl au factorii social-economici și unele schimbări calitative în mediul criminal. În ciuda măsurilor întreprinse de organele de drept, amplitudinea criminalității organizate este în continuă creștere. Sursele oficiale ne vorbesc despre creșterea continuă și consolidarea criminalității organizate, despre pătrunderea ei în diverse domenii ale economiei și nu numai. Această stare de lucruri generează situații criminale noi, care necesită măsuri legislative și administrative conforme realității, identificarea rerurselor materiale pentru dotarea corespunzătoare a organelor de drept și ridicarea nivelului de profesionalism a ofițerilor de investigații și a reprezentanților organelor de urmărire penală. Or, este vorba despre o necesitate stringentă, deoarece organele de drept nu reușesc să riposteze eficient activității criminale organizate, nu reușesc să reacționeze eficient la apariția modalităților și formelor noi în care se manifestă criminalitatea organizată.*

Cuvinte-cheie: *criminalitate organizată, activitate specială de investigații, ofițer de investigații, mediu criminal, organ de drept, metodică, informație, grup criminal, colectare, sistematizare, caracter secret, activitate infracțională, conspirație.*

Abstract. *Recently, we are witnessing a substantial increase in organized crime, which has become, de facto, not just a national disaster. Social and economic factors and some qualitative changes in the criminal environment have a substantial role in this process. Despite the measures undertaken by the law enforcement agencies, the scale of organized crime is on the rise. Official sources tell us about the continuous growth and consolidation of organized crime, about its penetration in various fields of the economy and beyond. This state of affairs generates new criminal situations, which require legislative and administrative measures in line with reality, the identification*

of material resources for the proper endowment of law enforcement agencies, and the raising of the level of professionalism of investigative officers and representatives of criminal prosecution bodies. However, this is an urgent need, because the law enforcement agencies fail to respond effectively to organized criminal activity, they fail to react effectively to the emergence of new ways and forms in which organized crime manifests itself.

Keywords: *organized crime, special investigative activity, investigating officer, criminal environment, law enforcement agency, methodology, information, criminal group, collection, systematization, secrecy, criminal activity, conspiracy.*

Introducere

Necesitatea aplicării în lupta cu infracționalitatea organizată a tuturor mijloacelor publice și secrete, specificate în Legea Republicii Moldova cu privire la activitatea specială de investigații și a procedurilor tactice specifice este dictată de particularitățile acestui gen de infracționalitate și de gradul avansat de pericol social pe care îl prezintă. Mai mult ca atât, în cadrul activității criminale organizate, în funcționarea grupărilor criminale, de regulă sunt respectate strict și fără abateri normele nescrise ale legilor lumii criminale, a tradițiilor în comportament și în relațiile dintre membrii grupării.

Criminalitatea constituie un fenomen negativ, propriu doar societăților de clasă [15, p. 254]. Criminalitatea reflectă condițiile social-umane în care s-au comis diverse fapte interzise prin normele unui sistem de drept penal determinat. Cunoașterea criminalității implică trecerea de la analiza stării și dinamicii acestui fenomen la examinarea forțelor motrice care determină o anumită stare și direcție în evoluția criminalității, a raporturilor infinit de complexe ale acesteia cu relațiile sociale, economice, umane etc. [1, p. 156].

Crima organizată în esență poate fi definită ca fiind acel segment infracțional la care se raportează activitățile ilegale, de natură să afecteze grav anumite sectoare ale vieții economice, sociale și politice, desfășurate prin diverse metode și mijloace, în mod constant, planificat și conspirat, de către asociații de indivizi, cu ierarhie internă bine determinată, cu structuri specializate și mecanisme de autoapărare, în scopul obținerii de profituri ilicite la cote deosebit de ridicate [6, p. 24].

La baza criminalității organizate stau schimbările negative care au avut loc în viața politică și economică a țării, grație cărora a devenit posibil ca anumite cercuri de persoane, în mod ilegal, să obțină venituri și supraviețuiri. Acest fenomen social prezintă un pericol grav atât pentru stat, cât și pentru cetățeni. Uneori el exercită o influență puternică asupra vieții sociale, politice și economice. Este stabilit deja că, la etapa actuală, infractorii organizați nu se limitează să folosească, pur și simplu, condițiile favorabile pentru a săvârși infracțiuni. Ei înlătură în mod fraudulos toate obstacolele care le stau în cale, sacrificând chiar și unele persoane și organizându-și astfel, în mod programat,

mediul social pentru săvârșirea infracțiunilor sau pentru atingerea altor scopuri [5, p. 477].

Definirea crimei organizate este sursă de controversă între organizațiile internaționale. Grupul de experți asupra crimei organizate din cadrul Consiliului Europei și Comisiei Europene au căzut de acord asupra existenței a patru criterii obligatorii: 1) colaborarea dintre trei sau mai multe persoane; 2) conlucrarea lor se face pentru o lungă sau indefinită perioadă de timp; 3) aceste persoane sunt suspectate de comiterea unor infracțiuni grave sau chiar au săvârșit asemenea fapte; 4) obiectivul acțiunii lor comune este de a obține profit/putere.

Criteriile opționale se referă la: 1) obiect/domeniu de activitate propriu/clar definit; 2) disciplină internă și control; 3) utilizarea violenței sau a altor instrumente în scopul intimidării; 4) influența prin corupție sau alte mijloace, asupra mediului politic, mass-media, structurilor de implementare a legii, administrației publice; 5) acțiune la nivel internațional [12, p. 303-304].

Colaboratorii organelor operativ-investigative cunosc specificul, obiceiurile și moravurile acestui mediu criminal, modalitățile de pătrundere în interiorul grupărilor criminale, metodele de recrutare a informatorilor etc. Această circumstanță reprezintă una din cauzele substanțiale care justifică necesitatea constituirii unei metodici operativ-investigative specifice în vederea acumulării și sistematizării informațiilor privind activitatea grupărilor criminale organizate, ca parte componentă a metodicii criminalistice privind investigarea infracțiunilor comise de asemenea grupuri [19, p. 110].

Temelia activității speciale de investigații, din punct de vedere a procedeeleor și modalităților aplicate, este constituită din tactica și metoda ei, aici fiind concentrate procedeele desfășurării activității respective și reflectate calitățile personale ale ofițerilor de investigații. În procesul detalierei rolului factorului personal în cadrul activității speciale de investigații, nu putem ignora opinia că „tactica operativ-investigativă este o categorie a activității speciale de investigații care reflectă procesul de gândire a ofițerului de investigații, inclusiv, aprecierea situației și a propriilor forțe, a mijloacelor, posibilităților, forțelor și calităților părții oponente, linia de comportament a ei – toate acestea fiind necesare pentru realizarea sarcinilor legate de prevenirea și combaterea infracțiunilor și pentru efectuarea calitativă a activității operativ-investigative [18, p. 329].

Metodologie

În cadrul acestui studiu identificăm particularitățile și specificul metodicii colectării și sistematizării informațiilor operativ-investigative privind activitatea grupărilor criminale organizate. Baza metodologică a acestui studiu este constituită din metoda general științifică de cunoaștere a realității înconjurătoare în corelația ei cu diverse fapte, evenimente, fenomene, din

interpretarea generală științifico-sistemică. Metodologia cercetării a presupus și cercetarea legislației naționale, a lucrărilor științifice realizate în Republica Moldova și în alte state, cercetarea materialelor cu caracter informativ referitoare la colectarea și sistematizarea informațiilor operativ-investigative privind activitatea grupărilor criminale organizate. O componentă indispensabilă a metodologiei cercetării o reprezintă activitatea practică a organelor operativ-investigative în domeniul prevenirii și cercetării faptelor infracționale comise de grupările criminale organizate. În calitate de bază juridică a cercetării au servit prevederile Codului de procedură penală al Republicii Moldova și a Legii Republicii Moldova privind activitatea specială de investigații, nr. 59 din 29.03.2012.

Rezultate și discuții

Tactica activității speciale de investigații. Activitatea specială de investigații are un anumit sistem interior, aspect logic și practic, substanțial și organizatoric. Toate acestea nu pot să nu influențeze asupra structurii proprii ei tacticii și a rolului acesteia la cercetarea infracțiunilor. Tactica activității speciale de investigații reprezintă o categorie, o componentă importantă și inseparabilă a acesteia. Indispensabilitatea tacticii activității speciale de investigații este determinată de următorii factori, generați de activitatea infracțională: 1) prezența mediului infracțional închis, în care pătrunderea este dificilă din considerente de conspirație profundă și disciplină strictă pe interiorul structurii criminale; 2) repartizarea sferelor activității infracționale și apariția, în baza acesteia, a unui sistem de relații bine camuflat; 3) tendința infractorilor de a impune reguli stricte și dure de comportament, care ar garanta controlul dorit, ar menține senzația de frică în raport cu persoanele ce au cunoștință despre faptele infracționale, determinându-le să ascundă adevărul; 4) prezența profesionalismului și calificarea infracțională. Aceste elemente determină identificarea continuă a noilor modalități de comitere a infracțiunilor; camuflarea relațiilor și legăturilor infracționale; studierea tacticii, metodelor și mijloacelor de efectuare a măsurilor speciale de investigații de către infractori, făcând astfel posibilă recurgerea la diverse șiretlicuri pentru a supraveghea comportamentul ofițerilor de investigații și pentru a obține informații necesare în privința efectuării măsurilor speciale de investigații [13, p. 175-176].

Specificul activității operativ-investigative constă în faptul că marea parte a măsurilor investigative, care reprezintă un mijloc de acumulare a informațiilor în conformitate cu prevederile Legii privind activitatea specială de investigații, au caracter secret. O particularitate a activității speciale de investigații ține și de faptul că la efectuarea unor măsuri operativ-investigative pot participa mai mulți ofițeri de investigații. Totodată, de frecvente ori, aceste măsuri sunt efectuate în complex, sub forma unui gen diversificat de măsuri operativ-

investigative. În privința grupărilor criminale organizate, activitatea de culegere a informațiilor poate avea forma unor serii de măsuri și operațiuni operativ-investigative de lungă durată [19, p. 110].

Sursele de informare în cadrul activității speciale de investigații. Sunt specifice și sursele de informare în procesul activității speciale de investigații. O parte impunătoare a informațiilor privind activitatea grupărilor criminale organizate sunt acumulate din surse confidențiale. La acestea se atribuie: persoanele care colaborează cu organele operativ-investigative; alte persoane care își fac apariția în procesul contactelor operativ-investigative; colaboratorii organelor operativ-investigative, infiltrați în mediul criminal; rezultatele filajului și a aplicării mijloacelor tehnico-operative; informațiile obținute din sistemele de evidență criminalistică.

O altă parte a informațiilor sunt obținute din surse publice (deschise), la care se atribuie: informațiile cetățenilor și a persoanelor cu funcție de răspundere privind activitatea grupărilor criminale organizate; datele obținute cu ajutorul mijloacelor de informare în masă; documentele financiare, bancare și comerciale; rezultatele reviziilor și controalelor de audit; rezultatele cercetării obiectelor și documentelor, care au păstrat asupra sa urme ale infracțiunilor comise de grupările criminale organizate, prezentate de subdiviziunile criminalistice, de alte structuri ale organelor de drept sau de anumite instituții și organizații (certificate, concluzii etc.).

Spre deosebire de informațiile de la urmărirea penală, în informațiile operativ-investigative se conțin nu doar date privind activitatea infracțională concretă, ci și alte date importante. Or, susținem opinia cercetătorului S. S. Ovcinski care declară următoarele: „Conținutul informației operativ-investigative se deosebește printr-o mare diversitate a datelor care se referă, de asemenea, și la caracteristica activității speciale de investigații și la aprecierea rezultatelor folosirii lor. Informația operativ-investigativă reflectă nu doar acele fapte, evenimente și circumstanțe care apar în urma comiterii infracțiunilor, ci și evenimentele, circumstanțele și fenomenele care influențează comportamentul anumitor persoane” [17, p. 20].

Structurile informative își au propriile planuri și au propriile planuri de culegere a informațiilor despre criminalitatea organizată. Aceste planuri cuprind: a) domeniile în care se desfășoară culegerea informațiilor; b) categoriile de persoane vizate de activitatea de supraveghere operativă și de culegere de informații; c) mijloacele de supraveghere operativă și culegere a informațiilor; d) modalitățile de analiză și exploatare a informațiilor [14, p. 670].

În acest fel, informația operativ-investigativă obținută în procesul activității speciale de investigații este, de regulă, nu doar voluminoasă, ci și diversificată, dacă e să luăm în calcul numărul mare de surse și particularitățile acestora. Totodată, informația operativ-investigativă, de frecvente ori (în special

în cazurile privind activitatea grupărilor criminale organizate) este acumulată în condiții dificile, care nu permit verificarea corespunzătoare, de fiecare dată, a temeiniciei surselor din care a fost obținută. Din acest considerent, informația vizată poate conține date cu un nivel redus de veridicitate. Or, după cum se menționează, pe bună dreptate, în literatura de specialitate, atunci când informația operativ-investigativă parvine din surse independente una față de alta, când sunt aplicate diverse metode de acumulare a acesteia, când sunt folosite mijloace tehnico-științifice, datele operative pot fi cu mult mai precise [16, p. 80].

Condițiile obținerii informațiilor operativ-investigative în procesul investigării faptelor comise de grupările criminale organizate. Fără a ne opri asupra complexității obținerii informațiilor operativ-investigative privind activitatea grupărilor criminale organizate, atragem atenție la faptul că ea trebuie să respecte cu strictețe anumite condiții de bază, reflectate în teoria activității operativ-investigative. În particular, informația operativ-investigativă trebuie să corespundă următoarelor condiții:

- nivelul adecvat (corespunzător) al parvenirii informațiilor operativ-investigative către ofițerii de investigații competenți să ia anumite hotărâri în acest sens (pe cât este mai îndepărtat momentul primirii informațiilor de cel al executării, pe atât este mai mare pericolul denaturării informațiilor și al erorilor în procesul decizional);

- veridicitatea, plenitudinea și optimizarea (este imposibilă obținerea informațiilor exhaustive cu privire la aspectele care prezintă interes operativ. Volumul informațiilor relevante este determinat în dependență de limitele juridice concrete și de competența organelor operativ-investigative);

- exactitatea informației (gradul de detaliere, prezența în original, valoarea informativă etc.);

- caracterul laconic al informațiilor (însă nu în detrimentul plenitudinii și veridicității) [17, p. 29-34].

În procesul acumulării informațiilor urmează să se ia în calcul faptul că în activitatea criminală a grupărilor criminale organizate pot fi identificate activități de bază, și activități adiacente, distanțate de acțiunile criminale. Respectiv, trebuie să ținem cont de faptul că activitățile adiacente sunt mai favorabile pentru identificarea comportamentului criminal; ele sunt efectuate la un nivel profesional mai redus, nu sunt pregătite minuțios, sunt mai deschise pentru investigații și lasă, de obicei, mai multe urme. De asemenea, de la persoanele antrenate în aceste activități putem obține fără dificultăți informațiile necesare, putem identifica potențiali informatori din rândul lor.

Cu referire la informațiile operativ-investigative în raport cu activitatea grupărilor criminale organizate, este important nu doar să asigurăm

plenitudinea, veridicitatea și detalierea corespunzătoare a informației acumulate, ci și aprecierea corespunzătoare din punct de vedere a prevederilor legii procesual-penale, transmiterea acestor informații organelor de urmărire penală pentru începerea urmăririi penale și efectuarea investigațiilor.

Reținerea nejustificată a acestor informații poate diminua valoarea lor. Subiecții activității speciale de investigații, în procesul documentării activității grupurilor criminale organizate, nu trebuie să păstreze informațiile acumulate pentru sine. Chiar de la început, aceștia trebuie să aibă grijă ca informațiile obținute să fie utilizate cu oportunitate de către organele de urmărire penală în formarea bazei probatorii în cauzele penale. Din acest considerent, ofițerii de investigații urmează inițial să gândească bine sistemul de acumulare a informațiilor operative și, apoi, să identifice momentul oportun pentru transmiterea informației „maturizate” organelor de urmărire penală. Acest moment face posibilă începerea urmăririi penale în baza informațiilor operativ-investigative proaspete [19, p. 112-113].

Transmiterea unei părți a informației operativ-investigative organelor de urmărire penală nu trebuie să suspende sau să diminueze tempoul activității speciale de investigații. Acumularea informațiilor trebuie să continue până la finalizarea urmăririi, iar uneori și pe durata cercetării judecătorești (în special în cazurile în care organizația criminală funcționează în ciuda pierderilor suportate). Or, în genere este binevenită părerea informațiile referitor la organizațiile criminale organizate trebuie acumulată permanent, deoarece chiar după perioade îndelungate de timp ea poate fi solicitată în procesul investigării infracțiunilor.

Documentarea rezultatelor activității speciale de investigații.

Valoarea practică și importanța activității speciale de investigații și posibilitatea utilizării ei pentru începerea și efectuarea urmăririi penale depinde de calitatea documentării ei. Nivelul corespunzător de documentare al acestei activități este determinat de nivelul de pregătire al ofițerilor de investigații în ceea ce privește studierea specificului activității grupărilor criminale organizate.

În primul rând, urmează a fi documentate acele date factice care nu pot fi stabilite pe căi procesuale. În procesul documentării activității grupărilor criminale organizate, informația trebuie reflectată în următoarele direcții:

a) privind caracterul, proporțiile și metodele activității infracționale a grupului criminal organizat; durata de activitate și componența numerică; structura și ierarhia pe interior; teritoriul în care a acționat; prezența și formele de legătură cu alte grupări criminale;

b) privind organizatorii, conducătorii și membrii grupului criminal; modalitățile de racolare a membrilor grupării;

c) privind sursele de finanțare a grupului criminal organizat; formele de

legalizare a veniturilor obținute pe cale infracțională și distribuirea acestora pe interior; legăturile cu business-ul legal;

d) referitor la modalitățile de camuflare a activității infracționale; prezența relațiilor „de colaborare” cu reprezentanții organelor de drept; coruperea persoanelor din structurile de stat; formele și metodele opunerii de rezistență organelor de drept [19, p. 114-115].

Pe bună dreptate se susține că infracționalitatea organizată poate exista numai în condițiile unei societăți totalmente corupte, pentru că specificul acestui fenomen constă în aceea că liderii comunităților criminale sunt destul de cunoscuți, influențează asupra aparatului de stat și, în special, asupra organelor de drept [3, p. 80].

Caracterul conspirativ al activității grupărilor criminale organizate.

Participanții la criminalitatea organizată, de regulă, studiază atent realitatea cu toate schimbările ei inerente, piața, configurarea forțelor politice și de altă natură în stat, evaluează în mod obiectiv eficiența activității lor legale și a celei ilegale, iar după aceasta își prognozează și își planifică faptele ilegale. Ei au un sistem propriu de borme de conduită și de valori. Asemenea norme reglementează diverse aspecte ale corelațiilor dintre membrii grupelor criminale organizate, inclusiv în condiții de arest și detenție. În cercurile criminale menționate este stabilit un sistem funcțional de sancțiuni pentru nerespectarea normelor corespunzătoare de comportament, ajungându-se până la lichidarea fizică a celor care s-au făcut vinovați, precum și un sistem de încurajare, de stimulări și de ajutor material, care se acordă infractorilor în timpul cercetărilor și al detenției, dacă ei nu i-au denuințat pe complici. la baza unui asemenea comportament stă o anumită ideologie care are menirea să-i țină pe infractori în formațiunile existente [4, p. 47-48].

În activitatea criminală a grupurilor organizate persistă multă conspirație, tăinuirea minuțioasă a tuturor momentelor care ar permite descoperirea semnelor activității infracționale. Din aceste considerente, infractorii își maschează interesul față de obiectele atentatelor criminale. Este ținută în secret și informația referitoare la activitatea și organizarea internă a grupărilor criminale (structura, repartizarea rolurilor, stările de conflict, înarmarea etc.).

Sarcina ofițerilor de investigații ține de înfrângerea acestei conspirații, lucru absolut posibil prin prisma percepției corespunzătoare a proceselor informaționale care au loc pe interiorul grupului criminal și în afara acestuia, legate de activitatea infracțională și cea cotidiană a membrilor ei. Sistematizarea experienței de descoperire a activității infracționale a grupărilor criminale organizate ne demonstrează că în cazul oricărui nivel de camuflare a activității infracționale, informațiile de care se interesează organele de drept pot emigra din mediul criminal în sfera socială, în special datorită:

- a) relațiilor intime a membrilor grupării criminale cu anumite persoane care cunosc despre activitatea criminală a acestora;
- b) relațiilor familiare sau de rudenie cu membrii grupărilor criminale organizate;
- c) petrecerii timpului liber într-un anumit cerc de persoane;
- d) efectuării lucrărilor de reparație (în apartament, vilă etc.), procurării unor bunuri valoroase.

Totodată, este necesar să acumulăm toată informația posibilă, atât de bază, cât și suplimentară și să le confruntăm cu datele din arhive și cu materialele operativ—investigative curente [18, p. 331].

Realizarea sarcinilor tacticii activității speciale de investigații în lupta cu infracționalitatea organizată. Tactica activității speciale de investigații asigură realizarea unor importante sarcini în lupta cu infracționalitatea: 1) pătrunderea, infiltrarea în grupările criminale organizate, obținerea de informații în privința activității lor; relațiile cu anumite structuri; componența și liderii; comiterea anumitor fapte; intențiile și planurile de viitor; rezervele care pot fi antrenate în vederea comiterii infracțiunilor etc.; 2) studierea grupărilor și organizațiilor criminale în baza contactelor nemijlocite cu reprezentanții acestora și acumularea informațiilor necesare despre lideri, relațiile pe interiorul grupării; modalitățile de camuflare a activităților infracționale etc.; 3) identificarea infractorilor aflați în căutare, a locurilor în care aceștia se ascund; 4) descoperirea armelor, a obiectelor, banilor și bunurilor materiale obținute de pe urma comiterii infracțiunilor, a locurilor în care acestea se păstrează; 5) curmarea planurilor de activitate a structurilor criminale, crearea de impedimente în calea îndeplinirii intențiilor infracționale, contribuția la destrămarea grupărilor criminale, compromiterea liderilor acestor grupări și izolarea lor morală; 6) detașarea, îndepărtarea anumitor persoane de sfera de influență a grupărilor criminale, reorientarea lor; 7) menținerea permanentă a stării de conspirativitate necesară, în particular, pentru cifrarea colaboratorilor și agenților [13, p. 176].

Formele tactice ale acumulării informațiilor operativ investigative. Atragem atenție și la faptul că însuși tactica acumulării informațiilor operativ-investigative poate fi desfășurată sub forma căutării operative și căutării analitice. În orice situație, ambele variante trebuie să aibă un caracter activ.

Căutarea operativă reprezintă forma de bază a activității speciale de investigații, procedeele ei tactice fiind elaborate de în conformitate cu prevederile instrucțiilor interne. Informația operativ-investigativă, acumulată în rezultatul căutării operative are o importanță primordială, deoarece în procesul ei sunt utilizate toate măsurile operativ-investigative prevăzute de lege și se

admite folosirea mijloacelor tehnice pentru obținerea datelor necesare.

O trăsătură specifică tacticii căutării operative este că ea, spre deosebire de tactica criminalistică privind efectuarea acțiunilor de urmărire penală, nu se bazează pe descoperirea legităților mecanismului comportamentului infracțional și a trăsăturilor tipice ale infractorilor, ci pe evidența dislocării pozițiilor de bază, ocupate de persoanele care fac parte din gruparea criminală, pe statutul social al acestora, pe relațiile de afaceri, de serviciu și politice la diferite nivele. Totodată, se recomandă modelarea posibilelor situații de confruntare, prognozarea anumitor comportamente a reprezentanților grupărilor criminale și a celor care îi protejează. Or, acest lucru ne obligă să camuflăm minuțios interesul operativ nu doar în privința liderilor, ci și referitor la membrii de rând ai organizației criminale. Toate acestea complică substanțial desfășurarea activității operativ-investigative, necesitând noi procedee și soluții tactice pentru procesul documentării activității grupărilor criminale organizate și a persoanelor care se află în preajma lor [18, p. 335].

Pentru descoperirea proceselor negative legate de activitatea grupărilor criminale organizate, a urmelor activității lor și a informațiilor privind structura, conducerea și componența acestora mai este necesar și un alt nivel de informare. Acest nivel, după cum ne demonstrează teoria și practica, se regăsește sub forma căutării analitice. Aplicarea largă și activă a acestei forme a activității speciale de investigații este specifică pentru descoperirea activității infracționale a grupărilor criminale organizate. Or, anume căutarea analitică face posibilă sistematizarea datelor operative obținute și folosirea lor pentru soluționarea sarcinilor tactice și strategice ale activității operativ-investigative [18, p. 353].

Esența căutării analitice constă în analiza logico-calitativă a întregii informații operativ-investigative acumulate, a faptelor, evenimentelor, relațiilor, a legăturilor din cadrul activității grupurilor criminale, a materialelor cauzelor penale și dosarelor de evidență operativă, care conțin anumite informații referitoare la activitatea infracțională. Această varietate a căutării trebuie să însoțească permanent activitatea specială de investigații și să se îmbine cu căutarea operativă. În procesul căutării analitice sunt aplicate toate metodele de analiză analitică și de apreciere independentă a datelor acumulate. Rezultatele ei fac posibilă: depistarea semnelor existenței grupului criminal organizat; identificarea obiectului studierii operativ-investigative; determinarea parametrilor, caracterului și structurii grupului criminal și a modalităților de infiltrare în cadrul acestuia; identificarea caracterului și direcțiilor măsurilor speciale de investigații în vederea contracarării acțiunilor grupărilor criminale organizate etc. [19, p. 118-119].

Prognozarea activității speciale de investigații.

Selectarea tacticii operativ-investigative depinde, în anumite situații, de folosirea iscusită a tuturor varietăților de prognozare. În calitate de varietăți de sine stătătoare a prognozei operativ-investigative menționăm:

a) prognozarea comportamentului membrilor grupului criminal după comiterea infracțiunii, ceea ce permite trasarea direcțiilor de identificare a făptuitorilor și a tacticii reținerii acestora;

b) corectarea activității speciale de investigații în procesul efectuării ei în vederea documentării corespunzătoare a activității infracționale a grupărilor criminale organizate;

c) prognozarea posibilului comportament al colaboratorilor confidențiali în anumite condiții, în procesul îndeplinirii sarcinilor trasate de organele operativ-investigative, fapt care poate fi luat în calcul pentru specializarea și pregătirea lor ulterioară [18, p. 340].

Concluzii:

Tendențele de bază ale evoluției criminalității organizate, manifestarea unor calități noi a acesteia necesită identificarea unor soluții principiale noi în procesul planificării și efectuării măsurilor speciale de investigații. Aceste soluții, la rândul său, pot fi eficiente doar în cazurile în care se întemeiază pe intervenții strategice în acele domenii de activitate în care au pătruns adânc metastazele criminalității organizate.

Elaborarea unor metode netradiționale noi în lupta cu infracționalitatea secolului XXI, precum și însoțirea tehnico-informațională a măsurilor speciale de investigații cu utilizarea realizărilor de ultimă oră în domeniul tehnologiilor informaționale și a mijloacelor tehnice cu destinație specială trebuie să se bazeze pe cunoștințele fundamentale, pe bazele teoretice ale activității speciale de investigații și, nu în ultimul rând, pe bazele teoretice ale asigurării informaționale a activității speciale de investigații.

De asemenea, cu titlu de ***lege ferenda***, consider oportună:

A) completarea Legea Republicii Moldova privind activitatea specială de investigații, nr. 59 din 29.03.2012, cu art. 5¹, intitulat ***„Asigurarea informațională a activității speciale de investigații”*** în următoarea redacție:

„(1) Pentru realizarea sarcinilor activității speciale de investigații, organele operativ-investigative por crea diverse sisteme informaționale de evidență, căutare și de expertiză. În dependență de direcțiile de activitate a subdiviziunilor operativ-investigative, sistemele informaționale por fi divizate în operativ-investigative, criminalistice, de profilaxie și de evidență.

(2) Sistemele informaționale operativ-investigative pot fi folosite doar de către ofițerii de investigații, care dețin acces la informațiile ce constituie secret de stat.

(3) *Unele categorii ale evidențelor operative se pot afla doar în gestiunea subdiviziunilor operativ-investigative, fără includerea lor în sistemele informaționale generale ale organelor care efectuează activitatea specială de investigații*".

B) completarea art. 21 din Legea Republicii Moldova privind activitatea specială de investigații, nr. 59 din 29.03.2012, cu alin. (6) în următoarea redacție:

„(6) *Destinația de bază a dosarelor speciale constă în acumularea, analiza, sistematizarea și aprecierea informațiilor care reprezintă interes operativ și au importanță pentru lupta cu infracționalitatea, fie pentru luarea unor hotărâri întemeiate, relevante soluționării sarcinilor activității speciale de investigații*”.

Referințe bibliografice:

1. Ciobanu I. A. Criminologie. FEP Tipografia Centrală. Chișinău, 2013.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. Monitorul Oficial, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
3. Gheorghită M. Problemele prevenirii infracțiunilor pe parcursul cercetării activității criminale organizate. În: Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere. materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 18-19 aprilie 2003. Ed. Euro-Press. Chișinău, 2003.
4. Gheorghită M. Interpretarea contemporană a criminalității organizate. În: Investigarea criminalistică a infracțiunilor din domeniul crimei organizate. Asociația Criminalistilor din România. București, 2010.
5. Gheorghită M. Tratat de metodică criminalistică. CEP USM. Chișinău, 2015.
6. Lăpăduși V. Considerații privind crima organizată. În: Investigarea criminalistică a infracțiunilor din domeniul crimei organizate. Asociația Criminalistilor din România. București, 2010.
7. Legea Republicii Moldova cu privire la sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni, nr. 216-XV din 29 mai 2003. // Monitorul Oficial, nr. 170-172 din 08.08.2003.
8. Legea privind statutul ofițerului de urmărire penală, nr. 333 din 10.11.2006. // Monitorul Oficial nr. 195-198 din 22.12.2006.
9. Legea Republicii Moldova privind prevenirea și combaterea criminalității organizate, nr. 50 din 22.03.2012. // Monitorul Oficial nr. 103 din 29.05.2012.

10. Legea Republicii Moldova privind activitatea specială de investigații, nr. 59 din 29.03.2012. // Monitorul Oficial nr. 113-118/373 din 08.06.2012.
11. Основы борьбы с организованной преступностью. Под редакцией В. С. Овчинского и В. Е. Эминова. М., 1996.
12. Puț C. G. Crima organizată: considerații generale. În: Investigarea criminalistică a infracțiunilor din domeniul crimei organizate. Asociația Criminalistilor din România. București, 2010.
13. Rusu V., Gavajuc S. Reflecții de ordin doctrinar privind bazele tactice ale activității speciale de investigații. În: Studii și Cercetări juridice. Culegere de lucrări științifice de specialitate. Partea 2/2020.
14. Stancu Em. Tratat de criminalistică. Ediția a IV-a. Ed. Universul Juridic. București, 2007.
15. Tăbăcaru D. Condiționarea socială a criminalității și posibilitățile cointracării ei. În: Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere. materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 18-19 aprilie 2003. Ed. Euro-Press. Chișinău, 2003.
16. Ларин А. М. От следственной версии к истине. М., 1976.
17. Овчинский С. С. Оперативно-розыскная информация. Изд. ИНФРА-М. М., 2000.
18. Основы борьбы с организованной преступностью. Под редакцией В. С. Овчинского и В. Е. Эминова. М., 1996.
19. Яблоков Н. П. Расследование организованной преступной деятельности. Изд. ЮРИСТЪ. М., 2002.

APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA PREZUMȚIEI DE NEVINOVĂȚIE ÎN PROCESUL PENAL

THE EMERGENCE AND EVOLUTION OF THE PRESUMPTION OF INNOCENCE IN CRIMINAL TRIAL

DOI: 10.5281/zenodo.6045305

Iulia BRIA

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: briaiulia999@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2989-0524

Rezumat. *Elaborarea și studierea aspectelor teoretico-practice a prezumției de nevinovăție nu pot fi recunoscute, la etapa actuală, ca finalizate. Subiectul prezumției de nevinovăție a fost cercetat de numeroși savanți - istorici, politologi, sociologi, filosofi etc., avînd parte, în special, de o atenție deosebită în o doua jumătate a secolului al XIX-lea. La momentul de față ne confruntăm cu multiple întrebări contestabile și nesoluționate, legate de prezumția de nevinovăție, de formularea acesteia, de conținutul și consecințele juridice ale nerespectării ei, de răspîndirea și specificul aplicării acestui principiu al procesului penal etc. Soluționarea obiectivă și eficientă a acestor chestiuni presupune studierea genezei și evoluției istorice a prezumției de nevinovăție. Aceste circumstanțe, precum și necesitatea perfecționării prezumției de nevinovăție în condițiile aplicării legislației procesual-penale la momentul de față au determinat selectarea acestui subiect al cercetării științifice.*

Cuvinte-cheie: *geneză, evoluție, principiu, proces penal, prezumție de nevinovăție, urmărire penală, bănuît, învinuit, garanții procesual-penale, norme procesual-penale, apărare, acuzare, vinovăție, proces judiciar, dubii, presupuneri, proces inchizitorial, proces acuzatorial.*

Abstract. *The elaboration and study of the theoretical and practical aspects of the presumption of innocence cannot be recognized, at the current stage, as completed. The subject of the presumption of innocence has been researched by many scholars - historians, political scientists, sociologists, philosophers, etc., having received special attention in the second half of the nineteenth century. At the moment we are facing multiple contestable and unresolved questions related to the presumption of innocence, its formulation, the content and legal consequences of its non-compliance, the spread and specific features of the application of this principle of criminal trial, etc. The objective and efficient solution of these issues involves the study of the genesis and historical evolution of the presumption of innocence. These circumstances, as well as the need to improve the presumption of innocence in the conditions of the application of the criminal procedure legislation at the moment have determined the choice of this subject of scientific research.*

Keywords: *genesis, evolution, principle, criminal trial, presumption of*

innocence, criminal prosecution, suspect, accused, criminal procedure guarantees, criminal procedure norms, defense, accusation, guilt, trial, doubts, assumptions, inquisitorial process, accusatory process.

Introducere

Perfecționarea mijloacelor de investigare a faptelor infracționale, fiind una din expresiile progresului tehnico-științific, a făcut posibilă aplicarea unor noi mecanisme în cercetarea faptelor infracționale. În același timp, complexitatea noilor metode de comitere a infracțiunilor, ca o parte componentă a acestei evoluții, a determinat creșterea substanțială a infracționalității. Or, această circumstanță, de comun cu alți factori de ordin obiectiv și subiectiv (lipsa experienței corespunzătoare în investigarea infracțiunilor grave și deosebit de grave etc., ignorarea normelor de drept, insuficiența de cadre cu o pregătire înaltă etc.), au determinat, de frecvente ori, folosirea de către reprezentanții organelor de drept a metodelor inadmisibile de cercetare a faptelor infracționale, punându-se accent nu pe forța legii, ci pe dreptul la aplicarea forței.

Comportamentul abvuziv al reprezentanților organelor de drept poate fi neutralizat doar cu ajutorul unui sistem eficient și viabil de garanții procesual-penale, unde un loc important îl ocupă chestiunile legate de asigurarea drepturilor și libertăților bănuțitului și învinutului. Astfel, cercetarea diverselor aspecte legate de apariția și evoluția principiului prezumției de nevinovăție, a normelor procesual-penale care reglementează drepturile și statutul bănuțitului, învinutului în procesul penal, corelate cu acest principiu, au o actualitate indubitabilă.

În legătură cu democratizarea dreptului și a legislației la nivel mondial, prezumția de nevinovăție a devenit, în mod firesc, un principiu unanim recunoscut în dreptul internațional. Prevederile lui se regăsesc în Constituțiile și în legea procesual-penală a tuturor statelor democratice.

În procesul penal, unde subiectul care efectuează cercetarea și învinutul se află în raport de autoritate-subordonare, lipsa prezumției de nevinovăție ar genera, inevitabil, situații în care învinutul ar fi nevoit să-și dovedească nevinovăția, lucru care nu este posibil de fiecare dată. Din acest considerent, prezumția de nevinovăție reprezintă o importantă garanție procesual-penală, excluzând cazurile de comdamnare neîntemeiată și de încălcare a drepturilor și libertăților cetățeanului.

Actualmente, prezumția de nevinovăție este inclusă în legislațiile naționale ale multor state, importanța ei covârșitoare constând nu numai în desfășurarea procesului penal și în realizarea scopului acestuia, dar și în garantarea unor drepturi fundamentale ale omului [8, p. 40]. Deși o regulă de bază a procesului penal modern, prezumția de nevinovăție depășește limitele stricte ale incidenței sale judiciare constituind prin implicații unul din drepturile

fundamentale ale omului. Aceasta justifică înscrierea prezumției de nevinovăție în numeroase documente de drept internațional în care se consacră asemenea drepturi fundamentale aparținând oricărei persoane.

Îndeosebi după al doilea război mondial și în lumina noilor concepții juridico-filozofice și umanitare de unanimă consacrare în lumea civilizată bazată pe o reală ordine de drept, prezumția de nevinovăția a depășit limitele înguste ale unei reguli judiciare implicate în materia sarcinii probatoriului, ridicându-se la nivelul unui drept fără de care prerogativele umane nu pot fi acceptate ca depline în concepția juridică [16, p. 119].

Prezumția de nevinovăție consacră reguli determinante în probatoriul penal. Nedovedirea vinovăției în sens juridic echivalează cu dovedirea nevinovăției și nu permite deșinerea în stare de suspect a unei persoane care a fost achitată de către o instanță de judecată. Presumția de nevinovăție determină că sarcina probei nu poate fi pusă în sarcina învinuitului. Odată ce învinuitul se consideră nevinovat până la intrarea în vigoare a hotărârii judecătorești, răsturnarea prezumției se pune în seama organelor care invocă vinovăția persoanei. Presumția de nevinovăție determină regula privind interpretarea tuturor dubiilor în favoarea învinuitului [7, p. 135].

Metodologie

Bază metodologică a acestor cercetări este constituită din prevederile științifice de bază ale istoriei, teoriei generale a statului și dreptului, ale teoriei procesului penal și ale altor științe juridice. În procesul cercetării mecanismului de constituire și fixare normativă a prezumției de nevinovăție, ne-am bazat pe conceptul ei, ascendent din dreptul roman, dezvoltat ulterior în baza și sub influența procesului penal inquisitorial.

În calitate de metode științifice particulare folosite la elaborarea acestui studiu figurează: metoda istorică, metoda comparativă, metoda analizei etc. În lucrare, accentul forte este pus pe metoda comparării procesului istoric de apariție, reglementare și consolidare a prezumției de nevinovăție în diferite state.

Rezultate și discuții

Geneza și premisele apariției și evoluției prezumției de nevinovăție.

Conform unor surse doctrinare, încă din dreptul roman prezumția de nevinovăție juca rolul central în sistemul procesului penal. Astfel, în Digestele împăratului Iustinian se reține că: „Împăratul Traian a scris într-o scrisoare către Iulius Fronta că în cauzele penale o persoană nu ar trebui să fie condamnată în lipsă. Acesta a menționat într-o scrisoare către Adsidius Severus că nicio persoană nu trebuie condamnată pe baza unor simple suspiciuni, fiind preferabil ca o persoană vinovată de săvârșirea unei infracțiuni să nu fie condamnată decât

un nevinovat să fie condamnat” [2, p. 16]. Deși, cu toate că au existat manifestări specifice ale principiului prezumției de nevinovăție încă din Antichitate [12, p. 95], el reprezintă produsul formei inchizitoriale a procesului penal, care și-a făcut apariția în Europa Occidentală, conform mai multor aprecieri, în secolele XI-XIII era noastră. Etapa de tranziție de la procesul acuzatorial privat la cel inchizitorial, având caracter obiectiv, a reflectat tendințele și particularitățile evoluției economico-politice, care și-au lăsat amprenta și în domeniul dreptului [26, p. 200-201].

Procesul inchizitorial apare odată cu dezvoltarea caracterului oficialității procedurii vechi privat-acuzatoriale, prin excluderea principiului egalității armelor, prin negarea drepturilor elementare ale învinuitului care devine obiectul examinării, supus celei mai crude experimentări (tortură, arest și proces secret); prin negarea dreptului victimei de a acuza și înlocuirea lui cu voința impersonală a legii care mișcă procesul înainte; prin negarea poziției judecătorului legat de teoria probelor formale impuse de legiuitor; prin înlocuirea noțiunii „învinuire” cu noțiunea „motive de pornire a procesului” [6, p. 20; 24, p. 17].

Treatat procesul privat acuzatorial este înlocuit cu procesul inchizitorial pentru o serie de infracțiuni grave, unde chestiunea tragerii la răspundere penală nu mai este un drept privat, ci un drept public, realizat de către organele statului [6, p. 20]. Literatura de specialitate efectuează o delimitare strictă între procesul acuzatorial, care se caracteriza prin egalitatea părților, duelul judiciar și folosirea ordaliilor pentru ambele părți în calitate de probe și procesul inchizitorial, caracterizat prin lipsirea învinuitului de drepturi și aplicarea pe larg a torturii [27, p. 198].

Apariția procesului penal inchizitorial a fost determinată de următoarele circumstanțe:

1) Reținerea persoanei în flagrant la locul comiterii infracțiunii. În Franța, după cum menționează autorul M. Celițov-Bebutov, în asemenea cazuri, procesul penal avea caracter simplificat. Nimeni nu putea să participe ca parte în proces împotriva făptuitorului;

2) Instanța de judecată examina cauza în virtutea obligațiilor sale de serviciu [26, p. 200-201];

3) O procedură similară era aplicată și în cazurile în care făptuitorul era reținut de către persoane care îl urmăreau în baza strigătului public al părții vătămate. Și în asemenea cazuri, judecătorul acționa „*ex officio*” [26, p. 201];

4) Imposibilitatea identificării corespunzătoare a făptuitorilor și lipsa acuzatorului. Interesul statului necesita ca funcția de acuzator să fie exercitată de un anumit reprezentant al său (de exemplu, în Franța);

5) Prezența cazurilor de omor a persoanelor fără de urmași, care nu puteau acționa în judecată în calitate de acuzatori. Deoarece și regele, și

seniorul erau considerați posesori ai bunurilor victimei urmând să preia bunurile acesteia, anume ei putea deferi instanței presupusul infractor;

6) Respectarea interesului fiscal, deoarece condamnările penale presupuneau încasarea amenzilor și confiscarea averii persoanei vinovate (Anglia). Astfel, de exemplu, prin Decretul Regelui Richard I, în anul 1194 a fost instituită funcția de **coroner**, compenent să examineze cazurile de omor, viol, leziuni corporale. Acesta stabilea, de asemenea, prezența sau lipsa faptelor infracționale în cazurile de moarte subită sau dubioasă (stranie); 7) Asigurarea intereselor de stat în condițiile centralizării și consolidării puterii acestuia [28, p. 106].

În literatura de specialitate nu se înregistrează o unitate de păreri în ceea ce privește apartința formei inchizitoriale a procesului penal în statele Europei Occidentale [24, p. 28]. Or, anume în conținutul principiilor și în sistemul de probe al procesului penal inchizitorial se regăsesc prezizele apariției, evoluției și fixării normative a prezumției de nevinovăție a învinutului. La baza procesului penal inchizitorial era pus principiul conform căruia stabilirea adevărului se afla în mâinile judecătorului. El acumula probele pe durata cercetărilor, audia persoana învinuită, conducea examinarea cauzei și pronunța sentința. Prezența acuzatorului nu era necesară, funcția lui fiind exercitată de judecător ca, pe lângă toate deținea un volum atotcuprinzător de informații. Însă, unificarea acestor două funcții procesuale (urmărirea penală și examinarea cauzei în fond) determina încordarea psihologică excesivă a judecătorului: cel care acumula nemijlocit probe în acuzare nu era în stare să aprecieze obiectiv rezultatele cercetării și să pronunțe o sentință echitabilă [28, p. 107].

În procesele inchizitoriale, la aprecierea formală a probelor, recunoașterea vinovăției se prezuma ca o probă concludentă pentru pronunțarea unei sentințe, luându-se ca bază faptul că o persoană nevinovată nu poate să se învinuiască fals pe sine însăși [7, p. 119].

În cele ce urmează, considerăm că din punct de vedere al subiectului investigat, un mare interes îl are principiul caracterului secret al procesului penal inchizitorial. De exemplu, în Anglia, în timpul lui Henry al VII-lea, a fost instituit Consiliul Secret de Stat, care fiind împuternicit cu examinarea cauzelor penale și deținând atribuții pur inchizitoriale, folosea tortură și aplica măsurile de pedeapsă nu în baza legii ci conform propriilor aprecieri a judecătorilor. Caracterul secret al procesului genera lipsa unui control ceea ce, la rândul său, provoca abuzuri, samavolnicii, acte arbitrare, rețineri și aresturi ilegale, priver de libertate fără înaitarea învinuirii etc.

Asemenea abuzuri și acte ilegale au „proslăvit” Franța, unde în perioada de domnie a regilor Ludovic al XIII-lea, Ludovic al XIV-lea, Ludovic al XV-lea și Ludovic al XVI-lea a căpătat o răspândire largă eliberarea ordinelor semnate de rege privind privera de libertate, fără indicarea numelui persoanei

față de care putea fi aplicată pedeapsa cu închisoarea sau arestul. În ele nu era indicată nici temeiul învinuirii și nici durata privării de libertate. Deținătorul unui asemenea ordin (*lettre de cachet en blanc*) de către favoritul regelui, reginei, ministrului etc., avea posibilitatea să înscrie numele potrivit în ordin, încarcerând fără control orice persoană nevinovată [28, p. 108].

Rolul Marii Britanii în apariția și consolidarea prezumției de nevinovăție

Primul document care a declarat și a susținut oficial inadmisibilitatea arestului și detenției arbitrare, a lipsirii ilegale de proprietate a fost Magna Carta Libertata, semnată la 15 iunie 1215 de regele John (anii de domnie 1199-1216) [25, p. 370-374]. Articolele 17, 20, 21, 39 și 40 din Magna Carta Libertata fixau principii referitoare la activitatea aparatului administrativ-judiciar. Din punct de vedere al problemei cercetate, o importanță deosebită o are art. 39, unde se spune că „Nici un om liber nu va fi arestat, lipsit de libertate sau de proprietatea sa, sau oropsit în orice alt fel, decât în baza unei hotărâri legale și conform legilor țării” [25, p. 373].

Cu timpul, conținutul art. 39 din Magna Carta Libertata, de fapt ca și al art. 12, 18 și 40 a căpătat o valență deosebită. Magna Carta Libertata a fost confirmată de regele Henry al III-lea în anul 1225, fiind întărită în definitiv de Edward I în anul 1297.

Examinând, însă, prevederile art. 39 din acest document, încă nu putem vorbi despre prezunția de nevinovăție a învinuitului, deoarece normă în cauză nu spune despre statutul juridic al învinuitului de la momentul începerii urmăririi până la intrarea în vigoare a sentinței de condamnare, fixând doar inadmisibilitatea arestului ilegal și a privațiunii ilegale de libertate. În același timp, aceste prevederi repezintă un pas important în calea identificării formulării teoretice a prezumției de nevinovăție a învinuitului [28, p. 110].

Dacă în conținutul Magna Carta Libertata toate prevederile sunt expuse în forma unor doleanțe, promisiuni din partea regelui, apoi în Petiția referitoare la drepturi din 1628, sunt invocate multiple fapte de întemnițare nemotivată și arest ilegal pentru perioade nedeterminate, lipsire arbitrară de proprietate la indicația puterii regale și a Consiliului Secret de Stat [25, p. 5-6, 28-32, 32-34].

Multe secole au fost irosite de poportul englez pentru a obține instituirea unui mecanism al verificării judiciare a corectitudinii aplicării măsurii de arest. După cum susține profesorul M. A. Celițov-Bebutov, prima mențiune despre dreptul învinuitului de a fi pus în libertate în condiții de cauțiune, o întâlnim în Tatatul lui J. Glanvill privind legile și obiceiurile Angliei [26, p. 351].

Primul Statut de la Westminster din 1275 (Cunoscut și sub denumirea de „*Habeas Corpus*”) a fost documentul care a confirmat dreptul persoanei arestate de a lua cunoștință cu ordinul privind investigarea corectitudinii arestului. Acest

ordin nu a prezentat de imediat o garanție a învinuitului, deoarece era inițial folosit în cazurile de lipsire de libertate la inițiativa persoanelor particulare, pentru ca ulterior, începând sfârșitul secolului al XV-lea, să fie pus în aplicare și în privința persoanelor arestate de reprezentanții autorităților statale. Oricum, o perioadă îndelungată de timp, instituția controlului judiciar al aplicării măsurii de arest nu a fost nici pe departe perfectă: nu era determinată perioada în care persoana arestată trebuia adusă în fața judecătorului; nu era soluționată chestiunea privind eliberarea copiilor de pe ordinele privind arestul; lipsea un set important de garanții procesuale, necesare protecției juridice corespunzătoare a persoanelor arestate.

Aceste întrebări au fost soluționate odată cu adoptarea Actului privind asigurarea libertății cetățenilor și prevenirea înțemnițării în țări străine, din 26 mai 1679 [25, p. 28-32]. Liperatura de specialitate susține că începând cu această dată a fost finalizată formarea și consolidarea instituției contralului judiciar asupra măsurii de arest în Anglia. Or, această instituție, cunoscută și sub denumirea de Habeas Corpus Act, reprezintă cea mai înaltă garanție a dreptului la libertate, obiectul mândriei naționale a englezilor.

Însă lupta pentru perfecționarea și umanizarea procesului penal în Anglia medievală nu s-a limitat doar la asigurarea libertății în cazurile de arest. Partidul Levellerilor a fost acela ce a acordat o mare atenție chestiunilor legate de asigurarea drepturilor și libertăților cetățenilor și organizării puterii judiciare. Or, în virtutea specificului problemei cercetate, din totalitatea propunerilor susținute de acest partid, un interes deosebit îl are următorul postulat, care se referă la prezumția de nevinovăție a învinuitului: „Viitorii parlamentari nu au puterea de a pedepsi sau să impună de a pedepsei pe cineva pentru refuzul de a răspunde la întrebări împotriva sa însuși în cauzele penale”. Anume în această cerință se regăsește prevederea unuia dintre principiile procesului penal englez – interdicția de a folosi audierea învinuitului în calitate de mijloc de demascare a acestuia [28, p. 112-113].

Contribuția Italiei la apariția și consolidarea prezumției de nevinovăție

Vorbind despre prezumția de nevinovăție, constatăm că anume în Italia au fost depuse cele mai substanțiale eforturi pentru apariția, consolidarea și evoluția acestui principiu. Dacă în procesul penal al Romei Antice din epoca Republicii prezumția de nevinovăție avea o calitate pur atributivă, apoi în procesul penal medieval inchizitorial ea nu s-a regăsit. Erau deja alte timpuri, fiind formate alte reprezentări despre faptul cum trebuie să deruleze un proces penal. În asemenea condiții, a fost dusă o luptă dură pentru a asigura drepturile și interesele persoanei în procesul penal.

În anul 1764 italianul Cesare Beccaria publică lucrarea „Despre infracțiuni și pedepse”, aceasta exercitând o influență substanțială nu doar

asupra politicienilor și ilumiiniștilor perioadei, dar și asupra primelor persoane din stat, în special, în ceea ce ținea de activitatea lor legislativă. Ideile de bază din conținutul lucrării se refereau la următoarele prevederi: orice pedeapsă inechitabilă nu este necesară; pedepsele aspre sunt iraționale și inechitabile; dreptul de a fixa pedeapsa și a interpreta legea ține de competența organului legislativ; nimeni nu poate fi arestat în lipsa probelor legale; pedeapsa nu poate fi premergătoare condamnării etc.

În raport cu subiectul prezumției de nevinovăție, din conținutul opiniilor și concluziilor lui Cezare Beccaria, prezintă relevanță următoarele poziții:

1) Tortura, ca mijloc de căutare și stabilire a adevărului în procesul penal este inefficientă și nu poate fi aplicată;

2) Persoana nu poate fi recunoscută infractor până la pronunțarea sentinței, iar societatea nu o poate lipsi de protecție până nu se constată că au fost încălcate condițiile în care a fost oferită această protecție [18, p. 260].

În opinia cercetătorului M. A. Celișov-Bebutov, această idee a lui Cesare Beccaria a fost ulterior proclamată ca fiind „prezumția de nevinovăție” [26, p. 455]. Or, susținem în totalitate părerea mai multor cercetători că aceasta a reprezentat, de fapt, prima formulare a principiului prezumției de nevinovăție a învinuitului la nivel mondial [28, p. 113-116].

Aportul Franței în apariția și consolidarea prezumției de nevinovăție

Apresiasi contribuția Franței pe tărâmul instituirii și consolidării instituției prezumției de nevinovăție, menționăm că deja în a doua jumătate a secolului XVIII-lea se înregistrează o epuizare a feudalismului și a uneia din temeliile lui – procesul penal inchiizitorial. Torturarea justițiabililor, reținerile și aresturile arbitrare, încarcerările administrative ca metode de reprimare a administrației franceze din perioada absolutismului față de păturile sociale exploatate s-au compromis defenitiv, stârnind nemulțumirea mai multor pături sociale (țărani, reprezentanți ai micii burghezii etc.).

Proteste împotriva procesului inchiizitorial secret se regăsesc în diferite surse literare ale timpului, semnate de Charles Montesquieu și François Voltaire. Cel dintâi condamnă actele de tortură, susținând că „torturarea infractorilor nu este o necesitate” [21, p. 81].

Și François Voltaire a fost un dușman aprig al torturii. El condamnă, în special despotismul bisericesc, ignoranța clerului, optând pentru lichidarea judecării bisericești [19, p. 79]. La finele secolului al XVIII-lea, revendicările publiciștilor francezi privind publicitatea ședințelor de judecată, egalitatea cetățenilor în fața legii, anularea torturii, aplicarea arestului doar în baza hotărârii organelor judiciare, motivarea obligatorie a sentințelor în fac cu încetul loc în justiția franceză.

În anul 1789, odată cu începerea Marei Revoluții franceze, devine actuală și adoptarea unei Declarații a Drepturilor Omului și ale Cetățeanului. Chestiunea referitoare la prezumția de nevinovăție a fost examinată în cadrul examinării proiectului Declarației. Or, ideia prezumției de nevinovăție a pătruns adânc în conștiința deputaților Adunării Naționale a Franței, ca mai apoi să se regăsească, fără careva obiecții și dezbateri contradictorii, în conținutul art. 9 al Declarației Drepturilor Omului și ale Cetățeanului în următoarea redacția: „Orice om trebuie considerat nevinovat până la probarea culpabilității sale. Deoarece fiecare persoană este considerată nevinovată până la vinovăția acesteia nu va fi stabilită prin judecată, apoi în caz de arestare a ei, orice asprime nejustificată și lipsită de necesitate, trebuie pedepsită aspru” [10, p. 412; 20, p. 13].

În literatura de specialitate se susține că Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului vizează „orice om” și nu numai o persoană acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, ceea ce înseamnă că în lumina acesteia domeniul de aplicare al prezumției de nevinovăție nu se limita doar la procedura penală, putând privi și alte proceduri” [11, p. 155].

Peste ceva timp, la 1791, prezumția de nevinovăție se regăsește și în Constituția Franței revoluționare [22, p. 65]. Astfel, formulată în Franța, în anul 1789, în Declarația Drepturilor Omului și ale cetățeanului, prezumția de nevinovăție a constituit o reacție democratică împotriva sistemului inchizitorial al procesului penal [15, p. 100].

Evoluția și reglementarea prezumției de nevinovăție în alte state.

Prezumția de nevinovăție, cunoscând o reglementare extinsă în timp, este menționată și în legislația SUA din perioada războiului de independență [6, p. 71]. Or, majoritatea documentelor adoptate în mai multe state în acea perioadă au ținut să înlăture vechea prezumție a vinovăției, când o persoană atrasă într-un proces penal în majoritatea cazurilor era considerată vinovată și putea fi impusă să-și demonstreze nevinovăția [6, p. 71].

În spațiul românesc, prezumția de nevinovăție a fost recunoscută și aplicată în Codurile de procedură penală române din 1864 și 1936 [14, p. 78]. Aici, inculpatului i se admitea a face dovadă contrară, cu unele excepții (procesele-verbale încheiate de procuror, polițai, primar) care făceau dovada deplină și împotriva cărora trebuia dovedită înscrierea în fals. Partea condamnată în lipsă avea dreptul de opozițiune (în termen de cinci zile), când cauza făcea parte din acelea care se judecau în prima instanță de judecată [9, p. 197]. Codul de procedură penală al României de la 1936 a menținut acele prevederi ale Codului de procedură penală din 1864 ce corespundeau exigențelor timpului, preluând sau reglementând, pentru prima oară, și unele

dispoziții care s-au dovedit corespunzătoare necesităților statului burghez român [9, p. 414], la care se atribuie și prevederile prezumției de nevinovăție.

De-a lungul timpului, prezumția de nevinovăție nu a rămas cantonată în conceptul de regulă procedurală, depășind limitele stricte ale incidenței sale judiciare și constituind prin implicațiile sale unul din drepturile fundamentale ale omului. Aceasta justifică înscrierea prezumției de nevinovăție în numeroase documente de drept internațional în care se consacrau asemenea drepturi fundamentale aparținând oricărei persoane [2, p. 16-17; 17, p. 120-122].

Asteză, cea mai mică abatere de la prevederile prezumției de nevinovăție atrage, după sine, încălcarea legalității în efectuarea justiției, îngrădind drepturile și interesele legitime ale cetățenilor. Prezumția de nevinovăție reprezintă concepția, credo-ul de bază a fiecărui stat civilizat, fiind înscris în toate actele internaționale care proclamă și asigură drepturile omului [23, p. 147].

Concluzii

Prezumția de nevinovăție reprezintă o „invenție europeană”, a cărei formulă teoretică a fost elaborată în Italia, obținând o fixare și reglementare normativă în Franța. Întărirea normativă a prevederilor ce constituie conținutul prezumției de nevinovăție are o istorie multiseculară, care depășește, pe alocuri, chiar și întregul ciclu istoric al unor state.

Prevederile atribuite la elementele prezumției de nevinovăție s-au consolidat ca teze juridice de sinestătătoare cu mult înainte de apariția ideii de „prezumție de nevinovăție” și separat de ea. Istoria practicii juridice cunoaște cazuri de reglementare normativă a mai multor elemente ce constituiau prezumția de nevinovăție a învinutului, însă fără proclamarea unui principiu „unificat” în sens că învinutul este considerat nevinovat până când vinovăția acestuia dovedită și stabilită printr-o sentință definitivă de condamnare. Procesele de judecată (penale și civile) erau guvernate de prezumția generală privind buna-credință a participanților la proces (*praesumptio boni viri*). Or, avem în vedere forma acuzatorială a procesului penal, caracteristică pentru Roma Antică în perioada Republicii.

Prezumția de nevinovăție reprezintă reacția societății față de aspectele negative ale procesului judiciar penal. Pe cât de tare erau afectate interesele societății prin laturile negative ale procesului penal (tortura, reținerea și arestul abiziv, lipsa de publicitate etc.), cu atât mai consistent au apărut multiple premise ale materializării și reglementării prezumției de nevinovăția a învinutului.

Actualmente, principiul prezumției de nevinovăție are menirea de a fi cea mai importantă garanție nu doar în materia asigurării drepturilor și intereselor

legitime ale persoanei în procesul penal, dar și în ceea ce privește efectuarea justiției.

Referințe bibliografice:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. Monitorul Oficial, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
2. Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Vol. 1. Coordonator M. Udriș. Ed. C. H. BECK. București, 2015.
3. Constituția Republicii Moldova. Legea Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994.
4. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04 noiembrie 1950. Semnată de către Republica Moldova la 13 iulie 1995, Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298-XIII din 24 iulie 1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 54-55/502.
5. Declarația Universală a Drepturilor Omului. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 217 A (III) din 10.12.1948. În: Tratatate internaționale. Vol. I. Chișinău, 2001. p. 11-18.
6. Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu., Vizdoagă T. ș.a. Drept procesual penal. Ed. Cartier Juridic. Chișinău, 2005.
7. Dolea I. Drepturile persoanei în probatoriul penal. Conceptul promovării elementului privat. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2009.
8. Griga I. Drept procesual penal. Partea generală. Ed. Universul Juridic. București, 2016.
9. Istoria dreptului românesc. Vol. II. Partea a doua. Coordonator I. Ceterchi. Editura Academiei RSR. București, 1987.
10. Lefèvre E., Mauro C. La présomption d'innocence pendant l'enquête. Université Panthéon. Paris, 2006.
11. Mateuț Gh. Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. I. Ed. C. H. BECK. București, 2007.
12. Neagu I., Damaschin M. Tratat de procedură penală. Partea generală. Ediția a III-a, revizuită și adăugită. Ed. Universul Juridic. București, 2020.
13. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice. Adoptat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr.2200 A (XXI) din 16 decembrie 1966, art. 9 alin. 4. În: Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol. I. Chișinău, 1998. p. 30-50.
14. Theodoru Gr. Tratat de drept procesual penal. Ediția a 3-a. Ed. Hamangiu. București, 2013.

15. Theodoru Gr., Chiș I.-P. Tratat de drept procesual penal. Ediția a 4-a. Ed. Hamangiu. București, 2020.
16. Volonciu N. Tratat de procedură penală. Parte generală. Vol. I. Ed. Paideia. București, 1993.
17. Volonciu N. Tratat de procedură penală. Vol. I. Ed. Paideia. București, 1998.
18. Беккария Ч. О преступлениях и наказаниях. Изд. Госюриздат. М., 1969.
19. Вольтер Ф. Избранные произведения по уголовному праву и процессу. Изд. Госюриздат. М., 1956.
20. Ларин А. М. Презумпция невиновности. Изд. Наука. М., 1982.
21. Монтескье Ш. О духе законов. Изд. Мысль. М., 1991.
22. Строгович М. С. Право обвиняемого на защиту и презумпция невиновности. Изд. Наука. М., 1984.
23. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации. Учебник. Ответственный редактор П. А. Лупинская. 3-е издание, переработанное и дополненное. Изд. Юристъ. М., 2001.
24. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Том 1. Изд. Альфа. СПб, 1996.
25. Хрестоматия по всеобщей истории государства и права. Том 1 / Под редакцией К. И. Батыра и Е. В. Поликарповой. Изд. Юристъ. М., 1996.
26. Чельцов-Бебутов М. А. Курс советского уголовного процесса. Том. 1. Изд. Госюриздат. М., 1957.
27. Чельцов-Бебутов М. А. Курс уголовно-процессуального права. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и буржуазных государствах. Изд. Альфа. СПб, 1995.
28. Шахкелдов Ф. Г. Концептуальные аспекты презумпции невиновности в уголовном процессе: генезис и тенденции совершенствования. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. М., 2006.

ISSN 2345-1858

E-ISSN 2345-1890

<http://jss.usch.md/>

**Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din
Cahul: Seria „Științe Sociale”**
Ediție semestrială

**The Scientific Journal of Cahul State University "B. P. Hasdeu":
Social Sciences**
Semestrial edition

№. 2 (14), 2021

Piața Independenței 1,
Cahul, MD-3909
Republica Moldova

tel: 0299 2 54 85
e-mail: journal.ss@usch.md

Bun de tipar: 10.12.2021
Format: 17,6 cm x 25 cm
Coli de tipar: 9,8
Tirajul 120 ex.

Tipografia „CentroGrafic” SRL, Cahul
Tel. 0299 25949

**Buletinul Științific al Universității de Stat
„Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul: Științe Sociale
The Scientific Journal of Cahul State University
“B.P. Hasdeu”: Social Sciences
ISSN 2345-1858**

**Buletinul Științific al Universității de Stat
„Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul: Științe Sociale
The Scientific Journal of Cahul State University
“B.P. Hasdeu”: Social Sciences
<http://jss.usch.md/> E-ISSN 2345-1890**

